

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Petra Svobodová

**Angažovanost Čínské lidové republiky
v Africe**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: Petra Svobodová

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, PhD.

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

SVOBODOVÁ, Petra. Angažovanost Čínské lidové republiky v Africe. Praha: Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2013. 138 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Irah Kučerová, PhD.

Abstrakt

Diplomová práce „Angažovanost Čínské lidové republiky v Africe“ pojednává o tom, jak se vyvíjela čínsko-africká spolupráce ve třech stanovených periodách. Konkrétně se jedná o období posledních necelých šedesáti let, které byly rozděleny na období studené války, 90. léta a poslední bylo zkoumáno období od roku 2000 po současnost. Důraz byl kladen především na 4 vybrané země subsaharské Afriky a to jmenovitě Angolu, Nigérii, Súdán a Zimbabwe. V rámci těchto období bylo zkoumáno, jak se vzájemné vztahy měnily a též jaké byly její hlavní složky. Především bylo pojednáno o spolupráci v oblasti ekonomické (přímé zahraniční investice, zahraniční pomoc, obchodní bilance atp.), politické, avšak i bezpečnostní. Na ČLR bylo nahlíženo jako na alternativní zdroj spolupráce vůči Západu, neboť její přístup vůči Africe nabírá odlišných dimenzí než přístup Západu vůči kontinentu. Především se jedná o čínskou politiku „nevměšování se“ a politiku „nevázané“ pomoci, tedy pomoc přicházející na kontinent bez podmíněnosti politických či ekonomických reforem. V práci též bylo pojednáno o přístupu tradičních dárců vůči kontinentu (Washingtonský versus Pekingský konsensus). Dále byly charakterizovány pozitivní a negativní stránky, které čínská angažovanost africkým zemím přináší.

Abstract

Diploma thesis „Involvement of the People's Republic of China in Africa“ deals with the evolution of China-Africa cooperation in the three specified time periods. Mainly it deals with the time period of the last nearly sixty years. This time period was subsequently divided into the period of the Cold War, 1990s and the last period is representing the year 2000 up to the present. Even though the diploma thesis deals with the African continent as a whole unit, the special emphasis was put on the four specific countries – namely Angola, Nigeria, Sudan and Zimbabwe. It analyses how the mutual cooperation has changed during these three different time periods and what has been the

main components of China-Africa relationship. Primarily cooperation in the economic (foreign direct investments, foreign aid, balance of trade etc.), the political, but also the military sphere is analysed. The emphasis is also put on the Chinese status of a genuine alternative to the Western donor block, especially its policy of non-interference and aid without conditions. Diploma thesis also briefly touches on the approach of the traditional Western countries towards Africa (Washington versus Beijing Consensus). Positive and negative sides of mutual cooperation is also discussed.

Klíčová slova

Čínsko-afriická spolupráce, ekonomická sféra, politická sféra, politika nevměšování se, nevázaná pomoc, přímé zahraniční investice, zahraniční pomoc, nerostné suroviny, trh, lidská práva

Keywords

China-Africa cooperation, economic sphere, political sphere, non-interference policy, aid without strings, foreign direct investment, foreign aid, mineral resources, market, human rights

Rozsah práce

Počet slov: 37 327

Počet znaků s mezerami: 258 583

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 7. 1. 2013

Petra Svobodová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce, PhDr. Irah Kučerové, PhD., za její konstruktivní připomínky, perfektní komunikaci a vstřícný přístup v průběhu zpracování celé této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Teoretické východisko vysvětlení angažovanosti ČLR v Africe.....	8
1.1 Teorie mezinárodních vztahů a mezinárodní politická ekonomie	8
1.2 Čínská perspektiva angažovanosti v Africe	10
1.2.1 ‚Soft power‘ versus ‚hard power‘ – čínské pojetí.....	10
1.2.2 Teorie ‚mírového růstu‘ versus teorie ‚hrozeb‘	12
2 Angažovanost ČLR v Africe v období studené války	14
2.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů	14
2.1.1 Bandungská konference, 1955: klíčový rok pro rozvoj čínsko-afrických vztahů.....	15
2.1.2 Významné mezníky ve vývoji čínsko-afrických vztahů.....	16
2.1.3 Formy čínsko-africké spolupráce: provázání politické a ekonomické roviny spolupráce.....	20
2.1.4 ČLR versus Taiwan – diplomatické popudy ČLR při navazování bilaterálních vztahů s africkými zeměmi.....	22
2.2 Analyzované země	25
2.2.1 Angola	25
2.2.2 Nigérie	27
2.2.3 Súdán	28
2.2.4 Zimbabwe	29
3 Angažovanost ČLR v Africe v 90. letech 20. století	32
3.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů	32
3.1.1 Masakr na náměstí Nebeského klidu v roce 1989	32
3.1.2 Pozice afrických zemí vůči spolupráci s ČLR v souvislosti s událostmi na náměstí Nebeského klidu.....	34
3.1.3 Vývoj čínsko-africké spolupráce po událostech na náměstí Nebeského klidu	35

3.1.4 ČLR a pokračující snaha o minimalizaci mezinárodního vlivu Taiwanu	37
3.2 Analyzované země	39
3.2.1 Angola	39
3.2.2 Nigérie	40
3.2.3 Súdán	41
3.2.4 Zimbabwe	44
4 Angažovanost ČLR v Africe v 21. století	47
4.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů	47
4.1.1 FOCAC – Fórum čínsko-africké spolupráce	49
4.1.2 Spolupráce v politické rovině	51
4.1.3 Spolupráce v ekonomické rovině	52
4.1.4 Spolupráce v bezpečnostní oblasti	57
4.1.5 Ropa a nerostné suroviny	58
4.1.6 Africká perspektiva čínsko-africké spolupráce	59
4.1.7 ČLR jako alternativní partner pro Afriku	61
4.1.8 Budoucnost čínsko-africké spolupráce – perspektivy budoucích vzájemných vztahů	65
4.2 Analyzované země	69
4.2.1 Angola	69
4.2.2 Nigérie	73
4.2.3 Súdán	77
4.2.4 Jižní Súdán	80
4.2.5 Zimbabwe	83
Závěr	88
Summary	93
Seznam literatury a zdrojů	94
Projekt diplomové práce	120

Seznam zkratek

AfDB – Africká rozvojová banka (*African Development Bank*)

CCEC – Čínská civilní strojírenská stavební korporace (*China Civil Engineering Construction Corporation*)

CNPC – Čínská národní ropná společnost (*China National Petroleum Company*)

CNOOC – Čínská národní pevninská ropná korporace (*China National Offshore Oil Corporation*)

CPA – Všeobecná mírová dohoda (*Comprehensive Peace Agreement*)

ČLR – Čínská lidová republika

DAC – Komise rozvojové pomoci (*Development Assistance Committee*)

ESAP – Program strukturálních změn ekonomiky (*Economic Structural Adjustment Programme*)

FOCAC – Fórum čínsko-africké spolupráce (*Forum on China-Africa Cooperation*)

GNPC – Větší nilská ropná korporace (*Greater Nile Petroleum Corporation*)

HDP – Hrubý domácí produkt

HIPC – Vysoce zadlužené chudé země (*Heavily Indebted Poor Countries*)

ICC – Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court*)

IMF – Mezinárodní měnový fond (*International Monetary Fund*)

IPE – Mezinárodní politická ekonomie (*International Political Economy*)

LDC – Nejméně rozvinuté země (*Least Developed Countries*)

FNLA – Národní fronta za osvobození Angoly (*Frente Nacional de Libertação de Angola*)

MDC – Hnutí pro demokratickou změnu (*Movement for Democratic Change*)

MDGs – Rozvojové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals*)

MPLA – Lidové hnutí za osvobození Angoly (*Movimento Popular de Libertação de Angola*)

NIF – Národní islamistická fronta (*National Islamic Front*)

NNPC – Nigerijská národní ropná korporace (*Nigeria National Petroleum Corporation*)

ODA – Oficiální rozvojová pomoc (*Official Development Assistance*)

OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development*)

OSN – Organizace spojených národů

SPLM/A – Súdánské osvobozené hnutí/armáda (*Sudan People's Liberation Movement/Army*)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

UNAMID – Hybridní mise Africké unie/Organizace spojených národů v Dárfúru (*African Union/United Nations Hybrid operation in Darfur*)

UNITA – Národní hnutí za úplnou nezávislost Angoly (*União Nacional para a Independencia Total de Angola*)

USA – Spojené státy americké

USD – Americký dolar (*United States Dollar*)

WB – Světová banka (*World Bank*)

WTO – Světová obchodní organizace (*World Trade Organization*)

ZANU – Zimbabwská africká národní unie (*Zimbabwe African National Union*)

ZANU-PF – Zimbabwská africká národní unie – Patriotická fronta (*Zimbabwe African National Union – Patriotic Front*)

ZAPU – Zimbabwská africká lidová unie (*Zimbabwe African People's Union*)

Úvod

Je tomu již několik desítek let, co se ČLR začala aktivně angažovat na africkém kontinentu. Zájem o africký kontinent začal stoupat s tím, jak docházelo k postupnému růstu ekonomiky ČLR. I přes současný mírný ekonomický pokles docházelo v posledních letech k ročnímu růstu HDP v ČLR o cca 10 %. Díky své ekonomické moci se ČLR stává významným hráčem celosvětového měřítka, s čímž souvisí i hledání nových partnerů v rámci světa. Neustále stoupá jak ekonomický, tak i vojenský a politický potenciál ČLR. Afrika je pro ČLR atraktivní zejména díky svým bohatým zásobám přírodních surovin (především pak ropy), které ČLR bezpodmínečně potřebuje pro udržení svého tempa růstu. Afrika též slouží jako trh pro export čínských spotřebních komodit.

Na vztahy mezi Čínou a africkými zeměmi však nelze nahlížet jako na hru s nulovým součtem. Vzájemné aktivity jsou přínosem pro obě strany. Na jednu stranu Afrika exportuje do ČLR své přírodní bohatství, na stranu druhou je pro Afriku největším přínosem to, že ČLR kontinent zásobuje obrovskými finančními obnosy a též svým *know-how*, které mohou přispět k jejímu rozvoji. I přesto, že ČLR zastává vůči Africe politiku partnerství a rovnosti, ne vždy se jedná o vztah rovnocenný. Lze se domnívat, že čínská přítomnost v Africe přináší kontinentu i negativní stránky a může tak paradoxně přivádět kontinent ještě do větší chudoby. Můžeme zmínit například zaplavení afrických trhů levnými čínskými komoditami, které znehodnocují africké podnikání. Africe též nemusí přispívat fakt, že ČLR svoji pomoc „neváže“ a zastává politiku „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí států, čímž ještě více zhoršuje otázku lidských práv v zemích jako je například Súdán či Zimbabwe.

I přesto, že ČLR se v Africe aktivně angažuje již po několik desítek let, spolupráce prošla zásadními změnami. Jak se vyvíjela ČLR, tím docházelo k odlišné dimenzi vzájemných vztahů s africkými zeměmi. ČLR má v rámci Afriky čím dál tím větší vliv, kdy se postupně stala největším obchodním partnerem pro celý kontinent. I přesto, že vliv ČLR je v Africe enormní, stále není této problematice v rámci českého kontextu věnována dostatečná pozornost. Jedná se o velmi dynamické vztahy, které se vyvíjí a mění nejen na základě vnitřního vývoje ČLR, avšak i na základě vnitropolitické situace jednotlivých afrických zemí (viz arabské jaro či dopady globální ekonomické krize).

V poslední době dochází nejen k nárůstu kritiky ze strany Západu, avšak i ze strany jednotlivých afrických zemí.

ČLR se aktivně angažuje v rámci celého kontinentu, tedy s těmi zeměmi, jež mají oficiálně navázané diplomatické vztahy s ČLR. Dnes se jedná o 50 (z 54) suverénních afrických států. V rámci diplomové práce sice bude pojednáváno i o Africe jako o celku, neboť v jeho rámci dochází k téměř jednotnému charakteru spolupráce, avšak jako hlavní jednotky analýzy budou zvoleny pouze čtyři africké země, jimiž je Angola, Nigérie, Súdán a Zimbabwe. V kapitole, jež bude věnována současným čínsko-africkým vztahům, tedy vzájemným vztahům od roku 2000, však bude pojednáno i o Jižním Súdánu, k jehož vytvoření došlo oddělením od vlády v Chartúmu v roce 2011 po uskutečněném referendu.

Ke zvolení Angoly, Nigérie a Súdánu přispěl fakt, kdy tyto země patří mezi nejvýznamnější obchodní partnery pro ČLR v rámci kontinentu. Sice mezi prvních pět nejdůležitějších obchodních partnerů v Africe patří též i Jižní Afrika a Egypt (Muschi, 2012), tyto státy však byly z analýzy záměrně vyloučeny. Země byly vybrány pouze ze subsaharské části Afriky, která se od převážně arabské severní části Afriky liší nejen kulturou, náboženstvím a jazyky, avšak i relativní ekonomickou nevyspělostí. Jižní Afrika je sice součástí subsaharské Afriky, avšak vzhledem k tomu, že v diplomové práci jsou čínsko-africké vztahy analyzovány ve třech odlišných obdobích, počínaje obdobím studené války, Jižní Afrika byla z analyzovaného rámce vyloučena, neboť země diplomaticky uznala vládu v Pekingu až v roce 1998. Předtím tedy oficiálně nebyly mezi ČLR a Jižní Afrikou žádné diplomatické vztahy (Taylor, 1997: 192).

Angola, Nigérie i Súdán představují země s bohatými nalezišti ropy. I přesto, že ČLR v rámci kontinentu spolupracuje se všemi zeměmi, se kterými má navázané diplomatické vztahy, nejvíce se angažuje v zemích s bohatými nalezišti přírodních surovin. Zimbabwe sice nedisponuje zásobami ropy, avšak též má významné zásoby jiných strategických surovin. Spolupráce se Zimbabwe však vykazuje i další zajímavá specifika, jež se týkají především velmi kontroverzního podporování autoritářského režimu Roberta Mugabeho, kdy Zimbabwe je považováno za tzv. *pariah* stát (Sparrow, 2002), tedy jakýsi vyděděnecký stát v rámci mezinárodního společenství. Podpora a spolupráce s nedemokratickými režimy se však netýká jen ČLR se Zimbabwe, avšak například i se Súdánem či Angolou.

Diplomová práce bude rozdělena do tří časových období. Jedná se celkově o periodu posledních necelých šedesáti let. První období je pomyslně na jedné straně ohraničeno rokem 1949, kdy došlo ke vzniku komunistické Čínské lidové republiky (významný mezník však představuje až rok 1955, kdy se konala Bandungská konference, a následné období dekolonizace v Africe), na straně druhé je vymezeno koncem 80. let, tedy především rokem 1989, kdy došlo k masakru na náměstí Nebeského klidu. Další období vzájemné spolupráce představují 90. léta 20. století, kdy postupně začalo docházet k zintenzivňování vzájemných vztahů a to jak z důvodu vnitřního vývoje v ČLR, tak i z důvodu postavení ČLR v rámci mezinárodního společenství po odsouzení země mezinárodním společenstvím za násilné potlačení protestů na náměstí Nebeského klidu. Třetí období vzájemných vztahů se datuje od roku 2000, tedy od doby založení Fóra čínsko-africké spolupráce. Od tohoto data dochází k bezprecedentnímu nárůstu vzájemných vztahů a k zintenzivňování angažovanosti ČLR v rámci kontinentu. Diplomová práce je rozdělena právě do těchto tří různých časových period, neboť z důvodu odlišného vývoje ČLR v těchto časových období, avšak i z důvodu odlišného charakteru mezinárodního systému (viz studená válka atd.), nabývala čínsko-africká spolupráce odlišných dimenzí.

V diplomové práci budou analyzovány jednotlivé roviny vzájemných vztahů. Jedná se především o spolupráci v ekonomické a politické rovině, avšak též i v rovině vojenské spolupráce. Vzhledem k faktu, kdy spolupráce v moderních dějinách byla započata již v době studené války, budou tyto roviny analyzovány ve všech pro tuto diplomovou práci stanovených časových periodách. I přesto, že spolupráce nabývá na významu až ve 21. století, považují za nezbytné se vzájemné spolupráci věnovat již od svého počátku, neboť to nám pomůže pochopit současné čínsko-africké vztahy. Největší důraz však bude kladen až na poslední periodu vzájemných vztahů, tedy od období vzniku Fóra čínsko-africké spolupráce v roce 2000.

Cílem diplomové práce je nalézt odpovědi na následující otázky. ***Co tvoří základ vzájemné spolupráce ČLR s vybranými africkými zeměmi a jaké negativní a pozitivní stránky tato spolupráce africkým zemím přináší? Jak se vzájemná čínsko-africká spolupráce měnila v historické perspektivě?***

Hypotéza, kterou se práce snaží ověřit, je to, že *čínská politika „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí afrických zemí a též politika „nevázané“ pomoci je důvodem vysokého afrického zájmu o spolupráci s Čínskou lidovou republikou.*

Pro ověření hypotézy jsem stanovila nezávislé proměnné, kterými jsou ekonomické nevměšování/vměšování a též politické nevměšování/vměšování. Druhá nezávislá proměnná představuje nevázaná/vázaná pomoc. Závislá proměnná v našem případě představuje ne/spolupráci afrických zemí s ČLR. V diplomové práci bude postupně zkoumáno, jak se nezávislé proměnné měnily v průběhu jednotlivých období a na základě toho dojde k určení, jak se následně měnila závislá proměnná. Vysoký zájem afrických zemí o spolupráci s ČLR je předjímán na základě faktu, kdy se ČLR na kontinentu angažuje čím dál tím intenzivněji. Momentálně ČLR zastává pozici nejdůležitějšího obchodního partnera v rámci celého kontinentu.

V diplomové práci budou analyzovány jak primární, tak i sekundární odborné zdroje a další prameny, které se zabývají angažovaností ČLR v Africe. Primární data s kvantitativními údaji (tedy například obchodní bilance, ekonomický růst a další ekonomické ukazatele) budou především získávány z různých reportů, které zveřejňují takové instituce, jakými je AfDB či například OECD. Dále bude nezbytné čerpat z oficiálních stran jednotlivých ministerstev, jakými je například ministerstvo zahraničních věcí ČLR avšak i dalších států. Též bude v práci vycházeno ze zdrojů publikovaných jednotlivými vládami daných zemí či z prací akademiků. Sekundární zdroje budou zastupovány především daty získanými z různých databází, tedy především akademických článků a dalších relevantních zdrojů týkajících se dané tematiky.

I přesto, že s tím jak stoupá angažovanost ČLR v Africe, tím roste i počet odborných a akademických titulů, které analyzují angažovanost ČLR v Africe, analýza vzájemných vztahů na základě primárních a sekundárních zdrojů přináší řadu úskalí. Jako hlavní úskalí výzkumu považují nejednotnost studovaného materiálu, tedy především rozpory v kvantitativních údajích o vzájemných ekonomických vztazích. Analýzu vzájemných vztahů ztěžuje ten fakt, kdy různé zdroje uvádí odlišná ekonomická data. A to jak ty vydaná v anglickém jazyce na oficiálních stránkách čínských vládních a jiných relevantních institucí, tak i v rámci zahraničních publikací. Analýzu neusnadňuje ani fakt, kdy ČLR nezveřejňuje přesné statistiky svých ekonomických aktivit v Africe a to

ani čínských investic a finanční pomoci směřující na africký kontinent. Tyto údaje jsou považovány za jakési státní tajemství (Brautigam, 2009). To je umocněno i tím, že ČLR nepředstavuje jednotného hráče, kdy v zemi existuje řada agentur a aktérů. Ke spolupráci dochází na více úrovních, tedy od Komunistické strany ČLR, jednotlivých ministerstev po čínské ambasády působící v Africe. O množství skutečné pomoci a objemu čínských investic proudících do Afriky se dozvídáme především z projevů a v nich obsažených slibů pronesených v rámci setkání Fóra čínsko-africké spolupráce, ke kterému dochází jednou za tři roky. Další problém spočívá též v pochybné relevantnosti a téměř neexistenci informací ohledně vzájemných vztahů pocházejících od státních institucí jednotlivých afrických zemí.

Diplomová práce bude zpracována v rámci případové studie. Bude se jednat o diachronní analýzu čínského přístupu k vybraným africkým zemím. Tato metoda byla zvolena z toho důvodu, že v ambici diplomové práce není zobecnění tohoto případu, avšak spíše bude důraz kladen na hlubší porozumění daného případu, který bude zkoumán pro jeho jedinečnost. Z důvodu stanovení výzkumných otázek bude mít práce vysvětlující charakter. Zvolené téma je ohraničeno jak časově, tak i tematicky. Je však nezbytné čínskou angažovanost v Africe zkoumat v širším kontextu a to jak historickém, tak mezinárodním. Vzhledem k faktu, kdy v práci bude analyzovaná zahraniční politika ve čtyřech vybraných afrických zemích v rámci třech časových úseků, není možné zahýbat do přílišných historických detailů. Spíše bude práce zaměřena na jednotlivé dimenze spolupráce a charakteristické rysy vzájemných vztahů v daných obdobích.

Diplomová práce bude především zaměřena na ekonomickou a politickou úroveň vzájemných vztahů, avšak též okrajově bude zmíněna spolupráce ve vojenské oblasti. Budou analyzovány jak kvalitativní, tak i kvantitativní údaje. V práci budou analyzovány kvantitativní údaje jakými je například objem čínských investic a čínské pomoci proudící na čínský kontinent či vzájemná obchodní bilance, tedy vzájemný export a import mezi Afrikou a ČLR. Dále bude kvalitativně analyzována povaha vzájemné spolupráce a její jednotlivé sféry. Též budou zmíněny přínosy a negativa, která čínská angažovanost africkým zemím přináší. V rámci politické spolupráce bude zaměřeno na Afriku jako možného spojence ČLR v mezinárodních organizacích, jakými je například OSN, avšak především na dopady vzájemné spolupráce v politické sféře

afrických zemí. Dále bude analyzováno to, jaký vliv může mít čínská spolupráce na nedemokratické země a potažmo možný vliv na tamní vlády.

Jednotlivé kapitoly, tedy druhá až čtvrtá kapitola, jsou strukturovány na základě daných časových period, ve kterých nejdříve v jejich úvodní části dojde k analyzování vývoje vzájemných vztahů a jednotlivých rovin spolupráce (politické a především ekonomické dimenze vzájemných vztahů) v daném období mezi ČLR a Afrikou jako celkem. V druhé části těchto kapitol bude následně analyzován vývoj vzájemných vztahů ve čtyřech vybraných zemích.

V první kapitole bude nastíněno, jakou teorií mezinárodních vztahů lze nejlépe popsat angažovanost ČLR v Africe.

Ve druhé kapitole budou analyzovány vzájemné vztahy v prvním časovém období, tedy od vzniku komunistické ČLR v roce 1949 a následném konání Bandungské konference v roce 1955 do roku 1989, kdy došlo k potlačení protestů na náměstí Nebeského klidu. Jedná se o období, kdy docházelo k formování vzájemných vztahů. Nastíněn bude jak vývoj v ČLR (např. kulturní revoluce ČLR), tak i vnitropolitický vývoj jednotlivých afrických zemí (dekolonizační hnutí atp.) a též vliv studené války na angažovanosti ČLR v Africe.

Ve třetí kapitole bude analyzován vývoj vzájemných čínsko-afrických vztahů v 90. letech 20. století, kdy se ČLR dostala z důvodu surového potlačení mírových protestů do mezinárodní izolace a vysloužila si odsouzení mezinárodním společenstvím. Bude zkoumáno, jak se tato situace odrazila i na zahraniční politice ČLR v Africe.

Ve čtvrté kapitole budou detailně analyzovány vzájemné vztahy od roku 2000, tedy od vytvoření Fóra čínsko-africké spolupráce. Důraz bude kladen jak na ekonomickou sféru spolupráce (množství přímých zahraničních investic, zahraniční pomoc, vzájemná obchodní bilance), tak i na politickou rovinu, tedy především na dopad vzájemných vztahů v politické sféře jednotlivých afrických zemí. V této kapitole dojde k podrobné analýze jednotlivých sfér spolupráce včetně vypíchnutí případných pozitiv a negativ, které angažovanost ČLR jednotlivým africkým zemím přináší. Konkrétně se bude především jednat o politiku „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí afrických států a „nevázanou“ pomoc, jež jsou charakteristickými rysy čínského přístupu vůči Africe. Na ČLR bude nahlíženo jako na alternativní zdroj spolupráce, jež stojí v opozici vůči

spolupráci a angažovanosti západních mocností v Africe. Nezbytné bude též nastítnit politicko-ekonomickou situaci jednotlivých afrických zemí a přístup tradičních dárců ke kontinentu a ke vzájemné spolupráci.

1 Teoretické východisko vysvětlení angažovanosti ČLR v Africe

1.1 Teorie mezinárodních vztahů a mezinárodní politická ekonomie

Angažovanost ČLR v Africe a její povaha může být vysvětlena jak pomocí teorie mezinárodních vztahů, tak též i na základě mezinárodní politické ekonomie (IPE)¹. Avšak jak bude zmíněno, nelze najít teorii, jež by přesně dokázala popsat čínsko-africké vztahy a jejich povahu.

Co se týče tradičních teorií mezinárodních vztahů, povahu čínské angažovanosti v Africe lze nejlépe popsat z perspektivy realistické teorie. Za jednoho z předních myslitelů realismu je považován Hans Morgenthau (Waisová, 2005), který stanovil šest principů politického realismu. I přesto, že se jedná o dílo prvně vydané v roce 1948, i dodnes v něm lze najít prvky, kterými lze angažovanost ČLR v Africe vysvětlit. Dle Morgenthaua je politika států v mezinárodní politice vedena ‚zájmem, který je definován mocí‘ (Morgenthau, 1993: 5). Státy tak představují jednotky mezinárodního systému, jejichž politiky jsou řízeny vlastními národními zájmy (Morgenthau, 1993: 10). Dle realistů státy jsou nejdůležitější jednotky v mezinárodním systému. Jsou jak hybatelé, tak i tvůrci mezinárodních vztahů (Waisová, 2005: 71).

Národní zájmy představují jeden ze základních konceptů realistické tradice. Státy shromažďují moc tím, jak dochází k prosazování jejich zájmů. Mezinárodní politika představuje arénu, kde právě dochází ke střetům zájmů (Drulák, 2010). Jejich realizace je prováděná v rámci zahraniční politiky států. Dle realistů je vedena zahraniční politika na základě racionálního uvažování státníků (států), ne na základě morálních kvalit (Morgenthau, 1993: 5). Racionální zahraniční politika je považována za dobrou zahraniční politiku, neboť minimalizuje nebezpečí a naopak maximalizuje přínosy (Morgenthau, 1993: 10, 12). Zájem státu se odvíjí od ‚politického a kulturního kontextu‘ státu, který zahraniční politiku vytváří (Morgenthau, 1993: 11). Dle Morgenthaua je přežití absolutním zájmem každého státu (Drulák, 2010).

ČLR beze sporu v Africe prosazuje své vlastní zájmy. Dle realistů angažovaností na kontinentu se snaží zvyšovat svou moc a využívá tak Afriky jako platformy pro

¹ IPE – *International Political Economy*.

realizaci své moci (Taylor – Carmody, 2010). Dle Powera a Mohana ČLR vždy Afriku pragmaticky využívala k posílení svých národních a geopolitických zájmů (Mohan – Power, 2008). ČLR beze sporu usiluje o zahraniční politiku orientovanou na svůj růst, kdy Afrika stojí v centru této strategie (Mohan – Power, 2010). Angažovaností v Africe ČLR vyvažuje moc. Tím ohrožuje zájmy USA a Evropy (Pant, 2008). Dle realistické teorie je vysvětlení čínské angažovanosti v Africe považováno pro Afriku za pesimistické, kdy vzájemná spolupráce je vedena národními zájmy ČLR, která jako silnější aktér vztahů ze spolupráce profituje na úkor slabší Afriky (Adem, 2010).

I přesto, že ČLR prosazuje solidaritu a rovnost vzájemných vztahů, strategicky Afriku využívá především ke svým zájmům (Mohan – Power, 2008). Bez pochyby je hlavním cílem zahraniční politiky ČLR vůči Africe přístup k surovinám a nalezení nových potencionálních trhů, které jsou nezbytným předpokladem pro udržení ekonomického růstu země (Kurlantzick, 2007). Čínská zahraniční politika je tak v Africe vedena jak domácími zájmy (růst ekonomiky), tak i aspirací země stát se světovou velmocí (Mohan – Power, 2008; Deng, 2008; Pant, 2008).

Vzhledem k povaze angažovanosti ČLR v Africe je nezbytné vycházet i z mezinárodní politické ekonomie, jež se zabývá *„vzájemnou podmíněností politických a ekonomických jevů v mezinárodním prostředí“* (Krpec – Hodulák, 2011: 17). Co se týče mezinárodní politické ekonomie, lze nejlépe vysvětlit angažovanost ČLR paradigmatem ekonomického nacionalismu, který lze považovat za odraz realismu v mezinárodní politické ekonomii (Krpec – Hodulák, 2011: 46). Ekonomický nacionalismus představuje jeden ze tří hlavních paradigmat IPE (dále liberalismus a marxismus) (Krpec – Hodulák, 2011: 45).

O teoretické ukotvení IPE se zasloužil Robert Gilpin, jenž představuje jednu z nejvýznamnějších osobností IPE. Robert Gilpin se domnívá, že realismus nebyl ve světové ekonomice překonán. Dle něj i nadále státy hrají důležitou roli (Krpec – Hodulák, 2011: 31). Ekonomický nacionalismus stejně tak jako realismus je považován za státocentrický (Gilpin, 1987: 31), neboť stát je tím, kdo drží moc. Státy následně určují dění na globálních trzích. Národní státy vykonávají ekonomické politiky s vidinou maximalizace své moci v mezinárodním systému (Krpec – Hodulák, 2011: 46-47; Kuchyňková, 2006: 25). Ekonomický potenciál národních států představuje zásadní součást moci jednotlivých států. Dle ekonomického nacionalismu státy usilují o

získání dostatečného množství ekonomických zdrojů, jež jsou však limitované (Krpec – Hodulák, 46-47). Právě o ekonomické zdroje se vede boj mezi státy (Gilpin, 1987: 32). Státy se snaží o to, aby těchto zdrojů získaly dostatek oproti ostatním státům. Hlavní hnací silou tak představuje tzv. relativní zisk (Krpec – Hodulák, 2011: 46-47), který je důležitější než vzájemný zisk (Gilpin, 1987: 33).

1.2 Čínská perspektiva angažovanosti v Africe

Současným mezinárodním vztahům bez pochyby dominují západní teorie. V ČLR zkoumání teorií mezinárodních vztahů však představuje poměrně nový fenomén (Jing - Geeraerts, 2001). Deng Young se domnívá, že žádná z teorií mezinárodních vztahů nedokáže vysvětlit to, čím je vedena zahraniční politika ČLR a ani aspirace ČLR v rámci mezinárodního systému (Deng, 2008). I Marcus Power a Giles Mohan se domnívají, že západní teorie mezinárodních vztahů jsou nedostatečné v interpretaci čínské angažovanosti v Africe (Mohan – Power, 2008).

1.2.1 ‚Soft power‘ versus ‚hard power‘ – čínské pojetí

Termín *soft power* byl definován Josephem Nyem, profesorem Harvardské univerzity, a byl aplikovaný na zahraniční politiku USA. *Soft power* představuje protipól k *hard power* (vojenská a ekonomická síla). Naopak *soft power* představuje ‚*schopnost státu získat to, co chce na základě atrakce, nežli na základě donucení a platby*‘ (Cho - Jeong, 2008). Pojmem *soft power* (*ruan shili*) se v ČLR začali akademici zabývat již v 90. let 20. století (Cho - Jeong, 2008). Pojem *soft power* byl v ČLR velmi kladně přijat a stal se, alespoň tedy z pohledu země, důležitou součástí zahraniční politiky. K jeho propagaci a významu došlo především v době vlády prezidenta Hu Jintao (Cho - Jeong, 2008). Dle této teorie je nezbytné, aby ve své zahraniční politice ČLR používala prostředky *soft power*, chce-li se stát globální mocností (Cho - Jeong, 2008). Pomocí *soft power* ČLR realizuje své národní zájmy v rámci své zahraniční politiky (Szcudlik-Tatar, 2010).

Dle pojetí ČLR *soft power* představuje vše mimo vojenskou moc – tedy od diplomacie po zahraniční pomoc, investice a další ekonomické nástroje, které ve své zahraniční politice ČLR vůči Africe praktikuje (Kurlantzick, 2007). Většina akademiků

identifikuje tři zdroje *soft power* v politikách ČLR. Jedná se o tzv. Pekingský konsensus², tedy čínský ekonomický rozvojový model (Kurlantzick, 2007), čínskou zahraniční politiku (tzv. *peaceful rise* a *peaceful development*) a třetí složku zastupuje čínská civilizace (Cho - Jeong, 2008). Verner Worm dále jako zdroje *soft power* označuje například politické hodnoty³, angažovanost v mezinárodních institucích či mezinárodní *image*⁴ (Worm, 2010).

Při prosazování *soft power* hraje především prim neuvěřitelný růst ekonomiky, ke kterému v posledních několika desítkách let v ČLR dochází. Především ten se stává zdrojem *soft power*, jímž se země dokáže stát atraktivní pro další státy světa. Rostoucí ekonomická moc země není ve světě zpochybňována (Cho - Jeong, 2008). ČLR se stává ekonomickou velmocí světa⁵, která vlastní neuvěřitelné zásoby zahraničních rezerv (Worm, 2010). Právě z ekonomického růstu země pochází legitimita vlády, ne z voleb (Kurlantzick, 2007).

Co se týče mezinárodních institucí, dochází v posledních letech k nárůstu angažovanosti ze strany ČLR, která i přes svou minulost, kdy se dostala do koloniální podřízenosti a nahlížela na instituce skepticky, se postupně v mezinárodních institucích začala angažovat. Významný mezník představovalo získání křesla stálého člena Rady bezpečnosti OSN a následně též vstup do WTO, jehož je ČLR členem od roku 2001. Tím dává ČLR najevo ochotu vzdát se alespoň části své suverenity (Worm, 2010). Za dvě poslední desetiletí se ČLR postupně integrovala do mezinárodního systému a její růst začal být ve světě akceptován (Zhang, 2010). Je však nezbytné zmínit to, že ČLR ze současného mezinárodního systému výrazně profitovala (Fravel, 2010; Wissenbach, 2009). Díky členství ve WTO se stala významným příjemcem zahraničních investic (Worm, 2010).

² K formulaci pojmu Pekingský konsensus došlo v roce 2004 ekonomem, poradcem investiční firmy Goldman Sachs a profesorem na čínské Univerzitě Tsinghua, Joshuem Cooper Ramonem (Cho - Jeong, 2008).

³ Politické hodnoty se dají rozdělit na vnitřní a vnější. Co se týče vnitřních politických hodnot, lze však hovořit o nedodržování lidských práv a nedemokratickém politickém zřízení. V rámci zahraniční politiky se jedná například o prosazování principu mírové koexistence či nevměšování do vnitřních záležitostí jiných států (Worm, 2010).

⁴ I přes náznaky zlepšení své mezinárodní *image*, Západ k ČLR stále přistupuje se skepsí (Worm, 2010).

⁵ Dle odhadů by se ČLR měla stát světovou velmocí v roce 2020 (Nye, 2002).

Co se týče čínské civilizace jako zdroje čínské *soft power*, ČLR se těší její dlouhé historii. Nejenže dochází k rozšiřování čínského jazyka v rámci světa, avšak i k projekci dalších jejích složek do zahraničí. Kulturu a především jazyk se ČLR v rámci zahraničí snaží propagovat skrze Konfuciovy instituty. Do roku 2008 ČLR ve světě založila na více jak 300 takových institucí (Worm, 2010). *Soft power* byla umocněna i konáním letních olympijských her, které se konaly v Pekingu v roce 2008 (Nye, 2005), pořádáním výstavy Expo v Shangaji v roce 2010 (Szcudlik-Tatar, 2010). Dále v rámci kulturní dimenze dochází k podpoře turistiky (Nye, 2005).

Ve svém článku publikovaném ve *Wall Street Journal Asia* Joseph Nye došel k závěru, že sice dochází k nárůstu užití *soft power* ze strany ČLR, avšak stále nedosahuje hodnot USA. Její reálná moc je limitovaná (Nye, 2005). Existují názory, že v zahraniční politice ČLR nelze hovořit o ‚soft‘ myšlení, neboť v první řadě je ČLR motivovaná svým ekonomickým růstem. Může se tak zdát, že se jedná o pouhou vypočítavost, kdy jde z merkantilistického hlediska o zajištění přírodních surovin výměnou za dodávku levných čínských produktů (Taylor – Carmody, 2010).

I přes nárůst nástrojů *soft power* v čínské zahraniční politice se ČLR aktivně angažuje i v oblasti vojenské spolupráce s Afrikou (Taylor – Carmody, 2010). I přes neustálé zbrojení, ke kterému v ČLR dochází, je pro ČLR zásadní, aby se konfliktům vyhnula, neboť by to pro ni mohlo znamenat nemalé výdaje. To je dále umocněno i interdependencí (Fravel, 2010), tedy vzájemnou závislostí, jež charakterizuje současný mezinárodní systém (Worm, 2010). ČLR se stále více integruje do současného mezinárodního systému a kooperuje více, než jak tomu bylo v minulosti (Worm, 2010). V zájmu ČLR je mírový mezinárodní systém, který ČLR umožní nezbytnou modernizaci a cestu k získání svého statusu velmoci (*guoji diwei*) (Lanteigne, 2009; Chan, 1999). Současný vývoj tak nenasvědčuje tomu, že by růst ČLR měl vést ke konfliktu (Worm, 2010).

1.2.2 Teorie ‚mírového růstu‘ versus teorie ‚hrozeb‘

ČLR sama sebe reprezentuje jako tzv. zodpovědnou mocnost (*responsible power*) a svůj vývoj v posledních letech označuje za mírový (*heping jueqi, peaceful rise*), či se též můžeme setkat s pojmem mírový vývoj (*peaceful development*). Hu Jintao začal prosazovat teorii mírového růstu již v roce 2003 (Cho - Jeong, 2008; Mohan – Power,

2008; Contessi, 2009). Hu Jintao především usiloval o vyzdvihnutí role ČLR jako zodpovědné země v rámci mezinárodního systému (Fijalkowski, 2011). Je nutné však zmínit, že termín zodpovědnost je odlišný od zodpovědnosti, kterou prosazuje Západ (Deng, 2008). Mnohdy je diplomacie ČLR charakterizována jako ofenzivní šarm (*offensive charm, meili gongshi*) (Lanteigne, 2009). Afrika se tak stává regionem pro realizaci mírového růstu ČLR (Lanteigne, 2009), který však ze strany USA může být považován za ohrožení své sféry vlivu (Kragelund, 2009).

Růst ČLR vyvolal řadu akademických debat a to nejen v rámci ČLR, avšak především v rámci světa (Vicente-Gonzalez, 2011). Paralelně k pojmu teorie mírového růstu se především na Západě, zejména ze strany USA (Szcudlik-Tatar, 2010), můžeme setkat s pojmem teorie čínské hrozby (*china threat theories, zhongguo weixie*) (Chan, 1999; Lanteigne, 2009). Zastánci těchto teorií se domnívají, že růst a aspirace země na světovou velmoc budou mít zničující a destabilizující dopad na současný mezinárodní systém (Deng, 2008). Růst ČLR tak představuje hrozbu pro mezinárodní systém (Ding, 2010). Dle Johna Mearshimera je růst ČLR považován za ‚nemírový‘ a to především díky soutěži v bezpečnostní oblasti s USA (Schoeman, 2008).

I přes růst moci ČLR a její aspiraci na velmoc světa nedošlo zatím k narušení existujících norem v rámci mezinárodního systému, ani jejích institucí a aliancí (Cho - Jeong, 2008). Deng se domnívá, že ČLR usiluje o svůj status jako konstruktivní a spolupracující síla. Nemělo by na ni být nahlíženo jako na revoluční mocnost a hrozbu mezinárodnímu systému (Deng, 2008). Aspirace ČLR na velmoc by dle realistů znamenala válku s USA, avšak současný vývoj vzájemných vztahů nenaznačuje tomu, že by se k válce mezi oběma státy schylovalo (Deng, 2008; Fravel, 2010). Dle Denga tudíž nelze zahraniční politiku ČLR popsat ani na základě realistické tradice (Deng, 2008). Zahraniční politika je tak vedena v souladu se *statusem quo* a revizionistické tendence se v zahraniční politice ČLR neprojeví (Fravel, 2010).

2 Angažovanost ČLR v Africe v období studené války

2.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů

I přesto, že zmínky o spolupráci mezi Čínou a africkým kontinentem mají mnohem delší historii (Alden, 2008: 350), která spadá hluboko do dob před Kristem (Jinyuan, 1984: 241), moderní dějiny vzájemných vztahů jsou datovány do období studené války. Toto pomyslné první období je tedy na straně jedné ohraničené vznikem komunistické Čínské lidové republiky, ke kterému došlo v roce 1949, především však poté rokem 1955, kdy se konala Bandungská konference, a respektive následnou dekolonizací afrických zemí, kdy se africké země postupně vyprostily z područí západních koloniálních mocností. Na straně druhé je toto období ohraničené rokem 1989 (Fairbank, 1998: 468), tedy rokem, který sice neukončil studenou válku, avšak je to letopočet, kdy došlo v ČLR k masakru na náměstí Nebeského klidu, který zásadně ovlivnil a zintenzivnil čínsko-africké vztahy v 90. letech po skončení bipolární konfrontace, kdy africký kontinent vzrostl na významu v rámci čínské zahraniční politiky z důvodu mezinárodní izolace, které v tu dobu ČLR čelila (Taylor, 1998: 446-460).

Všeobecně lze říci, že v době studené války docházelo k prohlubování či naopak k utlumování zájmu o africký kontinent ze strany ČLR v důsledku změn vnitřní politiky ČLR, tedy především v důsledku významných reforem, které nastartovaly čínskou ekonomiku, dále v důsledku vývoje studené války a jejích politik a v důsledku probíhajících sporů se Sovětským svazem (Anshan, 2006).

Co je nezbytné zmínit z období studené války, představuje skutečnost, kdy bilaterální vztahy mezi ČLR a jednotlivými africkými zeměmi se odehrávaly především na základě neformální zahraniční politiky. Z toho důvodu dynamika zahraniční politiky ČLR vůči Africe může být analyzovaná na základě limitovaných dat (Yu, 1968: 1023).

2.1.1 Bandungská konference, 1955: klíčový rok pro rozvoj čínsko-afrických vztahů

Bandungská konference⁶, která se konala v roce 1955 (Westad, 2005: 97-109), představuje beze sporu hlavní mezník, který můžeme považovat za klíčový pro následovné formování vztahů mezi ČLR a dalšími rozvojovými zeměmi světa. Od vzniku ČLR v roce 1949⁷ až do Bandungské konference ČLR prakticky nejevila o africký kontinent žádný zájem (Ismael, 1971: 507 – 512). Rok 1955 se tedy může považovat za jeden ze zlomových dat v čínsko-afrických vztazích, od kdy se začaly vztahy mezi ČLR a Afrikou intenzivně rozvíjet⁸. Díky faktu, že ČLR byla v době studené války negativně ovlivněna západním imperialismem, se Afrika stala jedním z míst, ve kterém ČLR spatřovala potenciálního partnera při vytváření mezinárodní aliance, která by se svými postoji vyčlenila jak proti kapitalistickému západu, tak i proti komunistickému Sovětskému svazu (Euka, 2011).

Bandungská konference přinesla k jednacímu stolu zástupce 29 jak afrických⁹, tak i asijských zemí¹⁰, které dohromady zastupovaly více jak polovinu celosvětové populace. Jedná se tedy o značnou skupinu států, které sdílely společný pohled na prohlubující se krizi bipolárního soupeření (Pollock, 2007: 57). Zúčastněné státy tímto aktem upevnily tzv. hnutí nezúčastněných a jako následek konference došlo k prosazení africko-asijské ekonomické a kulturní spolupráce (Euka, 2011). ČLR hrála prominentní roli v rámci celé konference (Ofodile, 2008: 513). Zúčastněné státy spojila dohromady nejen sdílená koloniální minulost a též společný pohled na koloniální dominanci západních mocností,

⁶ Bandungská konference položila základy tzv. Hnutí nezúčastněných, které vzniklo později v roce 1961. I přesto, že ČLR se z Hnutí nezúčastněných později stáhla, i nadále zůstala v rámci afrického kontinentu aktivní, kde plnila jakousi alternativní roli vůči západním mocnostem (Pollock, 2007: 57).

⁷ Čínská lidová republika vznikla v roce 1949 po dlouhé a krvavé občanské válce, kdy vítězství Čínské komunistické strany Čínské lidové republiky sloužilo jako pevný základ pro následné politické, vojenské, ale též i ideologické formování státu (Alden – Alves, 2008: 44). V tomto období se začala formovat identita a vize nové republiky, která následně ovlivnila i zahraniční politiku nejen vůči Africe, ale i v rámci celého tzv. Třetího světa.

⁸ Intenzitu vztahů v době studené války však nelze přeceňovat. V žádném případě v žádné části studené války nenabývala takové intenzity a objemu jako ve 21. století. Též formy spolupráce byly odlišné.

⁹ Na konferenci byli vysláni zástupci šesti afrických zemí (Ofodile, 2008: 512).

¹⁰ Bandungské konference se zúčastnily významné osobnosti, jako byli například ministerský předseda Indie Jawaharlal Nehru, prezident Egypta Gamal Abdel Nasser či například premiér ČLR Zhou Enlai (Ofodile, 2008: 512).

ale jednotícím prvkem byla i skutečnost, kdy tyto státy reprezentovaly tzv. Třetí svět. Konference přispěla k zosměrnění proti-koloniálních tendencí, které následně vedly k vlnám dekolonizace. V Africe ten klíčový rok představoval především rok 1960 (Enuka, 2011; Müller, 1964: 101), který vzešel do historie jako „rok Afriky“ (Reid, 2009: 245). 60. léta 20. století tak představují další významný mezník díky vytvoření řady nezávislých států, tedy potenciálních partnerů pro komunistickou Čínu¹¹ (Yu, 1977: 1037).

Hlavní otázky Bandungské konference představovaly problémy kolonialismu, imperialismu a v neposlední řadě též otázky hegemonického postavení západních mocností (Enuka, 2011). Čínský vůdce Mao Zedong dominoval především v jednotící politice Třetího světa vůči Sovětskému svazu (Adie, 1962) a Spojeným státům americkým, kdy se snažil o vytvoření nového světového řádu pomocí spolupráce s asijskými a africkými zeměmi (Yu, 1977: 1036).

2.1.2 Významné mezníky ve vývoji čínsko-afrických vztahů

První zemí v rámci celé Afriky, která uznala nezávislost ČLR, představoval Egypt, se kterým ČLR navázala diplomatické vztahy v roce 1956, tedy rok po skončení Bandungské konference (Yu, 1988: 850). Společně s Egyptem navázala kontinentální ČLR dále vztahy se Súdánem, Marokem, Tuniskem a Etiopií. Stvrzení diplomatických vztahů bylo následně doprovázeno otevíráním čínských ambasád v těchto zemích (Obuah, 2008; Ansprenger, 1964: 87).

Mezi lety 1963 a 1964¹² podnikl čínský premiér Zhou Enlai návštěvu deseti afrických zemí¹³ (Yu, 1988: 851; Desta, 2009: 23), v rámci které jim přislíbil podporu. Následně se rozvojová pomoc ze strany ČLR vůči vybraným africkým zemím stala klíčovým rysem vzájemné spolupráce. Vztahy zahrnovaly též i technickou spolupráci a studentské výměnné programy. Během své cesty pronesl Pět principů čínsko-africké spolupráce

¹¹ V době vzniku komunistické ČLR v roce 1949 byly v Africe pouze čtyři nezávislé státy – Egypt, Etiopie, Libérie a Jižní Afrika (Jinyuan, 1984: 247).

¹² Mezi lety 1963 a 1965 Zhou Enlai podnikl dokonce tři zahraniční cesty na africký kontinent (Yu, 1988: 851).

¹³ Tyto země představovalo Alžírsko, Etiopie, Ghana, Guinea, Mali, Maroko, Somálsko, Súdán, Tunisko (Yu, 1988: 851) a Sjediněná arabská republika – dnes známá pod názvem Egypt (Yu, 1963: 441).

(Ismael, 1971: 513). Tyto klíčové principy lze shrnout v následujících bodech: 1) podpora afrických zemí v boji za nezávislost včetně podpory postoje vůči kolonialismu, imperialismu a hegemonii; 2) poskytnutí materiální a technické pomoci ze strany ČLR za účelem navázání přátelských vztahů; 3) podpora vlád afrických států při prosazování míru, neutrality a též ‚nezúčastněnosti‘; 4) role obhájce při řešení sporů mezi africkými státy skrz mírové vyjednávání; 5) podpora ekonomik afrických zemí. Tato politika ČLR se stala pro mnoho afrických zemí atraktivní a měla za následek nárůst počtu afrických zemí, které oficiálně uznaly komunistickou vládu ČLR (Jinyuan, 1984: 248). Z toho výčtu představovaly naprosto klíčové principy především revoluční boj a vzájemné politické uznání, které bylo naprosto klíčové pro existenci komunistické kontinentální Číny, a dále beze sporu jednota, solidarita a vzájemný respekt v rámci tzv. Třetího světa (Yu, 1988: 852; Haifang, 2010: 53).

Všeobecně byla a dodnes je zahraniční politika řízena a ukotvena v tzv. Pěti principech mírové koexistence – *Pancha Sila*¹⁴ (Obuah, 2008; Wen, 2004), které byly zavedeny v roce 1949. Její hlavní zásady představovaly a dodnes představují – vzájemný respekt pro teritoriální integritu a též suverenitu, vzájemné neútočení, nevměšování se do vnitřních vztahů, rovnost a poslední bod představuje vzájemný zisk (Alden – Alves, 2008: 47).

Čínská návštěva afrického kontinentu se nesla v duchu solidarity, kdy ČLR se prezentovala jako země, která dokáže být zároveň revolucionářská a na druhou stranu stále mírová. Co pozitivně ovlivnilo vzájemné vztahy, byla především skutečnost, že jak ČLR, tak i země Afriky sdílely stejné problémy související s nevyvinutostí a sdílenou zkušeností s kolonialismem (Ismael, 1971: 513). Zhou Enlai zdůrazňoval africkým zemím právě ten fakt, že jak ČLR, tak i Afrika sdílí stejné zkušenosti a problémy, a proto ČLR představuje toho pravého partnera pro vzájemnou spolupráci na rozdíl od bohatých zemí Západu, kterými myslel především USA a SSSR (Ojha, 1969: 196).

Mezi lety 1966-69 došlo k poklesu zájmu o africký kontinent ze strany ČLR především díky čínské proletářské kulturní revoluci¹⁵, která v tu dobu významně ovlivnila

¹⁴ Těchto pět principů bylo formulováno v roce 1954 v dohodě, která byla dojednaná mezi ČLR a Indií ohledně Tibetu (Ojha, 1969: 181).

¹⁵ Kulturní revoluce se konala v době od roku 1966 do roku 1976. Svého vrcholu dosáhla mezi lety 1966-69 (Brautigam, 2009: 33-37).

vnitropolitickou situaci v ČLR a měla negativní dopad na čínskou ekonomiku, což následně velmi negativně ovlivnilo ekonomickou spolupráci ČLR s africkým kontinentem, kdy si ČLR nemohla finančně dovolit dosavadní ekonomickou asistenci (Enuka, 2011). Jako následek ČLR odvolala zpět do země většinu velvyslanců působících v Africe. Došlo k prudkému poklesu ekonomické pomoci. Pomoc ze strany ČLR radikálně poklesla z 195,1 milionů USD z roku 1964 na pouhých 15 milionů USD o rok později¹⁶ a následně pod vlivem kulturní revoluce znovu poklesla v roce 1967. V roce 1966 dokonce ČLR odvolala ze své země africké studenty, čímž tak země přerušila jeden z nejvýznamnějších zahraničních programů, který s Afrikou v tehdejší době měla navázaný (Ismael, 1971: 522).

Další významný mezník představovalo zformování tzv. teorie o třech světech vůdcem ČLR Dengem Xiaopingem, kterou prezentoval Organizaci spojených národů v roce 1974 (Yu, 1988: 854). Domníval se, že právě největší zlo pro svět představuje soupeření o hegemonické postavení velmocí, tedy Sovětského svazu a Spojených států amerických (Jinyuan, 1984: 250). Dle této teorie byl tzv. První svět formovaný velmocemi, tedy Sovětským svazem a Spojenými státy americkými, tzv. Druhý svět se skládal z Kanady, Evropy, Japonska a Oceánie a tzv. Třetí svět byl tvořen rozvojovými zeměmi Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Je důležité zmínit, že ČLR se též považovala za součást Třetího světa. Toto vnímání sebe sama jako rozvojovou zemi ovlivnilo postoj vůči dalším rozvojovým zemím, v našem případě těm nově se formujícím na africkém kontinentu (Yu, 1988: 854). V době vlády Denga Xiaopinga došlo k transformaci vztahů mezi ČLR a Afrikou, kdy došlo k posunu od nepřímé politické a ideologické podpory k přímé podpoře národních osvobozeneckých hnutí v různých zemích (Utomi, 2008: 40).

¹⁶ Pokles vzájemné spolupráce ještě před počátkem kulturní revoluce lze v těchto letech vysvětlit několika faktory. V první řadě lze zmínit neúspěch ČLR při prosazování jakési druhé „Bandungské konference“, která přes původně velmi kladný vztah k jejímu případnému konání se nakonec dostala do její opozice, kdy si začala klást podmínky pro její konání. Avšak podmínky ČLR byly odmítnuty, tím pádem ČLR začala požadovat její úplné zrušení, k čemuž následně též došlo. Následkem ČLR zažila ochlazení vztahů s Afrikou. Za zmínku stojí například ochlazení vztahů s Ghanou či Středoafrickou republikou. Všeobecně africká důvěra v ČLR začala v rámci kontinentu v tu dobu klesat. Další faktor lze spatřit v tom, kdy již v tomto období se ČLR začala nacházet v jakési značné vnitřní krizi (Ismael, 1971: 520-522).

I přes negativní následky kulturní revoluce, které významně ovlivnily čínsko-africkou spolupráci, došlo následně k opětovnému posílení vztahů v 70. letech, které jsou význačné především rokem 1976, kdy se ČLR zasloužila o výstavbu železničního spojení s názvem *Tazara* (Sautman – Hairong, 2007: 78; Monson, 2008: 197-220), které spojovalo Tanzanii a Zambii. Jedná se beze sporu o vrchol spolupráce, kterého bylo v době studené války dosaženo (Euka, 2011).

Další zlom, který omezil spolupráci mezi ČLR a Afrikou, představovaly po roce 1978¹⁷ tzv. čtyři modernizace¹⁸ (Shinobu, 1987: 448-451), které negativně ovlivnily čínskou ekonomiku a která měla za následek snížení množství ekonomické pomoci směřující na africký kontinent. ČLR namísto prohlubování ekonomické spolupráce s africkými zeměmi upřednostnila vlastní ekonomický rozvoj (Euka, 2011). V následku došlo k pozastavení řady projektů implementovaných Čínskou lidovou republikou v Africe. ČLR začala po jednotlivých afrických zemích vyžadovat větší participaci při realizaci projektů (Chaponnière, 2009: 59).

Pokles pokračoval i v 80. letech nejen díky politice modernizace, ale též i nezbytnému otevření se světu, kdy se ČLR sblížila se Západem. K navázání formálních diplomatických vztahů s USA došlo v roce 1979 (Haifang, 2010: 56; Taylor, 2002: 126). Též došlo k normalizaci vztahů se Sovětským svazem (Yu, 1988: 849; Meidan, 2006: 74). ČLR si postupně začala upevňovat pozici v mezinárodních vztazích. To vše demonstruje fakt, že ČLR už i po dobu studené války využívala ekonomickou pomoc sobecky ve svůj prospěch. Spolupráce tak nabírala na intenzitě, či následně upadala v souvislosti se zájmy a úmysly ČLR (Euka, 2011).

I přes zmíněný pokles zůstala ČLR v Africe aktivní a lze říci, že nikdy kontinent neopustila. Jako potvrzení významu Afriky v rámci čínské zahraniční politiky podnikl mezi lety 1982 a 1983 čínský premiér Zhao Ziyang zahraniční cestu v rámci jedenácti¹⁹

¹⁷ Po tomto roce měla ČLR navázány pomocné programy v rámci afrického kontinentu s více zeměmi než USA (Brautigam, 2009: 42).

¹⁸ Modernizace se týkala následujících čtyř oblastí – zemědělství, průmyslu, vědy a techniky a obrany (Fairbank, 1998: 387). Čtyři modernizace chtěl zavést již Zhou Enlai při jednom ze svých posledních veřejných vystoupení v roce 1975 (Fairbank, 1998: 446). Po jeho smrti však jeho odkaz byl naplněn, ČLR se začala pomalu otevírat světu a došlo k radikálním reformám (Brautigam, 2009: 42).

¹⁹ Tyto země představovalo Alžírsko, Kongo, Egypt, Gabon, Guinea, Keňa, Maroko, Tanzanie, Zaire, Zambie a Zimbabwe (Yu, 1988: 856).

afrických zemí (Haroz, 2011: 67). I nadále se ČLR zavázala k podpoře osvobozeneckých hnutí v Africe. Zhao formuloval tzv. Čtyři principy čínsko-africké ekonomické a technické spolupráce²⁰ (Yu, 1988: 857-858). Čtyři principy se týkaly především ekonomicko-technologické spolupráce (Anshan, 2007). Čtyři principy vyzdvihly především vzájemný prospěch. To bylo ovlivněno především novými rozvojovými prioritami a limitovanými zdroji. ČLR ukončila štědré závazky v podobě pomoci a technické asistence při realizaci projektů. Nový důraz tak byl kladen na společné projekty a podniky se společnou majetkovou účastí. Postupně došlo ke snižování významu ideologie a ekonomické vztahy se dostávaly do popředí. Objem ekonomické asistence v 80. letech poklesl. Jedná se o klíčovou změnu v čínském přístupu vůči Africe, která byla způsobena především čínskými limitovanými zdroji a zvyšujícími se vnitřními nároky (Yu, 1988: 857-858). Co se týče státních návštěv, dá se říci, že od konce 70. let a následně díky nově formulovaným principům došlo k zintenzivnění kontaktů mezi ČLR a africkými stranami, kdy mezi lety 1978 a 1990 strany zemí subsaharské Afriky vyslaly do ČLR na více než 230 delegací (Anshan, 2006).

Další událost, která ovlivnila zahraniční politiku ČLR vůči Africe, byla skutečnost, kdy již většina afrických zemí prošla dekolonizací a již neválečila za nezávislost. Tím dříve prosazované hodnoty anti-imperialismu, anti-kolonialismu a anti-rasismu již nenabývaly takového významu (Jianbao – Xiaomin, 2009).

2.1.3 Formy čínsko-africké spolupráce: provázání politické a ekonomické roviny spolupráce

Ekonomická spolupráce ČLR byla úzce provázána s diplomatickou spoluprací s Afrikou, kdy africkým státům byla ekonomická pomoc v zásadě slíbena po oficiálním uznání komunistické vlády ČLR. V případě, že se africké státy oficiálně odvrátily od uznání vlády na Taiwanu ve prospěch uznání komunistické vlády ČLR, byla těmto zemím přislíbena ekonomická pomoc. Po Bandungské konferenci ČLR začala spolupracovat s africkými zeměmi v oblastech ekonomické, technické a též vojenské asistence.

²⁰ Tyto čtyři principy byly následující – rovnost a vzájemný prospěch, důraz na reálný výsledek, diverzifikace a poslední princip představoval ekonomický rozvoj (Brown – Chun, 2009).

Ekonomická pomoc ČLR vůči Africe představuje klíčový prvek vzájemných vztahů, který vzrůstal na důležitosti po Bandungské konferenci, kdy se ČLR stala významným finančním dárce vybraným africkým revolučním hnutím bojujícím za nezávislost (Euka, 2011). Africké státy spatřovaly v ČLR partnera a nezbytného spojence v bojích za nezávislost (Yu, 1966), při kterých africké státy nezbytně potřebovaly zejména finanční podporu (Angola) a materiální podporu (Tanzanie) (Euka, 2011). ČLR též nabídla některým zemím vojenskou pomoc ve formě trénování vojenského a též politického personálu (Anshan, 2007). ČLR podporovala vybrané africké země nejen materiálně, ale i verbálně, a pobízela je v nevzdání se snahy o získání *„opravdové politické nezávislosti“*, která dle Yua je možná pouze skrz ekonomickou nezávislost. Ekonomické nezávislosti mohou země nabýt pouze v případě odpoutání se od své koloniální mocnosti a následném vytvoření soběstačné národní ekonomiky. ČLR si byla vědoma faktu, že Afrika nemá vlastní zdroje, aby tohoto stavu mohla dosáhnout, a tak výměnou za uznání nabídla zemím ekonomickou asistenci (Yu, 1966: 466). Ekonomická pomoc ČLR vůči Africe představuje klíčový prvek vzájemných vztahů, který vzrůstal na důležitosti po Bandungské konferenci, kdy se ČLR stala významným finančním a expertním partnerem vybraných afrických revolučních hnutí bojujících za nezávislost (Euka, 2011).

Ekonomická pomoc představovala významný politický nástroj zahraniční politiky ČLR a od 50. let je chápán jako součást boje ČLR vůči tehdejším mocnostem – tedy USA a Sovětskému svazu. Afrika se tak stala místem pro „vývoz“ ideologie a též k expanzi komunistického tábora. Ne náhodou tak ČLR zprvu spolupracovala hlavně se státy, které se považovaly za socialistické. To se změnilo v 60. letech, kdy došlo ke horšení vztahů mezi Čínou a Sovětským svazem (Lowenthal, 1964: 131), který měl za následek, že ČLR začala spolupracovat s těmi státy, které byly pozitivně naladěny vůči ČLR (Euka, 2011). ČLR se snažila dokázat, že to je právě ona, ne SSSR, kdo „otřásá světem“ a kdo si následně zaslouží respekt (Adie, 1964: 43). Je však důležité zmínit fakt, kdy spolupráce ČLR na africkém kontinentu byla zpočátku limitovaná koloniálním statutem většiny afrických zemí (Ismael, 1971: 512). Od této doby se tak v rámci zahraniční politiky snažila ČLR o zpochybnění diplomatického vlivu Sovětského svazu (Euka, 2011), kdy zahraniční politika obou států vůči Africe byla ovlivněna vzájemnými vztahy těchto dvou států. Afrika se stala místem, kde docházelo k soupeření mezi ČLR a Sovětským svazem o sféru vlivu (Ismael, 1971: 510).

Od klíčového roku dekolonizace velkého množství afrických zemí, tedy od roku 1960, až do roku 1989, ČLR poskytla v rámci ekonomické podpory sumu 4,7 miliard USD, což představovalo téměř 50% veškeré pomoci, kterou ČLR v té době v rámci zahraničí poskytla (Enuka, 2011).

Mezi lety 1960 a 1980 bylo do Afriky z ČLR vysláno až na 150 000 technických asistentů, kteří byli do Afriky vysláni především na asistenci projektů z oblasti zemědělství, rozvoje dopravní infrastruktury, rozvoje průmyslu a mnoho dalších odvětví (ECOWAS-SWAC/OECD, 2006). Ekonomická spolupráce beze sporu pomohla kontinentální Číně k účasti na mezinárodní scéně, která zaručila zemi jak status, tak i následně moc (Yu, 1968: 1020).

Co se týče ekonomické a technické spolupráce ČLR s africkými zeměmi, její nejdůležitější části byly tvořeny zahraničním obchodem a formou pomoci, dlouhodobými úvěry, dále docházelo ke spolupráci v oblastech vědy, techniky a vzdělání (Müller, 1964: 108).

2.1.4 ČLR versus Taiwan – diplomatické popudy ČLR při navazování bilaterálních vztahů s africkými zeměmi

Jedním z hlavních hnacích popudů Čínské lidové republiky při navazování a vytváření bilaterálních vztahů a jejích ekonomických, ale především pak politických vztahů s africkými zeměmi, bylo v době studené války též soupeření o oficiální uznání vlády Čínské lidové republiky vůči Čínské republice, tedy Taiwanu, který ČLR považovala za nedílnou součást svého území (Haifang, 2010: 53). Získání širšího mezinárodního uznání pro potvrzení legitimacy komunistické vlády ČLR bylo hlavním cílem v krátkodobém horizontu, kterého chtěla kontinentální Čína dosáhnout. Tzv. kulturní diplomacií²¹ kontinentální Čína hodlala ‚vyhrát‘ země přátelsky k ČLR nakloněné. Tím by si následně získala spojení a podporu v mezinárodních organizacích, mějme na mysli v tomto případě především OSN. Diplomatické uznání hrálo klíčovou roli pro ČLR, neboť nově vytvořené státy v Africe představovaly potenciální spojence nezbytné

²¹ Kulturní diplomacií ČLR měla snahu nejdříve si ‚vytvořit přátele‘ a až později přirozeně vybudovat oficiální vztahy (Haifang, 2010: 54).

pro získání křesla v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů²² (Prybyla, 1964: 1135).

Diplomatické vztahy s africkými zeměmi byly pro ČLR nezbytné především pro udržení statusu vůdce v rámci Třetího světa. Pro Taiwan představovala angažovanost v Africe pokus o přežití (Yu, 1963: 439). Taiwan se svojí zahraniční politikou tzv. osobní diplomacie snažil získat přízeň afrických nezávislých zemí. První misi do Afriky vyslal Taiwan v roce 1960, během níž zástupci Taiwanu navštívili jedenáct zemí Afriky. ‚Osobní diplomacie‘ alespoň zpočátku se zdála být úspěšnou při navazování bilaterálních vztahů s africkými zeměmi. I Taiwan v rámci zahraniční politiky nabízel řadu ekonomických podpůrných programů, kterými se snažil Africe zalíbit (Yu, 1963: 449).

Beze sporu se nově vytvořené africké země řídily svými národními zájmy při navazování bilaterálních vztahů s vládou ČLR, či naopak Taiwanem. Je však zřejmé, že to, co hrálo v rozhodování klíčovou roli, byla ekonomická pomoc a její výše, kdy se africké země rozhodovaly především na základě výhodnosti a vlastního profitu. Z dlouhodobějšího hlediska však ČLR disponovala větším objemem zdrojů a financí (Yu, 1963: 453), a proto byla jen otázka času, kdy se stane pomyslným vítězem v počtu oficiálně navázaných bilaterálních vztahů v rámci afrického kontinentu. Ian Taylor, profesor Univerzity St. Andrews ve Skotsku, se dokonce domnívá, že pro africké země nehrálo v zásadě žádnou roli, kdo představuje tu ‚skutečnou Čínu‘ či s kým by měla ta daná země navázat oficiální diplomatické vztahy, důležitou roli hrál především případný zisk. Kdyby si africké země mohly vybrat a bylo to možné, nejspíše by spolupracovaly s oběma Čínami. Mnohdy se tak stalo, že některá země změnila své preference a za vidinou vyššího profitu začala spolupracovat s Čínou ‚druhou‘ (Taylor, 2002: 129-130). Afrika tak představovala kontinent, který dokázal těžit z rivality obou Čín (Slawewski, 1963: 409; Taylor, 1997: 192).

²² Nacionalistická vláda, jejímž vůdcem byl Chiang Kai-shek a jež byla původní vládou kontinentální Číny, se stáhla z důvodu občanské války z kontinentu na Taiwan. Kontinentální Čína vyhlásila založení komunistické Čínské lidové republiky v roce 1949. Jak vláda na Taiwanu, tak i vláda v ČLR se považovala za legitimního představitele Číny. Vzhledem k tomu, že USA podporovaly vládu na Taiwanu, tak se i na nějakou dobu Taiwan stal stálým členem Rady bezpečnosti OSN (Winkler, 2012).

Ekonomické potíže, ke kterým došlo například v době zmíněné kulturní revoluce v 60. letech, ovlivnily též i ochotu afrických zemí v uznání a následné spolupráci s ČLR. Nebylo tak výjimkou, kdy africké země se odvrátily od ČLR a oficiálně uznaly vládu Taiwanu, od které následně obdržely ekonomickou pomoc (Ismael, 1971: 523). V roce 1965 mělo 18 států navázáno diplomatické vztahy s kontinentální Čínou a s Taiwanem 15. O dva roky později v roce 1967²³ došlo k nárůstu v neprospěch ČLR a Taiwanu se podařilo navázat vztahy celkem s 19 africkými zeměmi (Ismael, 1971: 524).

Velkým úspěchem zahraniční politiky ČLR se stal rok 1971 (Kiala, 2010: 314), kdy se ČLR podařilo získat pozici permanentního člena Rady bezpečnosti OSN (Eneka, 2011). Křeslo se ČLR podařilo získat poté, co při hlasování Valného shromáždění OSN 76 států volilo v její prospěch, z toho 26 zemí bylo z afrického kontinentu. Jedná se o významnou podporu, která byla výsledkem několikaleté spolupráce s Afrikou (ECOWAS-SWAC/OECD, 2006). Sám tehdejší vůdce ČLR Mao Zedong prohlásil: *„Vstoupili jsme do OSN díky podpoře chudých bratrů Asie a Afriky, kteří nás podpořili“* (ECOWAS/SWAC-OECD, 2006). V souvislosti s Afrikou pronesl: *„To byly právě africké země, které prosadily ČLR v OSN“* (Jianbao – Xiaomin, 2009:4). To lze považovat za zásadní úspěch zahraniční politiky ČLR, který se následně stal novým stimulem v zahraniční politice ČLR vůči africkému kontinentu. Od té doby začalo docházet k postupné marginalizaci Taiwanu na mezinárodní scéně (Taylor, 2002: 126). Do roku 1984 se ČLR podařilo navázat diplomatické vztahy se 45 africkými zeměmi, které představovaly 90 % nezávislých zemí Afriky té doby (Jinyuan, 1984: 248).

V tomto období se začaly vzájemné vztahy formovat a staly se základem pozdější velmi intenzivní spolupráce, která se postupně prohlubuje až do dnešních dní.

²³ Na konci 60. let existovalo v Africe 41 nezávislých zemí (ECOWAS-SWAC/OECD, 2006).

2.2 Analyzované země

2.2.1 Angola

Z našeho výčtu zemí Angola představuje názorný příklad země, kde docházelo v době studené války k ideologickému soupeření jak USA, SSSR, tak i v našem případě ČLR (Tan-Mullins – Mohan – Power, 2010: 866). ČLR začala s Angolou a jejími frakcemi spolupracovat již v raných letech boje za nezávislost²⁴ (Campos – Vines, 2008: 1). V průběhu boje za nezávislost ČLR v různých obdobích podporovala všechny tři významné frakční skupiny usilující o převzetí moci v zemi (Aguilar – Goldstein, 2009: 1544). Jak se měnily preference ČLR, měnila se i frakce, kterou země podporovala. Tyto tři frakce představovaly Lidové hnutí za osvobození Angoly MPLA²⁵, Národní hnutí za úplnou nezávislost Angoly UNITA²⁶ a Národní fronta za osvobození Angoly FNLA²⁷ (Campos – Vines, 2008: 2).

V 60. letech jak politická, tak i vojenská podpora směřovala straně MPLA. To se následně změnilo v době, kdy Organizace africké jednoty OAJ uznala hnutí UNITA a FNLA za legitimní osvobozené hnutí. Následně v roce 1963 ČLR souhlasila s poskytnutím vojenského vybavení hnutí FNLA, jehož představitelem byl Holden Roberto. V roce 1964 se též UNITA (Ndlovu-Gatsheni, 2010: 634) stala příjemcem vojenského výcviku ze strany ČLR (Campos – Vines, 2008: 2).

Od počátku 60. let až do 70. let se v čínském tisku angolský boj za nezávislost přirovnával k čínské komunistické revoluci, pro které bylo charakteristické stavění velkých základů při spoléhání se na masy a rolníky, kteří srdečně podporovali partyzány. Ve skutečnosti však boj za nezávislost v Angole měl odlišné rysy (Jackson, 1995: 392-393)

Na začátku 70. let opět ČLR začala poskytovat vojenský výcvik velitelům a též partyzánům MPLA, avšak tato spolupráce netrvala dlouho díky vnitřnímu rozkolu uvnitř hnutí a též díky snaze ČLR balancovat podporu SSSR, která směřovala hnutí MPLA (Westad, 2005: 245). Tak se ČLR znovu zaměřila na dvě hlavní rivalské skupiny

²⁴ K bojům za nezávislost, i když v omezené míře než jak tomu bylo v následujících letech, začalo docházet již v druhé polovině 60. let (Klíma, 2008: 173-179).

²⁵ MPLA - *Movimento Popular de Libertação de Angola*.

²⁶ UNITA - *União Nacional para a Independência Total de Angola*.

²⁷ FNLA - *Frente Nacional de Libertação de Angola*.

MPLA, tedy na podporu hnutí UNITA a FNLA. Velká část vojenské pomoci však připadla hnutí FNLA. UNITA přijímala pomoc z ČLR jen sporadicky (Campos – Vines, 2008: 2).

V roce 1974 bylo dosaženo mezi soupeřícími stranami k uzavření příměří. Všechny strany v konfliktu začaly usilovat o moc a formální uznání nejdříve v rámci Angoly a posléze i v rámci OAJ a mezinárodním společenstvím. Situace se však vyhrotila a díky přetrvávajícím konfliktům se Angola dostala do internacionalizované občanské války, která byla v plném proudu již v červenci roku 1975 (Jackson, 1995: 404), kde se angažovala jak ČLR, tak i SSSR, USA a komunistická Kuba (Jackson, 1995: 403; Ogunbadejo, 1981: 254).

Po dlouhotrvajícím boji za nezávislost se k moci dostala MPLA, hnutí podporované SSSR, které v roce 1975 vyhlásilo nezávislost (Ndlovu-Gatsheni, 2010: 633). Z toho důvodu mezi lety 1975 a 1983 ČLR odmítla uznat nezávislost Angoly (Campos – Vines, 2008: 3). Oficiální diplomatické vztahy mezi Angolou a ČLR byly navázány v roce 1983²⁸, tedy až několik let po získání nezávislosti na Portugalsku (Aguilar – Goldstein, 2009). Následně byla první obchodní dohoda podepsaná v roce 1984 a v roce 1988 byla založena Společná ekonomická a obchodní komise (Campos – Vines, 2008: 3). Od vyhlášení nezávislosti se Angola dostala do občanské války, která trvala několik desetiletí a která se stala místem velmocenského soupeření v době pokračující studené války (Haroz, 2011: 81).

Angola představuje specifickou čínskou angažovanost v rámci Afriky, neboť s jakou intenzitou se ČLR v zemi angažovala, neměla v rámci kontinentu obdoby. I přesto, že se ČLR angažovala i v jiných zemích a jejich hnutí za nezávislost, v žádné zemi ne s takovou intenzitou jako v Angole (Jackson, 1995: 389).

Výsledek angolského boje za nezávislost byl považován za velký neúspěch pro ČLR, neboť se k moci dostala strana MPLA, která byla podporovaná Sovětským svazem.

²⁸ Na navázání diplomatických vztahů měly zásadní vliv především dva následující faktory, v první řadě došlo k významnému *détente* mezi ČLR a Sovětským svazem a v druhé řadě ČLR usilovala o obnovu vztahů s Afrikou, kdy usilovala o navázání diplomatických vztahů ideálně se všemi zeměmi na kontinentu. Snaha ČLR o obnovu vztahů s Afrikou byla potvrzena zahraniční návštěvou představitele ČLR Zhaa Ziyanga několika afrických zemí mezi lety 1982-1983 (Jackson, 1995: 419).

Následkem se ČLR zaměřila na podporu boje za nezávislost v Zimbabwe, respektive Jižní Rhodesii (Jackson, 1995: 413).

2.2.2 Nigérie

I přesto, že Nigérie získala nezávislost již v roce 1960, spolupráce mezi oběma zeměmi byla po vzniku samostatné Nigérie velmi limitovaná a to i přesto, že jak ČLR, tak i Nigérie patřila do skupiny tzv. nezáúčastněných zemí. Nigérie upřednostňovala upevňování vztahů s vyspělými zeměmi Západu. Spolupráci s ČLR nevyhledávala a to ani přesto, že aktivně nepodporovala vládu na Taiwanu (Mthembu-Salter, 2009: 5). Nigérie nepředstavovala ani jednu z deseti zemí, které premiér Zhou Enlai na cestě po Africe v roce 1963 navštívil (Utomi, 2008: 40).

V době občanské války, která je mnohdy nazývána jako válka mezi Nigérií a její částí zvanou Biafra, která vypukla v roce 1967 a trvala do roku 1970 (Mthembu-Salter, 2009: 6), se ČLR angažovala podporou Biafry, tedy stranou konfliktu, která byla v opozici od centrální vlády, která v tu dobu sídlila v Lagosu²⁹. Lagos byl podporovaný Velkou Británií. Naopak Sovětský svaz stál na straně Federalistů, tedy jiného hnutí aktivního v Nigérii. Jednalo se tedy o další model konfliktu, pro nějž bylo charakteristické čínsko-sovětské soupeření o sféru vlivu, kdy každá země podporovala jiné nigerijské hnutí. Lagos se vymezoval vůči ČLR a nehodlal Peking oficiálně uznat, ani nevyhledával spolupráci. Význam a intenzita podpory Biafry ze strany ČLR však nejsou důkladně zmapovány a neexistují důvěryhodné informace o jejím zaplétání, avšak v době konfliktu se věřilo, že ČLR tajně (Mthembu-Salter, 2009: 6) podporuje Biafru přísunem zbraní. K vojenským dodávkám mělo údajně dojít skrz Tanzanii. Dále se ČLR měla podílet na výcviku ozbrojených sil Biafry a měla jí dodávat malé zbraně včetně sabotážního zařízení (Ogunbadejo, 1976: 14-32).

ČLR oficiálně navázala diplomatické vztahy s Nigérií v roce 1971 podpisem Společného komuniké o založení diplomatických vztahů (Ogunkola – Bankole – Adewuyi, 2009: 10). Následně došlo v roce 1972 k podpisu dvou dohod týkajících se ekonomicko-technické spolupráce a dohodu týkající se obchodu (Ogunbadejo, 1976: 28).

²⁹ Dříve hlavní město Nigérie.

Ani vnitropolitická situace v ČLR nefavorizovala navazování vztahů. To se však začalo měnit v 70. a hlavně 80. letech, kdy došlo k zásadním reformám v ČLR a kdy země pro udržení svého růstu potřebovala nalézt nové partnery pro uspokojení svých potřeb, především těch souvisejících s průmyslem, energií a vytváření nových trhů. Nigérie jako surovinově bohatá země se tak postupně začala profilovat jako významný partner ČLR v Africe (Utomi, 2008: 39). Intenzitu vztahů však ani v tomto období nelze nadhodnocovat.

Co se týče Nigérie, ČLR s touto zemí v době studené války sice měla navázané oficiální diplomatické vztahy, avšak je důležité zmínit, že Nigérie příliš o posílení vzájemných vztahů neusilovala, což bylo způsobeno především orientací země na evropské země a severní Ameriku. Přítomnost ČLR v Nigérii se začala zintenzivňovat v 80. letech v důsledku reformy ze 70. let za vlády Denga Xiaopenga a následně v 80. letech z důvodu dramatického růstu čínské ekonomiky a modernizace, která způsobila vzrůstající potřeby ČLR (Utomi, 2008: 39).

2.2.3 Súdán

ČLR oficiálně navázala vztahy se Súdánem v roce 1959 (He, 2010: 159), tedy tři roky poté, co země oficiálně získala nezávislost (Jackson, 2009: 3; Large, 2008a: 93) jako čtvrtá země Afriky (Large, 2008b: 276). I přesto, že země mezi sebou měly navázané diplomatické vztahy, spolupráce byla limitovaná, neboť od 60. let až po 80. léta byla země podporována dalšími zeměmi především díky své strategické poloze. Súdán byl zásadně ovlivněn především nepřetržitými boji mezi SSSR a USA (McFarland, 2010: 468). Zpočátku Súdán nebyl příjemcem žádné ekonomické pomoci ze strany ČLR, Sovětský svaz naopak představoval významného dárce a partnera (Jackson, 2009: 4).

V 60. letech byly vzájemné vztahy charakterizovány především obchodními vztahy, kdy Súdán do ČLR exportoval bavlnu. Súdán byl jednou ze zemí, kterou během let 1963 a 1964 navštívil čínský premiér Zhou Enlai v době své zahraniční cesty na africkém kontinentu (Jackson, 2009: 3; Prybyla, 1964: 1139).

Významný mezník ve vzájemné spolupráci představují 70. léta, kdy ČLR začala Súdán zásobovat vojenským materiálem a začala pomáhat s vojenským tréninkem súdánské armády v souvislosti se zhoršujícími se politickými nepokoji v zemi (McFarland, 2010:

471-472). V polovině 70. let bylo v Súdánu přítomno na 25 čínských vojenských techniků (Jackson, 2009: 4). Vzájemná spolupráce se neodehrávala pouze ve vojenské oblasti, avšak Súdán se též stal recipientem ekonomické a technické pomoci. V roce 1972 došlo k podpisu mírové dohody, která ukončila občanskou válku v Súdánu. Jednalo se o první občanskou válku po získání nezávislosti, která trvala 17 let (Pearl, 2009: 8). ČLR vládu v Chartúmu aktivně v bojích podporovala (Large, 2008a: 94). Vzhledem k vnitřní situaci v Súdánu spolupráce především nabývala rozměrů spolupráce v oblasti obrany (McFarland, 2010: 471-472). Za zmínku stojí suma 41,6 milionů USD, které v 70. letech v rámci úvěrů ČLR investovala do výstavby dopravní infrastruktury, stavby mostů, malých továren či projektů týkajících se rýžové produkce. Dále ČLR poskytla Súdánu dalších 40 milionů USD v prosinci roku 1970 a následně v prosinci roku 1981 dalších 57 milionů USD. Celkem v době mezi lety 1970 a 1983 přislíbila ČLR Súdánu 138,9 milionů USD (Jackson, 2009: 4).

V 70. letech též došlo k posílení spolupráce mezi Súdánem a ČLR díky částečnému úpadku vlivu SSSR, ke kterému došlo na začátku 70. let díky podezření, že země stála za pokusem v konstruování puče. Prezident Súdánu Jaafar Nimeiri podnikl státní návštěvu ČLR v roce 1977 a následně v roce 1984. V témže roce i premiér ČLR podnikl zahraniční cestu do Súdánu. Toto období relativně intenzivní spolupráce bylo negativně ovlivněno pučem v roce 1985, kdy došlo k sesazení Nimeiriho a nainstalování občanské vlády, která byla znovu následně svržena v roce 1989 generálem Umarem Baširem (Jackson, 2009: 5).

I přesto, že v 70. letech docházelo k postupnému vývoji a prohlubování vztahů, ČLR se v tu dobu nepodařilo vydobýt významnou pozici v rámci Súdánu. Nelze tedy angažovanost ČLR v Súdánu v té době přeceňovat (Large, 2008a: 95).

2.2.4 Zimbabwe

V případě dnešního Zimbabwe, dříve Jižní Rhodesie, začala spolupráce s ČLR již dříve před získáním nezávislosti, ke kterému došlo v roce 1980. Stejně jako v případě Angoly ČLR podporovala zemi v boji za nezávislost. Politika ČLR reflektovala především politický a též ideologický boj se Sovětským svazem (Youde, 2007: 7). V podpoře hnutí za nezávislost ČLR především podporovala ty frakce, které stály v opozici vůči

Sovětskému svazu (Youde, 2007: 7). Stejně jako Angola získalo Zimbabwe nezávislost po dlouhých letech ozbrojeného konfliktu (Jinyuan, 1984: 249).

ČLR již před obdobím než Zimbabwe získalo nezávislost, podporovala frakci Roberta Mugabeho, tedy hnutí ZANU³⁰ (Keenan, 2009: 103; Kirchick, 2007: 14). Naopak hnutí ZAPU³¹ bylo podporované Sovětským svazem (Meidan, 2006: 73). ČLR podporou ZANU získala nezbytného partnera a spojence v rámci jižní Afriky. Již od začátku vzájemných vztahů se Mugabemu podařilo plně ČLR upoutat a svůj závazek demonstroval výrokem, kdy sám sebe nazýval ‚marxisto-leninistou s maoistickým myšlením‘. Již v době protikoloniálních bojů se Mugabe zavázal ČLR, že jakmile země pod vládou ZANU získá nezávislost nad bělošskou vládou Iana Smithe, bude i nadále podporovat intenzivní spolupráci s ČLR. Mugabeho hnutí se dostalo vojenského výcviku v ČLR. Spolupráce byla výhodná pro obě strany. ČLR si podporou ZANU v boji za nezávislost získala ‚image‘ v podpoře Třetího světa a naopak Mugabe získal nezbytného spojence v dekolonizačním boji³² (Youde, 2007: 8). ČLR poskytla ZANU materiální podporu, především pak vojenskou pomoc (Jinyuan, 1984: 249).

V roce 1980 Zimbabwe získalo nezávislost (Reed, 1993: 31; Hulec – Olša, 2008: 290) a v témže roce se Mugabemu podařilo vyhrát volby v prvních multietnických volbách a ujal se vedení vlády (LoBaido, 2007). Diplomatické vztahy s ČLR byly prioritní otázkou zahraniční politiky. Ministr zahraničních věcí Zimbabwe Simon Muzenda podnikl zahraniční cestu do ČLR krátce po vyhlášení nezávislosti. Mugabe ho následoval v roce 1981 a státní návštěvu následně zopakoval v roce 1985. ČLR však zamýšlela vztahy se Zimbabwe pozměnit, Deng Xiaoping usiloval o vymanění se ze sféry ideologie a hodlal prohloubit ekonomickou spolupráci mezi oběma zeměmi. Avšak pro Zimbabwe bylo klíčové hledání spřátelených zemí. Zimbabwe nezamýšlelo přijmout ČLR jako ekonomického partnera. To vedlo k ochlazení vztahů mezi oběma

³⁰ ZANU – Zimbabwská africká národní unie - *Zimbabwe African National Union*.

³¹ ZAPU – Zimbabwská africká lidová unie - *Zimbabwe African People's Union*.

³² Vzhledem k faktu, že odehrávající konflikt měl podobu dekolonizačního boje, nemohla se země spolehnout na zdroje podpory ani ze strany Velké Británie, ani ze strany dalších západních mocností (Reed, 1993: 36).

zeměmi. Zimbabwe následně hledalo podporu u ostatních zemí, jakými byly například země západní Evropy a Švédsko³³ (Youde, 2007: 8).

Všeobecně jsou 80. léta v Zimbabwe označována za léta plná optimismu³⁴, kdy země po vyhlášení nezávislosti začala hledat svou novou budoucnost. V tomto období byla země otevřená jak spolupráci s Východem, tak i spolupráci se Západem. Od těchto zemí též Zimbabwe získávalo značnou finanční a technickou podporu. Zimbabwe se po získání nezávislosti zaměřilo na svůj ekonomický rozvoj, který byl v předešlých letech brzděný díky sankcím, které byly na zemi uvaleny³⁵ (Hulec – Olša, 2008: 406).

³³ Za zmínku stojí například dobrovolníci ze skandinávských zemí, kteří se v Zimbabwe pokoušeli o zlepšení stavu vesnického školství (Hulec – Olša, 2008: 409).

³⁴ Toto období optimismu však netrvalo v Zimbabwe dlouho díky dříve skrytým problémům, které se postupně po vyhlášení nezávislosti začaly objevovat (Hulec – Olša, 2008: 411).

³⁵ V tu dobu byla ekonomika Zimbabwe druhou nejvíce prosperující v rámci subsaharské Afriky, úspěšnější byla pouze Jihoafrická republika (Hulec – Olša, 2008: 408-409).

3 Angažovanost ČLR v Africe v 90. letech 20. století

3.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů

Druhé období vzájemné spolupráce mezi Čínskou lidovou republikou a africkým kontinentem je datováno od roku 1989, tedy od masakru na náměstí Nebeského klidu, až do roku 2000, který symbolizuje klíčový rok díky enormnímu zintenzivnění čínsko-afrických vztahů v souvislosti se založením multilaterálního Fóra čínsko-africké spolupráce FOCAC³⁶ (Cheng – Shi, 2009: 92). 90. léta 20. století přinesla zásadní změny v mezinárodních vztazích, kdy došlo k ukončení několika desítek let trvajícího bipolárního soupeření, který zásadně ovlivňoval zahraniční politiky států, a to nejen velmocí USA a SSSR. V 90. letech se svět ocitl ve své nové éře, která sice ukončila studenou válku, avšak otevřela cestu k vypuknutí řady občanských válek, kdy řada vnitropolitických konfliktů byla po dobu studené války ‚udržována pod pokličkou‘ bipolárního soupeření (Taylor, 1998).

90. léta 20. století představují i významnou periodu čínsko-africké spolupráce, kdy došlo k postupnému, avšak stále pozvolnému zintenzivňování čínsko-afrických vztahů (Wang, 2009), které kulminovalo právě zmíněným rokem 2000. Po vlažných 80. letech, kdy díky své vnitropolitické situaci ČLR ochladila vzájemnou spolupráci, došlo k opětovnému ‚návratu‘ ČLR do Afriky. Je však nutné zmínit, že ČLR v podstatě nikdy, mějme na mysli od doby počátku navazování diplomatických vztahů s jednotlivými africkými zeměmi po Bandungské konferenci, Afriku neopustila a to ani ve zmíněných 80. letech, pouze intenzita spolupráce a oblasti spolupráce se v různých obdobích studené války měnily. Spolupráce již od 80. let byla mnohem pragmatičtější než v předchozím období, což se ještě více v 90. letech umocnilo (Samy, 2010: 79).

3.1.1 Masakr na náměstí Nebeského klidu v roce 1989

Masakr na náměstí Nebeského klidu³⁷ se odehrál v důsledku sílících protirežimních protestů, ke kterým v tu dobu docházelo v různých státech světa. Protesty za demokracii se nevyhnuly ani Čínské lidové republice. Náměstí Nebeského klidu se stalo místem poklidných masových demonstrací iniciovaných především studenty, kteří požadovali

³⁶ FOCAC – *Forum on China-Africa Cooperation*.

³⁷ Náměstí Tiananmen (Fairbank, 1998: 469).

politické reformy. Představitelé komunistické strany namísto vyjednávání povolali tanky Lidové osvobozené armády, která 4. června 1989 na poklidné demonstranty zaútočila a dle oficiálních údajů na 200³⁸ neozbrojených demonstrantů zabila a další tisíce zranila (Fairbank, 1998: 468-473).

Za masakr si ČLR vysloužila odsouzení mezinárodním společenstvím a ČLR tak následně čelila značné mezinárodní izolaci, kdy též došlo například i ke snížení přílivu investic do ČLR (Nathan, 1994: 635). Právě tento masakr na náměstí Nebeského klidu předznamenal jakýsi návrat ČLR do Afriky a zintenzivnění zájmu ČLR o spolupráci s africkými zeměmi. Nejen díky masakru na náměstí Nebeského klidu, avšak i následkem změn, které přinesl konec studené války jako například kolaps Sovětského svazu, který se též v době studené války angažoval v rámci své zahraniční politiky na africkém kontinentu, se Afrika znovu stala prioritou v zahraniční politice ČLR (Obuah, 2008: 8).

90. léta však přinesla i další změny. Masakr na náměstí Nebeského klidu na několik let ukončil pozitivně se vyvíjející vztahy mezi ČLR a západními mocnostmi. ČLR se též dostala do izolace díky pádu komunistického bloku, který však nepřinesl pro ČLR žádné změny ve vedení země. ČLR se obávala, že se stane jakýmsi ‚vyděděncem‘ v rámci nově se vytvářejícího mezinárodního pořádku. To byl důvod, proč Afrika představovala vhodného spojence v rámci mezinárodních vztahů (Alden – Alves, 2008: 53). Afrika se tak postupně začala konsolidovat jako klíčový spojenec ČLR v rámci multilaterálních organizací v 90. letech, především v rámci OSN (Tan-Mullins – Mohan – Power, 2010: 867), kde africké státy tvořily velké procento členských států (Taylor, 1998: 454-455). Již v tu dobu ČLR považovala Afriku za potenciálního významného hráče na mezinárodní scéně (Taylor, 1998:454-455).

ČLR též začala čelit další výzvě po konci studené války, kterou představovalo vzrůstající hegemonické postavení USA (Tan-Mullins – Mohan – Power, 2010: 867). ČLR se svou politikou v mezinárodním měřítku snažila zabránění šíření hegemonického postavení a vlivu USA (Cheng – Shi, 2009: 91). ČLR tak též hledala v Africe spojence pro balancování rostoucího hegemonického postavení ze strany USA (Taylor, 1998: 452).

³⁸ Počet mrtvých byl s velkou pravděpodobností mnohem vyšší (Fairbank, 1998: 469).

Od konce studené války začala ČLR ve spojení s Afrikou a dalšími rozvojovými zeměmi spatřovat prostředek k projekci svého vlivu a též svého postavení nezbytného pro podporu svého statusu objevující se mocnosti (Taylor, 1998: 460). Po masakru ČLR zásadně přehodnotila svou zahraniční politiku. 90. léta lze nazvat obdobím, kdy postupně došlo ke konsolidaci vzájemných čínsko-afrických vztahů (Anshan, 2006: 11).

3.1.2 Pozice afrických zemí vůči spolupráci s ČLR v souvislosti s událostmi na náměstí Nebeského klidu

I přes odsouzení masakru mezinárodním společenstvím Afrika zůstala vůči ČLR loajální a nepřipustila, aby se tento masakr stal elementem, který by následně mohl negativně ovlivnit vzájemné vztahy (Obuah, 2008: 8). Africké reakce na masakr Ian Taylor popisuje nejen jako zdrženlivé, ale dokonce za otevřeně podporující. Například angolský ministr zahraničních věcí vyjádřil svou podporu ČLR, která při zákroku potlačila protirevoluční hnutí. Sam Nujoma, prezident Namíbie, dokonce poslal blahopřejný dopis čínské armádě za činy, kterých se dopustila (Taylor, 1998: 447).

To, proč se africké země tak nekriticky postavily k čínskému masakru, Ian Taylor shrnuje ve třech následujících bodech. Za prvé se africké elity řídily svými vlastními zájmy pod hrozbou demokratizačních projektů v souvislosti s otázkou lidských práv³⁹. Dále Třetí svět, v našem případě africké země, projevíly solidaritu a rozhořčení vůči západnímu neoimperialistickému vměšování do vnitřních záležitostí ČLR, dále si africké země byly vědomy, že případná otevřená kritika činů ČLR by s největší pravděpodobností vedla k ukončení její štědré spolupráce (Taylor, 1998: 447).

Návrat na africký kontinent ČLR odůvodňovala rétorikou, kdy ČLR se údajně díky úzkým vztahům se Západem a s dalšími bohatými zeměmi '*dopustila zanedbání Třetího světa a starých přátel na africkém kontinentu*' (Cheng – Shi, 2009: 90).

I nadále Afriku a ČLR spojovala sdílená zkušenost s imperialismem, který představoval společného nepřítele a který byl ztělesňován rozvinutým světem. To je dalším důvodem sdíleného nekritického pohledu afrických zemí na masakr v ČLR, které považovaly

³⁹ Jedná se též o období, kdy začala důležitou roli, především na Západě, hrát otázka lidských práv, která v době studené války byla značně přehlížena a ignorována (Taylor, 1998: 446).

lidská práva za západní normy, ne však ty ‚africké‘ a ‚čínské‘. Pro africké země hrála mnohem důležitější roli například ‚ekonomická práva‘, která jsou pro rozvojové země mnohem důležitější než osobní a individuální práva zakotvená v západních zemích. Africké země tak považovaly odsouzení ČLR západními zeměmi za snahu o oslabení čínské ekonomiky. Africké země a ČLR dokonce postoj mezinárodního společenství považovaly za jakési spiknutí (Taylor, 1998: 448). Po masakru na náměstí Nebeského klidu mělo s ČLR navázáno diplomatické vztahy 137 zemí světa, z čehož pouze 20 zemí se vyjádřilo kriticky vůči ČLR (Taylor, 1998: 452). V tu dobu též ČLR navázala nové diplomatické vztahy (Taylor, 1997).

3.1.3 Vývoj čínsko-africké spolupráce po událostech na náměstí Nebeského klidu

Významnou skutečností, která zásadně ovlivnila postoj ČLR vůči Africe, představoval fakt, kdy díky extrémnímu ekonomickému růstu čínské ekonomiky již země nestačila pokrýt své energetické potřeby a ČLR, země, která dříve ropu sama exportovala, se stala v roce 1993 zemí, která začala ropu importovat (Obi, 2010: 182; Crisis Group, 2008: 1; Downs, 2004: 21). Prioritní se tak pro ČLR stala spolupráce se zeměmi bohatými na přírodní zdroje, kterými byly a dodnes jsou například Angola, Nigérie či Súdán, které mohly ČLR nabídnout své bohaté zásoby nezbytné pro udržení ekonomického růstu a poptávky v Čínské lidové republice. ČLR tak v 90. letech spatřovala v Africe nejen nezbytného partnera v politické podpoře v důsledku masakru na náměstí Nebeského klidu, avšak i zdroj přírodního bohatství a též i potencionální trh (Alden – Large - Oliveira: 2008: 3). ČLR se postupně v 90. letech začala profilovat jako významná ekonomická a politická síla v rámci afrického kontinentu (Alden, 2008: 353).

V 90. letech tak byla politika ČLR a její diplomacie vůči Africe ovlivněna především rostoucí poptávkou po přírodních zdrojích a tzv. strategií ‚*go out*‘, kdy ČLR začala podporovat domácí firmy k investování v zahraničí, v našem případě na africkém kontinentu (Crisis Group, 2008: 10).

Vztahy mezi ČLR a Afrikou v 90. letech se posunuly z roviny ideologické a politické spolupráce, tedy z roviny podpory osvobozeneckých hnutí (Taylor, 1998: 456), k pragmaticky a ekonomicky zaměřené spolupráci, k čemuž docházelo postupně již v 80. letech (Beule - Bulcke: 2009: 44). Politické otázky hrály minimální význam

v zahraniční politice ČLR vůči Africe. ČLR zastávala i nadále hodnoty státní suverenity, stability a nevměšování se (Taylor, 1998: 456).

Jako potvrzení významu Afriky v čínské zahraniční politice podnikl v roce 1996 prezident Jiang Zemin zahraniční cestu na africký kontinent, během níž navštívil Egypt, Keňu, Etiopii, Mali, Namibii a Zimbabwe. V rámci zahraniční cesty volal po zvýšení politické spolupráce a po zintenzivnění ekonomických vztahů (Alden – Large – Oliveira, 2008: 5).

I nadále se ČLR řídila tzv. Pěti principy mírové koexistence, které byly formulovány v 50. letech 20. století. I po skončení studené války zůstaly hlavním pilířem čínské zahraniční politiky. ČLR ani v 90. letech neustoupila od své politiky nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států, v našem případě těch afrických. V 80. letech proběhla v Africe vlna demokratizačních procesů, což jen upevnilo ČLR ve svém kritickém postoji vůči zasahování do vnitřních záležitostí afrických států. ČLR veřejně prosazovala, že je přednější africké státy *„pochopit, než zasahovat do jejich vnitřních záležitostí“*. ČLR považovala za neefektivní adoptovat západní modely a hodnoty a aplikovat je na africké země. Fakt, že demokratické vlny se ukázaly v Africe být jako neúspěšné, vedl pouze k tomu, že se ČLR upevnila ve svých názorech. Sama země odmítla své vnitřní politické reformy a též se stavěla velmi kriticky ke zlepšení stavu lidských práv ve své vlastní zemi. Tato skutečnost v 90. letech ještě více k sobě spojila ČLR s těmi zeměmi Afriky, které se velmi neochotně k demokratizačním postojům postavily. To například znázorňuje i vztahy mezi ČLR a například Zimbabwe, které se postavilo po masakru na náměstí Nebeského klidu zcela na stranu ČLR a plně ji politicky podporovalo (Taylor, 1998: 451-453).

To, jakým způsobem oproti 80. letům vzrostla Afrika na významu v čínské zahraniční politice, demonstruje podíl čínské pomoci, která v roce 1990 představovala 374,6 milionů USD, jejichž recipientem se stalo 43 afrických zemí. To představuje nesmírný nárůst oproti roku 1988, kdy africká pomoc směřující pouhým 13 africkým zemím představovala 60,4 milionů USD (Alden – Alves, 2008: 53).

Africké země se staly základem čínské zahraniční politiky a hlavním cílem čínské zahraniční pomoci, kdy v roce 1993 více jak 56 % států, které se staly příjemci čínské pomoci, představovaly africké země (Taylor, 1998: 450-451).

V následku rapidně vzrostla interakce mezi ČLR a africkým kontinentem. Došlo ke zvýšenému počtu podniků se společnou majetkovou základnou, dále vzrostl objem čínských investic směřujících do Afriky a všeobecně došlo k zintenzivnění ekonomické spolupráce. Ekonomické vztahy dominovaly vzájemné interakci. Mezi lety 1989 a 1997 došlo k nárůstu čínsko-afrického obchodu o 431 %. Je však důležité zmínit, že v tu dobu, přesně v roce 1995, celkový obchod ČLR s africkými zeměmi představoval ‚pouhých‘ 1.4 % celkové čínského zahraničního obchodu. Toto číslo sice představuje velmi malé číslo pro ČLR, avšak velmi významné procento pro Afriku (Taylor, 1998: 454-455).

3.1.4 ČLR a pokračující snaha o minimalizaci mezinárodního vlivu Taiwanu

I v 90. letech byla zahraniční politika ČLR ovlivněna snahou o naprostou eliminaci významu Taiwanu na mezinárodní politické scéně (Zhu, 2007). Soupeření⁴⁰ o diplomatické uznání i v 90. letech zůstalo velmi důležitou otázkou a prioritou čínské zahraniční politiky (Taylor, 1998: 456).

V 90. letech se Taiwanu na úkor ČLR podařilo díky své diplomacii, mnohdy nazývanou jako tzv. dolarová diplomacie⁴¹ (Taylor, 1998: 457), která zahrnovala finanční stimuly, navázat diplomatické vztahy s několika africkými státy (Pollock, 2007: 69). Taiwan usiloval o posílení vlivu na africkém kontinentu a o navázání nových oficiálních diplomatických vztahů, kdy se snažil využít situace, do které se ČLR v důsledku odsouzení mezinárodním společenstvím dostala. Tomu se stalo například v případě Libérie, Nigérie či Senegalu⁴², které se odpoutaly na nějaký čas od ČLR a oficiálně uznaly vládu na Taiwanu (Cheng – Shi, 2009: 91).

⁴⁰ ČLR však popírala, že by jakákoliv soutěž o diplomatické uznání mezi ČLR a Taiwanem existovala (Taylor, 1998: 457).

⁴¹ Taiwan vlastnil velké zásoby zahraničních rezerv, které byl ochotný využít ve své zahraniční politice. Díky této politice se Taiwanu podařilo ‚vyhrát‘ diplomatické uznání některých afrických zemí na úkor ČLR. V tu dobu měl Taiwan navázané oficiální diplomatické vztahy se 30 zeměmi světa, které představovaly především malé a chudé státy, z čehož 1/3 představovaly africké země (Taylor, 1998: 457).

⁴² V roce 1996 se Senegal již potřetí odvrátil od uznání Pekingu ve prospěch Taiwanu, kdy v důsledku dostal od země štědrá finanční pomoc (Taylor, 1997: 193).

Avšak díky své rodící se *image* globální mocnosti se ČLR postupně podařilo na africkém kontinentu Taiwan „porazit“ a eliminovat množství států, které oficiálně uznaly vládu na Taiwanu. Úspěch pro ČLR představuje rok 1998, kdy Jižní Afrika oficiálně uznala vládu Pekingu (Alden – Alves, 2008: 54; Taylor, 1997: 192). V roce 1998 z 53 afrických zemí pouze 8 mělo navázané oficiální diplomatické vztahy s Taiwanem (Taylor, 1998: 459).

3.2 Analyzované země

3.2.1 Angola

Angolsko-čínské vztahy byly díky občanské válce, která v zemi po vyhlášení nezávislosti vypukla, velmi limitované a též nesnadné. To se postupně začalo měnit až koncem 90. let 20. století (Haroz, 2011: 81), kdy se spolupráce mezi oběma zeměmi začala zintenzivňovat. V průběhu 90. let však byla spolupráce negativně ovlivněna probíhajícím konfliktem v Angole. Vztahy se vyvíjely velmi pomalu a to i přes intenzivní spolupráci a podporu různých revolučních hnutí v době před získáním nezávislosti na Portugalsku.

Až do roku 1993 byl obchod téměř bezvýznamný a nenabýval na důležitosti především díky výše zmíněnému faktu, kdy se Angola potýkala se svými vnitropolitickými problémy. V roce 1992 se v zemi konaly volby (Klíma, 2008: 253-258), které vyhrála strana MPLA, avšak znovu došlo k vypuknutí občanské války, za kterým stál sám vůdce Savimbi. UNITA byla následovně odsouzena mezinárodním společenstvím včetně Čínské lidové republiky. Občanská válka trvala až do roku 2002 (Jackson, 2009: 12-14).

Již v roce 1987 země opustila model socialistického experimentu a vydala se cestou k vytvoření tržní ekonomiky. Angola se též stala členem Mezinárodního měnového fondu IMF⁴³ a Světové banky WB⁴⁴. I přes jisté ekonomické úspěchy se brzy angolská ekonomika dostala do vážných ekonomických problémů. Země byla závislá na ropném sektoru a svých zásobách diamantů. Velká část výdajů připadla na armádu. Ekonomickou situaci v zemi též v druhé polovině 90. let negativně ovlivnilo enormní zničení infrastruktury. Občanský konflikt v zemi zanechal 0,5 milionu mrtvých obyvatel a okolo 4 milionů vnitřně vysídlených lidí (Aguilar – Goldstein, 2009: 1545).

V 90. letech se spolupráce odehrávala v především v bezpečnostní oblasti. Již na začátku 90. let byla ČLR nařčena ze zásobování strany UNITA zbraněmi, které se do země dostaly z oblasti tehdejšího Zaire. Avšak UNITA popřela, že by zbraně pocházely přímo z ČLR. I sama ČLR vyvrátila, že by stranu UNITA zásobovala zbraněmi. V 90. letech se Angola stala, hlavně díky spolupráci v oblasti obrany, druhým největším obchodním partnerem ČLR na africkém kontinentu (Campos – Vines, 2008: 3). V roce

⁴³ IMF – *International Monetary Fund*.

⁴⁴ WB – *World Bank*.

1999 se též poprvé konalo setkání Společné ekonomické a obchodní komise, která byla založena již v roce 1988 (Campos – Vines, 2008: 2).

V 90. letech se vzájemný obchod pohyboval v rozmezí průměrně od 150 do 700 milionů USD (Campos – Vines, 2008: 7).

3.2.2 Nigérie

Čínsko-nigerijské vztahy na počátku 90. letech 20. století lze popsat jako velmi vlažné. To podtrhává i skutečnost, kdy došlo k velmi nízkému počtu oficiálních státních návštěv mezi zástupci ČLR a Nigérie. V 90. letech došlo k podpisu řady smluv týkajících se podpory přílivu investic, dále podpory spolupráce například v oblasti ocelářského průmyslu a ropného průmyslu. K zintenzivnění spolupráce začalo docházet postupně od roku 1993, kdy se z ČLR, jak již bylo zmíněno dříve, stal druhý největší importér ropy. Nigérie jakožto země bohatá na přírodní suroviny, především pak na ropu, se stala vhodným partnerem ČLR pro vzájemnou spolupráci. Nigérie se stala pro ČLR atraktivní nejen díky svému ropnému bohatství, avšak i díky potenciálnímu spotřebnímu trhu, který nejlidnatější africká země pro ČLR představovala. V tu dobu se začaly vztahy prohlubovat a docházelo k jejich prohlubování. Vzájemný obchod se odehrával především tedy v oblasti ropného průmyslu, kdy si ČLR zajistila smlouvy týkající se podniků se společnou majetkovou účastí s nigerijskými ropnými společnostmi. Výměnou za tyto smlouvy ČLR nigerijské straně mnohdy nabídla půjčky s nízkým úrokem a též finance na rozvojové projekty. Další část spolupráce představoval export mnohdy nekvalitního zboží a produktů z ČLR na nigerijský trh (Utomi, 2008: 40-41).

Stejně jako 80. léta představovaly 90. léta nelehké časy pro Nigérii. V roce 1993 byl u moci vystřídán Ibrahim Babangida (Klíma, 2003: 109-112) Sani Abachem, který se ujal moci po sporných volbách a zavedl v zemi vojenskou moc. Abacha představoval velmi krutého vůdce⁴⁵, který Nigérii přivedl do značných ekonomických problémů. U moci zůstal až do roku 1998. Abacha inicioval spolupráci s ČLR hned poté, co se ujal moci. V roce 1994 došlo k založení Nigerijsko-čínské obchodní komory. Dále v roce 1995

⁴⁵ Abacha byl autokratickým generálem, který v zemi nezavedl ani demokracii, ani svobodu. V době jeho vlády byly na zemi uvaleny sankce a zemi dokonce bylo dočasně pozastaveno členství v Commonwealthu. Abacha se díky své despotické vládě zasloužil o mezinárodní izolaci země (Klíma, 2003: 112-114).

Čínské stavebně-inženýrské stavební korporaci CCEC⁴⁶ se podařilo vyhrát kontrakt v hodnotě 529 milionů USD na renovování nigerijského železničního systému. V roce 1997 došlo při státní návštěvě bývalého premiéra Státní rady ČLR Li Pinga k podpisu protokolů týkajících se oblastí generace elektřiny, ocelářského a ropného průmyslu. Již v tu dobu lze v politice spatřovat tzv. *Look East Policy*, kdy Nigérie v ČLR spatřovala alternativního partnera vůči západním mocnostem, který by se stal zdrojem dalších investic a nezbytné pomoci, které Nigérie naléhavě potřebovala díky uvalení sankcí západními mocnostmi po volbách v roce 1993 (Collins, 2009). Co ČLR a Nigérii do značné míry spojilo, byl beze sporu sdílený názor na otázku lidských práv, který se zásadně rozcházel s pojetím lidských práv západních mocností. I přes sílící vzájemné vztahy nelze ani v 90. letech vzájemnou spolupráci přeceňovat. I přes zmíněné plánované projekty, ke kterým se obě země uchýlily, je nezbytné zmínit, že ve výsledku ČLR svým závazkům v rehabilitaci železniční dopravy nedostála a protokoly, které při státní návštěvě Ping podepsal, byly stěží implementovány (Mthembu-Salter, 2009: 5-7).

V roce 1994 vzájemný obchod představoval 90 milionů USD. V roce 1995 toto číslo představovalo až 210 milionů USD (Mthembu-Salter, 2009: 10).

3.2.3 Súdán

90. léta představovaly v súdánsko-čínských vztazích významný mezník, kdy došlo k zintenzivňování na významu Súdánu v čínské zahraniční politice a to především díky súdánským bohatým nalezištím ropy. To bylo umocněno právě faktem, který byl již výše zmíněn, kdy v roce 1993 začala ČLR importovat ropu (Zhao, 2008: 97). V polovině 90. let začaly postupně čínské společnosti vyhledávat příležitosti a možnosti v oblasti energetických zdrojů Súdánu (He, 2010: 159). Vztahy mezi oběma zeměmi se tak začaly prohlubovat právě na základě důležitých ropných operací. V předchozím období vzájemných vztahů v době studené války byly vztahy mezi oběma zeměmi limitované a spíše pouze v rovině symbolické (Large, 2009: 613).

⁴⁶CCEC - *China Civil Engineering Construction Corporation*.

V roce 1989 se v Súdánu dostala k moci vojenským pučem Národní islamistická fronta⁴⁷ NIF⁴⁸, ke které se ČLR zpočátku stavěla zdrženlivě. První návštěvu ČLR nový vládce Súdánu Umar Bašír podnikl v roce 1990. ČLR oficiálně vyjádřila formální podporu země a v následujícím roce 1991 byly súdánsko-čínské vztahy obnoveny dodávkou čínských zbraní do Súdánu (Large, 2008b: 278).

Následně v roce 1994 projevila země zájem, aby ČLR se začala angažovat v ropném průmyslu Súdánu, kdy následně ČLR a její Čínská národní ropná společnost CNPC⁴⁹ započala předběžný průzkum ropných oblastí v Súdánu (Large, 2008b: 278). Zásoby ropy byly v zemi objeveny společností Chevron⁵⁰ již v roce 1978 (Askouri, 2007: 72).

K prvním investicím ČLR v oblasti ropného průmyslu došlo v Súdánu v roce 1996, kdy CNPC se sloučil se společností Petronas, Sudapet a dalšími a vytvořil Větší nilskou ropnou společnost GNPC⁵¹ (Obi, 2010: 184). Společnost CNPC odkoupila na 40 % podíl ve společnosti GNPC (Crisis Group, 2008: 24). V tu dobu se již většina zahraničních západních firem ze Súdánu stáhla díky vnitropolitické situaci v Súdánu (Crisis Group, 2008: 23).

Společnost CNPC, která zahájila činnost tří ropných plošin v jižním Súdánu, začala exportovat ropu ze země v roce 1999 (Obi, 2010: 184). Rok 1999 tedy představuje významný rok vzájemných vztahů, neboť až export súdánské ropy do ČLR umocnil intenzitu vzájemné spolupráce (Large, 2008b: 278). Ropa se v tu dobu stala významným faktorem súdánské ekonomiky a začala představovat nejvýznamnější artikl exportu (Maglad, 2008: 17). Od té doby začala ČLR dominovat súdánskému ropnému průmyslu (Crisis Group, 2008: 24). ČLR v rámci spolupráce v ropném průmyslu následně začala v zemi budovat nezbytnou infrastrukturu (Pollock, 2007: 63).

⁴⁷ Vláda NIF zákonem zakázala politické strany a po celé zemi zavedla platnost islámského práva, což v zemi zosťřilo a obnovilo konflikt na jihu země (Pearl, 2009: 9).

⁴⁸ NIF – *National Islamic Front*.

⁴⁹ CNPC – *China National Petroleum Company*.

⁵⁰ Chevron se stala první společností, která v zemi začala působit v oblasti průzkumu v oblasti ropy. Chevron však svou činnost ukončil v roce 1984 na základě povstaleckých útoků SPLA/M. Po značnou dobu nebyla vláda v Chartúmu schopna ropu těžit, což následně zhoršilo ekonomickou situaci v Súdánu díky neschopnosti splácet vnější dluh. V roce 1992 společnost Chevron prodala své koncese a stáhla se ze země (Crisis Group, 2008:22).

⁵¹ GNPC - *Greater Nile Petroleum Corporation*.

Vzájemné vztahy byly v 90. letech významně ovlivněny vnitropolitickou situací v Súdánu a probíhajícím ozbrojeným konfliktem v zemi, kdy vláda NIF podporovala islamizaci nejen uvnitř země, ale i mimo ni. V 90. letech se tak postupně země stala terčem mezinárodního společenství, které začalo Súdán spojovat s podporou terorismu⁵². Na seznam zemí podporujících terorismus se země dostala již v roce 1993 (Shinn, 2009: 87). Země se tak dostala do izolace nejen v rámci regionu, avšak i v rámci mezinárodního společenství (Large, 2008b: 279; Oliveira, 2008: 95). V roce 1996 dokonce na zemi byly uvaleny sankce Radou bezpečnosti Organizace Spojených národů. V následujícím roce uvalily na zemi sankce USA (Jakobson – Daojing, 2006)⁵³, které byly následovány americkým raketovým útokem na farmaceutickou továrnu v roce 1998, která se nacházela v hlavním městě Chartúmu (Large, 2008b: 279). USA tak v 90. letech díky špatnému stavu lidských práv přerušily se Súdánem diplomatické vztahy (JETRO, 2007: 15). Následovaly i další západní mocnosti, které postupně zredukovaly činnost v Súdánu díky neustupující občanské válce a díky špatnému stavu lidských práv v zemi (Taylor, 2006b: 21).

Súdán měl též velmi špatné vztahy s Mezinárodním měnovým fondem a to díky tomu, že země v roce 1986 nesplatila svůj dluh (Large, 2008b: 279). Súdán tak nebyl schopný získávat podporu od Světové banky⁵⁴. Již v 80. letech se země dostala do dluhové krize, což způsobilo neschopnost regulérního exportu a importu, což vedlo následně v 90. letech ke zhoršení ekonomiky země (Dijk, 2008: 142). Vzhledem ke zhoršující se ekonomické situaci v zemi tak Súdán spatřoval ve svém ropném průmyslu cestu k získání nezbytných finančních prostředků pro sponzorování války proti Súdánskému osvobozeneckému hnutí/armádě SPLM/A⁵⁵. Súdán tak neměl jinou možnost, než hledat

⁵² Za zmínku stojí například pokus o zabití egyptského prezidenta, ke kterému došlo v roce 1995 v Etiopii, za kterým stála vojenská skupina působící v Súdánu (Large, 2008b: 279). Země měla vazby na teroristické skupiny, za zmínku stojí například vztahy s teroristickou skupinou al-Qaeda. Do roku 1996 dokonce v zemi žil pod vládní ochranou Usáma bin Ládín (Pollock, 2007: 62).

⁵³ V 80. letech 20. století byl Súdán díky své prozápadní politice šestým největším příjemcem vojenské pomoci ze strany USA (McFarland, 2010: 468).

⁵⁴ V 90. letech docházelo v Africe k urychlení procesu demokratizace a liberalizace ekonomik, která byla řízena Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem (Haifang, 2010: 57). Ekonomická situace afrických zemí byla velmi špatná a ekonomika většiny afrických zemí stagnovala a mnohdy vykazovala záporný růst (JETRO, 2007: 4).

⁵⁵ SPLM/A - *Sudan People's Liberation Movement/Army*.

podporu ‚na východě‘ (Large, 2008b: 279). Súdán tak díky mezinárodní izolaci spatřoval v ČLR nezbytného partnera.

Mimo spolupráci v oblasti ropného průmyslu došlo v roce 1995 k založení Čínsko-súdánské přátelské společnosti, která byla založena v době státní návštěvy súdánského prezidenta Umara Bašira v Pekingu. Dále pro koordinaci politické spolupráce došlo k založení společných ministerských komisí (Maglad, 2008: 2).

Jak se spolupráce v ropném průmyslu zintenzivňovala, tím docházelo též k zintenzivňování spolupráce ve vojenské oblasti (Pollock, 2007: 63). I přesto, že již v předchozím období docházelo k exportu čínských zbraní do Súdánu při předchozí vládě, intenzita se v 90. letech začala zvyšovat díky prohlubující se občanské válce v zemi. Zájem na dodávce zbraní do Súdánu byl ze strany ČLR především ekonomický (HRW, 2003).

3.2.4 Zimbabwe

I přesto, že obě země spolu měly navázané vztahy již v době před vyhlášením nezávislosti a i přesto, že následně obě země začaly vzájemně spolupracovat, intenzita vztahů v 90. letech rozhodně nenabývala takových rozměrů jako například spolupráce ČLR se Súdánem.

Zimbabwe představovalo zemi Afriky, která se v případě čínského masakru na náměstí Nebeského klidu připojila plně na stranu ČLR a zemi za masakr neodsoudila. Naopak se ČLR na mezinárodní scéně zastala a Mugabe pronesl, že Západ se kritikou ČLR pouze snažil o destabilizaci země, a postavil se proti nastolení konceptů lidských práv a demokracie prosazované západními zeměmi. Nejen Zimbabwe, avšak i další země Afriky se domnívaly, že Západ se svým důrazem na podporu lidských práv pouze snažil o destabilizaci velmi úspěšné čínské ekonomiky, která v tu dobu enormně rostla na významu (Youde, 2007: 8-9).

Co se týče ekonomického růstu, situace již od konce 80. let nebyla tak optimistická jako po vyhlášení nezávislosti, proto nakonec muselo na začátku 90. let Zimbabwe zahájit jednání týkající se pomoci s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou (Hulec – Olša, 2008: 431-432).

Zimbabwe bylo alespoň v počátku v 90. letech velmi nakloněno spolupráci se Západem a sám Mugabe byl velmi na Západě oblíben. Od počátku 90. let se zintenzivnila spolupráce Zimbabwe se skandinávskými zeměmi a dalšími vyspělými zeměmi Západu (Hulec – Olša, 2008: 434). Země nadšeně implementovala program strukturálních změn ekonomiky⁵⁶ mezi lety 1991 a 1996 nastolené Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou (Edinger – Burke, 2008: 2). Souběžně se strukturálními změnami v ekonomice docházelo v zemi k liberalizaci obchodu (Olša – Hulec, 2008: 432). Avšak tyto programy nebyly v zemi úspěšně implementovány a rychle vedly ke zvýšené nezaměstnanosti a sociálním nepokojům (Edinger – Burke, 2008: 2).

90. léta přinesla do Zimbabwe změny díky tomu, že se země již nemusela obávat sousední Jižní Afriky, ve které po dlouhých letech skončila vláda apartheidu. V 90. letech Zimbabwe též odstranilo svou dřívější socialistickou politiku⁵⁷. Dokonce se země odhodlala k zavedení pluralitní demokracie. Zimbabwe všeobecně v 90. letech nabývalo na významu v rámci mezinárodního společenství, jehož se stalo plnohodnotným členem. To potvrzuje i fakt, kdy se země stala nestálým členem Rady bezpečnosti OSN. Zimbabwe se dokonce na začátku 90. let na čas stalo vzorem díky svému demokratickému zřízení. Toto období však netrvalo dlouho, neboť postupně se v zemi začaly vynořovat problémy a země začala ztrácet na významu v rámci mezinárodního společenství, kterému se po vyhlášení nezávislosti těšila (Hulec – Olša, 2008: 430-431).

I přes nízkou intenzitu vzájemných vztahů i v 90. letech Zimbabwe bylo příjemcem čínské pomoci. Za zmínku stojí granty poskytnuté ČLR například v oblasti rozvoje infrastruktury, solárních projektů, zemědělství či v oblasti dodávky potravin. V 90. letech též ČLR finančně asistovala Zimbabwe z důvodů několika vln období sucha⁵⁸, která v tu dobu Zimbabwe sužovala. Například v roce 1992 ČLR zemi poskytla kukuřici v hodnotě 0,6 milionů USD (Edinger – Burke, 2008). Tato období sucha způsobila to, že se země poprvé od vyhlášení nezávislosti stala potravinově nesoběstačnou (Hulec – Olša, 2008: 432). Půjčku bez úroku například Zimbabwe obdrželo na konstrukci národního sportovního stadionu v hlavním městě Harare (Edinger – Burke, 2008: 6).

⁵⁶ ESAP – *Economic Structural Adjustment Programme* (Hulec – Olša, 2008: 431).

⁵⁷ Následně byla změněna též ústava, ze které byly odstraněny pasáže týkající se marxismu a též vědeckého socialismu (Hulec – Olša, 2008: 430).

⁵⁸ Období sucha postihly zemi mezi lety 1991-1992 a následně též mezi lety 1993-1994 (Hulec – Olša, 2008: 432).

Vzájemný obchod začínal růst od poloviny 90. let, avšak začal nabývat na významu až v následovném období po roce 2000 (Edinger – Burke, 2008).

4 Angažovanost ČLR v Africe v 21. století

4.1 Základní charakteristiky čínsko-afrických vztahů

Třetí období spolupráce mezi ČLR a Afrikou je datováno od roku 2000, tedy od doby vzniku platformy Fóra čínsko-africké spolupráce FOCAC, které ČLR založila za účelem posílení spolupráce s Afrikou (Taylor, 2006b: 6). Tento rok je považován za zcela klíčový mezník, od kterého každoročně dochází k enormnímu nárůstu spolupráce, a to především v oblasti ekonomické, politické, ale i v oblasti bezpečnostní. Třetí období představuje zatím nejvýznamnější období spolupráce. ČLR hraje v Africe čím dál tím důležitější roli a vztahy, jak bude později dokázáno, nebyly ani významně negativně ovlivněny globální ekonomickou krizí či arabským jarem⁵⁹, které přinesly do Afriky řadu nejistot. V chování ČLR je patrná pragmatičnost jak ve vytváření nových kontaktů s nově vzniklými vládami, tak i v případě zcela nového navazování vztahů s nově vzniklými státy, jak se tomu například stalo v případě secese Jižního Súdánu od Súdánu v červenci 2011 (Gilbert, 2011). Dle mnohých akademiků byla ideologicky motivovaná spolupráce charakteristická pro období studené války nahrazena současným pragmatismem (Ofodile, 2008; Naidu – Corkin – Herman, 2009: 92-93).

Zahraniční politika ČLR v 21. století vůči Africe je ovlivněna třemi hlavními faktory. První souvisí s významnými celosvětovými zásobami přírodních surovin, které se v Africe nachází. Nejedná se jen o ropu, avšak i o další strategicky významné zdroje, které činí z Afriky atraktivní kontinent. Suroviny ČLR potřebuje pro uspokojení požadavků své stále rostoucí ekonomiky. Další výzvu představuje nutnost nalezení nových trhů pro odbyt čínských produktů. Právě Afrika se stala pro tuto expanzi ideálním místem. I přesto, že ekonomické zájmy jsou klíčové a ne-li nejdůležitější atributy vzájemných vztahů, i politická sféra hraje významnou oblast vzájemných vztahů, neboť Afrika jako celek s 54 suverénními státy (Grimm, 2012) představuje pro ČLR významného spojence v mezinárodních organizacích (Lagerkvist, 2009: 125). Jak sféra ekonomická, tak i sféra politická jsou však vzájemně propojené a nevytváří jasně oddělitelné entity (Tull, 2008).

⁵⁹ Do povědomí vstoupilo arabské jaro jako vlna protestů, nepokojů a revolucí, které se šířily především v arabských státech, při nichž padla řada diktátorů. V některých zemích dochází k nepokojům dodnes (Filípková – Kužvart, 2011).

ČLR dodnes zastává ve své zahraniční politice tzv. Pět principů mírové koexistence (Xiaomin, 2009), které přijala v 50. letech minulého století. Nevměšování se do vnitřních záležitostí i nadále zůstává hlavním rysem čínského chování v zahraničí (Taylor, 2008: 68). Suverenita hraje pro ČLR prim. Avšak jak bude později zmíněno, tento princip se v poslední době stává spíše jen rétorikou, neboť v praxi byl mnohokrát porušen. Ian Taylor poukazuje na to, že politiku nevměšování se do vnitřních záležitostí nebude ČLR v tomto pojetí moci zastávat i v budoucnu, neboť integrací do globálního systému na ni bude kladem čím dál větší tlak na přijetí zodpovědnosti a určitého akceptovatelného chování (Taylor, 2006b: 24). ČLR však nespolupracuje pouze s autoritářskými zeměmi, jakými je Zimbabwe či Súdán. Významné partnery představují i země jako je relativně v rámci subsaharské Afriky bohatá Jižní Afrika či politicky stabilní Mauricius a Botswana (Brautigam, 2009: 278; Samy, 2010: 85).

I přes řadu negativních aspektů čínské angažovanosti v Africe lze konstatovat, že čínsko-africké partnersví je vzájemně prospěšné pro obě strany (Haroz, 2011: 73). ČLR představuje zejména zdroj technologie, *know-how*⁶⁰ a především financí a Afrika pro ČLR představuje kontinent bohatý na nerostné zdroje (Langmia, 2011) a trh pro odbyt svých výrobků (Haroz, 2011: 76). Afrika jakožto kontinent, kde žije na 850 milionů obyvatel, představuje obrovský potencionální trh a s tím spojené velké možnosti (Obuah, 2008). ČLR je pro mnohé africké země vzorem díky své enormně rostoucí ekonomice, která dokázala z chudoby vyvést značnou část populace (Samy, 2010: 83).

ČLR je považována za největší rozvojovou zemi světa a Afrika představuje kontinent světa s největším počtem rozvojových zemí (Strauss, 2009: 792). ČLR na jednu stranu poskytuje rozvojovou pomoc a na stranu druhou je sama příjemcem rozvojové pomoci (Brautigam, 2009: 24). Obě entity spojuje i to, kdy jak Afrika, tak i ČLR byly v minulosti kolonizovány. Tento fakt může pozitivně ovlivnit vývoj vzájemných vztahů (Ofodile, 2008: 537). Dále se vymezuje vůči Západu tím, že ČLR je ovlivněna regionálním vzorem rozvojového státu, kdy zahraniční politiku vůči Africe považuje za nástroj pro podporu svého exportu a svého vlastního rozvoje (Brautigam, 2009: 24).

⁶⁰ I když čínské *know-how* není tak sofistikované, je beze sporu lepší než žádné (Haroz, 2011: 73-75).

4.1.1 FOCAC – Fórum čínsko-africké spolupráce

FOCAC dnes představuje klíčovou instituci, skrz niž dochází ke koordinaci čínských aktivit s africkými partnery. Setkání v rámci FOCAC se koná jednou za tři roky v jedné z členských zemí. FOCAC hraje zásadní roli v usnadňování vzájemných vztahů a jeho cílem je vytvoření politické a ekonomické platformy (Cissé, 2012). FOCAC lze beze sporu považovat za pokračování Bandungské konference konané v roce 1955, jež položila základy vzájemných vztahů (Enuka, 2010: 211). I přesto, že FOCAC představuje multilaterální platformu, následné vzájemné vztahy jsou řízeny převážně bilaterálně skrz čínské ambasády a řadu dalších ad hoc aktérů⁶¹ (Grimm, 2012). ČLR představuje jednoho aktéra, který má jasně stanovenou politiku vůči kontinentu, totéž však nelze říci o Africe. Ta se skládá z 54 suverénních států⁶², které však nemají jednotnou politiku vůči ČLR. Pro udržitelnost vzájemných vztahů je tak klíčové, aby Afrika formulovala jasnou a koherentní strategii vůči ČLR (Ofodile, 2008).

Úvodní ministerské setkání FOCAC se konalo v roce 2000 v Pekingu (He, 2008), kde došlo k přijetí Programu pro čínsko-africkou spolupráci v ekonomickém a sociálním rozvoji a byla přijata Deklarace FOCAC (Jansson, 2009). Druhé ministerské setkání bylo uskutečněno v roce 2003 v etiopské Adis Abeba, kde byl přijat Akční plán Adis Abeba pro rok 2004-2006, a ve kterém byly specifikovány priority pro následující tři roky (Jansson, 2009).

Významné setkání představoval summit FOCAC v roce 2006, který se opětovně uskutečnil v čínské metropoli Pekingu a po němž došlo k přijetí Pekingského akčního plánu se závazky pro následující tříleté období, tedy na období 2006-2009. ČLR prezentovala dokument, ve kterém formulovala svou novou zahraniční politiku vůči Africe a deklarovala nový typ strategického partnerství⁶³ (Desta, 2009: 20) spadajícího do oblasti ekonomické, politické, vzdělávací, vědecké, kulturní a administrativní

⁶¹ Negativem zahraniční politiky ČLR vůči Africe může být považována existence řady aktérů a agentur (Corkin, 2011), které mají na starosti vyplácení a monitoraci financí. V ČLR neexistuje jednotná centrální agentura, která by tyto finance měla pod dozorem. O tuto činnost se avšak dělí množství aktérů. Za zmínku stojí například Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obchodu či finanční instituce jako je China Eximbank či Čínská rozvojová banka (Samy, 2010: 81).

⁶² Z těchto 54 suverénních států jich má 50 navázané diplomatické vztahy s ČLR (Grimm, 2012).

⁶³ Čínská africká politika je založena na pěti principech a ty představují upřímnost, rovnost, vzájemný prospěch, solidaritu a v neposlední řadě též společný rozvoj (McCormick, 2008: 82).

(Samy, 2010: 80). Dle nové strategické politiky bude ČLR podporovat státní návštěvy vysokých představitelů⁶⁴. Dále bude aktivně podporovat *peacekeepingové* mise (Shinn, 2008). Mezi stěžejní sliby vznesené v průběhu konference patřilo zdvojnásobení čínské pomoci Africe do roku 2009, poskytnutí zvýhodněných půjček v hodnotě 3 miliard USD a preferenčních úvěru v hodnotě 2 miliard USD, založení Čínsko-afrického rozvojového fondu s kapitálem 5 miliard USD, výstavbu 30 nemocnic a 100 vesnických škol, poskytnutí financí v hodnotě 37.5 milionů USD na antimalarickou kampaň a poskytnutí výcviku 15 000 afrických odborníků v ČLR (Jansson, 2009). Při FOCAC 3 též došlo k udělení statusu destinace pro turistický ruch 26 africkým zemím⁶⁵ (Jansson, 2009). Též se ČLR zavázala k odepsání vládních dluhů vysoce zadluženým chudým zemím⁶⁶ HIPC a nejméně rozvinutým zemím⁶⁷ LDC (Grimm, 2012). Dále bylo přislíbeno vytvoření na 3-5 ekonomických zón v Africe (Grimm, 2012).

Další ministerské setkání se uskutečnilo v roce 2009 v egyptském Sharm El Sheikhu, jehož hlavními tématy byla především spolupráce v oblasti infrastruktury a zemědělství a s ním spojenou potravinovou bezpečností (Jansson, 2009). Nejvýznamnější příslib ze strany ČLR představovalo poskytnutí půjček v hodnotě 10 miliard USD pro následující tři roky, další příslib na odepsání části dluhů⁶⁸, poskytnutí školení pro 20 000 kvalifikovaných pracovníků a dále prohloubení spolupráce v oblasti zemědělství a infrastruktury (Grimm, 2012).

Poslední setkání FOCAC se uskutečnilo v červenci 2012 v čínském Pekingu. Díky neustále se prohlubující spolupráci se objevily další výzvy, kterým musí jak ČLR, tak i Afrika čelit. Především se jedná o udržitelnost spolupráce a to především v oblasti environmentální (Wang, 2012). Environmentální problémy se staly v době konání

⁶⁴ V posledních letech též dochází k vysokému nárůstu vzájemných jak formálních, tak i neformálních státních návštěv. Mezi lety 2003 a 2005 došlo na více jak 100 vysoce postavených setkání (Tull, 2008). V roce 2007 prezident Hu Jintao pro upevnění vzájemných vztahů podnikl již třetí zahraniční cestu na africký kontinent v období menším než tři roky (Pant, 2008: 33).

⁶⁵ V roce 2005 Afriku navštívilo na 110 000 čínských turistů. Nejedná se však pouze o jednosměrnou turistiku, postupně se rozvíjí i turistika Afričanů do ČLR, avšak ne v takovém měřítku. V roce 2005 počet afrických turistů, jenž vycestoval do ČLR, čítal na 30 000 (le Pere, 2007).

⁶⁶ HIPC – *Heavily Indebted Poor Countries*.

⁶⁷ LDC – *Least Developed Countries*.

⁶⁸ Odepsání dluhu bylo tématem i prvního setkání FOCAC, při kterém se ČLR zavázala k odepsání dluhů africkým zemím ve výši 1,2 miliard USD (Grimm, 2012; Haroz, 2011: 74).

setkání velmi diskutovanými tématy a to nejen mezi politiky, avšak i akademiky. Environmentální sféra byla po dlouhou dobu přehlížena a nebylo jí věnováno patřičné pozornosti. V Africe však dochází k nezastavitelnému narušení biodiverzity, která je způsobena nárůstem populace, ekonomickým růstem, ale i následkem změn klimatu (Esterhuyse – Burgess, 2012). Pro udržitelnost spolupráce je tak nezbytné, aby se ČLR jako významný hráč v rámci afrického kontinentu začala environmentálními problémy Afriky zabývat. Při posledním setkání FOCAC jasně ukázala, že si problému je vědoma a hodlá se jím zabývat (Hu, 2012).

Prezident Hu Jintao v úvodním proslovu setkání FOCAC přislíbil posílení spolupráce v pěti klíčových oblastech: 1) oblast investic – udělení úvěru ve výši 20 miliard USD; 2) pomoc africkým zemím – obsahující poskytnutí výcviku na 30 000 africkým zaměstnancům a 18 000 vládních stipendií; 3) podpora afrického integračního procesu s cílem zvýšení celkového rozvoje kontinentu; 4) prohlubování vzájemného přátelství; 5) podpora míru a stability v Africe (Hu, 2012). Prezident Hu Jintao též zdůraznil nutnost vytvoření harmonického světa, kde pohládne mír a prosperita. Hodlá též z FOCAC vytvořit silnějšího aktéra. ČLR se též zavázala ke spolupráci v ochraně životního prostředí (Hu, 2012).

4.1.2 Spolupráce v politické rovině

Jedním z hlavních národních zájmů ČLR je i nadále eliminace vlivu Taiwanu na mezinárodní scéně, tedy zabránění diplomatického uznání země (Cheng – Shi, 2009). ČLR se po desetiletí díky své zahraniční spolupráci s africkými státy podařilo vliv Taiwanu v Africe téměř eliminovat. V dnešní době má Taiwan navázané oficiální diplomatické vztahy pouze se čtyřmi zeměmi Afriky (Jakobson, 2009: 411-412) a to konkrétně s Burkinou Faso, Sao Tome a Principe, Svazijskem a Gambií (Cheng – Shi, 2009: 97). Z výčtu zemí je patrné, že se jedná o geograficky malé, a jak z politického, tak i ekonomického hlediska nevýznamné státy⁶⁹.

⁶⁹ I přesto, že tyto státy jsou považovány za malé a bezvýznamné, nejedná se o zanedbatelné číslo zemí pro Taiwan (Pollock, 2007: 69), neboť má v současné době navázané oficiální diplomatické vztahy s pouze 23 státy světa (Adams, 2008).

Afrika, jakožto kontinent s 54 suverénními státy, z nichž má oficiální diplomatické vztahy s ČLR navázáno na 50 zemí, představuje významný blok zemí pro podporu politiky ČLR v rámci mezinárodních organizací, především tedy v těch, kde má každý stát jeden hlas (Ofodile, 2008). Afrika tak představuje významný zdroj podpory a ČLR si tohoto faktu je vědoma. Tento prvek vzájemné spolupráce nabyl na významu již v době studené války, avšak byl umocněn v 90. letech 20. století po masakrech na náměstí Nebeského klidu v souvislosti s kritikou Západu, avšak i v souvislosti s kritikou čínské politiky například vůči Tibetu či oblasti Xinjiang (Cheng – Shi, 2009). Významný blok tvoří například africké země i ve Světové obchodní organizaci WTO⁷⁰ (Campbell, 2007), které se ČLR stala členem v roce 2001 (Renard, 2011).

4.1.3 Spolupráce v ekonomické rovině

4.1.3.1 Vzájemné obchodní styky – základní charakteristika

Jak již bylo zmíněno, politická a ekonomická sféra představují dvě roviny spolupráce, které jsou však úzce propojené, nelze je tedy jednoznačně oddělit. Afrika získává na významu jako ekonomický partner od založení fóra FOCAC v roce 2000. I přes význam politické dimenze, právě ekonomické vztahy představují zcela klíčovou sféru spolupráce, která má však i politické následky pro dané africké země. Od roku 2000 dochází k neustálému nárůstu vzájemných vztahů, což demonstruje především nárůst vzájemného obchodu mezi Afrikou a ČLR. V roce 2000 čítal vzájemný obchod na 10.5 miliard USD, v roce 2004 29.5 miliard USD (Alden – Large – de Oliveira, 2008). Mezi lety 2003 a 2008 došlo k nárůstu vzájemného obchodu o 474 % z 18.6 miliard USD na 106.8 miliard USD (Jansson, 2009).

V roce 2008 se ČLR podařilo předběhnout Velkou Británii a Francii a stala se po USA druhým největším obchodním partnerem pro Afriku (Serge, 2008). I přes vlnu revolučních hnutí, která zasáhla především severní Afriku, došlo v roce 2011 v rámci kontinentu k rekordnímu nárůstu vzájemného obchodu, který dosáhl 166 miliard USD, ročně tedy narostl o 31 % (Mushi, 2012), čímž se z ČLR stal nejvýznamnější obchodní partner pro celý kontinent (Cissé, 2012). Mezi pět nejvýznamnějších obchodních partnerů pro ČLR patří Angola, Jižní Afrika, Súdán, Nigérie a Egypt (Muschi, 2012). Z ekonomických ukazatelů lze vyčíst, že pro Afriku je ČLR důležitější, než tomu je

⁷⁰ WTO - *World Trade Organization*.

naopak. Pro ČLR čítá obchod s Afrikou na 4 % celkového čínského exportu a importu (OSN, 2010).

Vzájemný obchod probíhá především v rovině afrického exportu surovin do ČLR a hotových a mnohdy levných výrobků z ČLR do Afriky. Na významu Afrika jako destinace pro odbyt čínských výrobků získala především v roce 2005, kdy došlo k ukončení tzv. *Multi Fibre Arrangement*⁷¹, které mělo za následek zintenzivnění čínského exportu (Meidan, 2006: 86), především tedy textilních produktů (Geda – Meskel, 2010). Dle deníku *China Daily* v současné době představuje Afrika pro ČLR druhý největší trh (Chen, 2012). Dle údajů z roku 2008 činila ropa na 62 % veškerého exportu z Afriky do ČLR. Z tohoto čísla šlo o 47 % ropy pocházející z Angoly, 25% ze Súdánu a Nigérie se podílela pouhými 3 % (Osei-Hwedie, 2008: 48). Export v rámci Afriky je však velmi nevyvážený, kdy ze 70 % pochází z Angoly, Jižní Afriky, Súdánu a Demokratické republiky Kongo a jedná se především o export surovin. Ostatní země se na exportu surovin do ČLR takovou měrou nepodílí (Schiere, 2011). V roce 2008 dosahoval vzájemný obchod na 114 miliard USD, 52 miliard USD čítal africký export a 62 miliard USD africký import. Z toho je patrný obchodní deficit pro Afriku dosahující 10 miliard. Ne všechny země Afriky mají obchodní deficit s ČLR. V rámci Afriky jsou však patrné velké nejednotnosti. Například země bohaté na ropu, jako je Angola či Súdán, mají přebytkovou obchodní bilanci. Státy, které však nedisponují ropou, mají negativní obchodní bilanci. Nigérie je výjimkou. Země sice má bohaté zásoby ropy, avšak její obchodní bilance s ČLR je negativní (OSN, 2010).

Na 60 % čínského exportu je rozloženo pouze do 6 zemí Afriky a 70 % importu pochází ze 4 zemí Afriky. Přičemž takhle úzké rozprostření se netýká pouze zemí, avšak i sektorů, kdy na 70 % oficiálního afrického exportu se skládá ze surové ropy a z dalších 15 % se týká ostatních surovin (OSN, 2010). Naopak čínský export do Afriky je mnohem rozmanitější, kdy však převládají následující tři komodity: strojní zařízení a dopravní zařízení, průmyslové výrobky a řemeslné výrobky (OSN, 2010).

V Africe v současné době působí na 2 000 čínských společností, ať již máme na mysli čínské státem vlastněné podniky, podniky se společnou majetkovou účastí či soukromé malé či středně velké podniky (Cissé, 2012).

⁷¹ *Multi Fibre Arrangement* upravovala světový obchod s textilem a udávala kvóty, kolik mohly rozvojové země exportovat (Ernst – Ferrer – Zult, 2005).

4.1.3.2 Čínská pomoc a investice směřující do Afriky

Analýza objemu čínských investic a finanční pomoci směřující na africký kontinent je problematická z toho důvodu, že ČLR přesné statistiky nezveřejňuje. Tato čísla bývají, jak sama Deborah Brautigam, profesorka na Johns Hopkins Univerzitě, tvrdí, ‚státním tajemstvím‘ (Brautigam, 2009: 166; Lagerkvist, 2009: 121-122). Na rozdíl od zemí Komise rozvojové pomoci DAC⁷², které oficiálně zveřejňují objem poskytnuté pomoci, v případě ČLR neexistují oficiální čísla mapující přesné hodnoty ekonomické pomoci směřující do Afriky (Brautigam, 2009: 12; Samy, 2010: 81; Schiere, 2009; Schiere, 2011). Mnohdy je tak množství financí směřující do Afriky patrné pouze z projevů a slibů vznesených při konání setkání FOCAC. To, proč ČLR nezveřejňuje přesné údaje, má mnohá vysvětlení. ČLR se sama potýká s problémy s chudobou a mnoho obyvatel by nejspíše přílišnou štedrost ČLR vůči Africe pozitivně nevívalo a mohlo se proti vládě vzbouřit (Brautigam, 2009: 166; Samy, 2010: 81). Dále se v ČLR považuje za nemorální se veřejně zmiňovat o finanční pomoci směřující ostatním státům (Ansham, 2008: 38).

Jednu z hlavních součástí ekonomické spolupráce představuje tzv. pomoc, která do Afriky z ČLR proudí. Jedná se především o bezúročné půjčky směřující do oblastí zemědělství, infrastruktury, zdravotnictví. ČLR poskytuje půjčky (Desta, 2009: 20), které Afrika potřebuje a jež ČLR poskytuje za lepších podmínek než Západ (Haroz, 2011: 74). Dále ČLR poskytuje Africe zvýhodněné úvěry, granty a podílí se na technické spolupráci. Finanční pomoc představuje jeden z hlavních nástrojů čínské zahraniční politiky vůči Africe (Kurlantzick, 2006). Je nutné však zmínit, že nelze hovořit o pomoci, jakou poskytuje Západ, tedy tu s označením ODA⁷³. Jak již bylo zmíněno, ČLR nepředstavuje klasického dárce, jakým je například Japonsko, USA či

⁷² DAC – *Development Assistance Committee*.

⁷³ ODA – *Official Development Assistance*. Celkově do Afriky proudí na 36 % celosvětové pomoci. Především se jedná o pomoc dle charakteristik ODA, která vznikla ze závazků mezinárodního společenství při summitu hlavních světových donorů v roce 2005 (OSN, 2010). I přes fakt, kdy se mezinárodnímu společenství nepodařilo splnit závazky v kvantitě pomoci, pořád tvoří ODA důležitý přísun financí africkým zemím (OSN, 2010). V roce 2005 došlo k podpisu Pařížské deklarace o efektivitě pomoci, ve které se země zavázaly k zefektivnění pomoci (Rebol, 2010: 46). ČLR sice Pařížskou deklaraci podepsala, avšak sama pomýšlela na to, stát v roli příjemce pomoci (Brautigam, 2009: 133).

další vyspělé státy, neboť na rozdíl od nich pomoc neváže podmínkami (Shaw, 2010)⁷⁴, jakými jsou například ekonomické či politické reformy (Brautigam, 2009: 148).

Nevázáním pomoci na nutnost reforem⁷⁵ se ČLR stává pro řadu afrických zemí alternativním dárce. To oceňují především autoritářské země, se kterými Západ odmítá spolupracovat (Brautigam, 2009: 148-149). I přes zmíněné fakty je nezbytné dodat, že ČLR si v souvislosti s pomocí směřující na kontinent klade podmínky pro realizaci projektů. Deborah Brautigam tyto podmínky charakterizuje jako podnikatelské podmínky, které se stávají klasickým nástrojem vyjednávání mezi oběma stranami (Brautigam, 2009: 150). Jedná se například o podmínku využívání čínského zboží a služeb (Brautigam, 2009: 152-153; McCormick, 2008: 73). To ČLR odůvodňuje i tím, že v Africe je akutní nedostatek kvalifikované pracovní síly a též špatnou pracovní morálkou místních obyvatel. Za zmínku stojí například Angola, která se však proti tomuto zvyku ohradila a začala požadovat, aby 70 % zaměstnaných pracovníků bylo angolského původu (Meidan, 2006: 86). Zaměstnávání čínských pracovníků na úkor těch místních však představuje vznikající palčivý problém, který již přináší ČLR řadu problémů v mnohých afrických zemích, kde se občané proti Číňanům začínají bouřit a dochází k nárůstu proti-čínského sentimentu (Meidan, 2006: 86). Dále dochází k vázání projektů na přístup k nerostným surovinám, především na ropu (McCormick, 2008: 85; Dolejší, 2012; Ku, 2011).

V roce 2006 byla Afrika příjemcem 15 miliard USD pomoci celkově, ČLR poskytla pomoc v objemu 900 milionů USD (Meidan, 2006: 86). V roce 2007 tato pomoc včetně odpuštění části dluhů řadě zemí činila přibližně 1,4 miliard USD. V roce 2009 dokonce 2,5 miliard USD (Brautigam, 2009: 168). Co se týče například USA, ta v roce 2007 přislíbila Africe oficiální rozvojovou pomoc ve výši 7,6 miliard USD (Meidan, 2006). Lze tedy usoudit, že i přesto, že se pomoc směřující na africký kontinent zvýšila oproti

⁷⁴ Tím, že ČLR nepodmiňuje projekty řadou podmínek, je schopna efektivnějšího a mnohdy rychlejšího jednání (Rocha, 2007).

⁷⁵ I přesto, že ČLR pomoc neváže, je nutné zmínit výjimku, kterou je podpora tzv. Jedné Číny, kdy země, které hodlají spolupracovat s ČLR, musí mít oficiálně navázané diplomatické vztahy s ČLR. V případě navázání diplomatických vztahů s Taiwanem, ČLR okamžitě přestala s daným státem spolupracovat (Brautigam, 2009:150). Je to jediná politická podmínka, kterou ČLR svou pomoc váže (Sautman – Hairong, 2007: 87).

minulosti⁷⁶, nedosahuje takových hodnot jako pomoc od jiných dárců (Braurigam, 2009: 172).

Další významnou složku pomoci Africe představují přímé zahraniční investice⁷⁷, které jsou velmi úzce spojené s obchodem a pomocí směřující na kontinent (AfDB, 2010). Fenomén investování ČLR v zahraničí nabývá na významu především v souvislosti s privatizací čínských firem. Pro čínské firmy je mnohdy výhodnější investovat v zahraničí, neboť ČLR není v současné době schopná plně uspokojit jejich pohledávky (Haroz, 2011: 72). 28 % čínských investic směřuje do energetického sektoru, 19 % dále do sektoru telekomunikací a 13 % investic se realizuje v oblastech transportu, tedy převážně v dopravě, a to jak silniční, tak i železniční (Meidan, 2006: 86). ČLR intenzivně investuje do oblasti infrastruktury⁷⁸ (Desta, 2009: 20).

V roce 2011 do Afriky již po třetí rok v řadě celkově došlo ke snížení přílivu investic, které bylo způsobeno především následkem revolučních vln. Příisun přímých zahraničních investic do Afriky z celosvětových 3.3 % z roku 2010 poklesl na 2.8 % v roce 2011. To však neplatilo pro subsaharskou Afriku, kde docházelo především v zemích bohatých na suroviny k navýšení přílivu zahraničních investic (Sulaiman, 2012). Na významu ČLR nabývá díky poklesu investic a pomoci v rámci ODA od tradičních západních dárců (Osei-Hwedie, 2008: 59). Příliv čínských investic však neustále roste. V roce 2003 představoval 0.5 % a v roce 2007 již necelé 3 % celkového objemu investic plynoucích na kontinent (Cook – Lam, 2009). V roce 2003 objem investic z ČLR dosahoval 75 milionů USD a v roce 2007 již 1,6 miliard USD⁷⁹ (Haroz, 2011: 74). Investice jsou především spojeny s oblastí obchodu a rozvojové pomoci. Avšak stále je objem investic ČLR proudící do Afriky nesrovnatelně menší ve srovnání se zbytkem světa. V první polovině roku 2009 došlo k nárůstu přímých zahraničních investic do Afriky o 81 % ve srovnání s rokem 2008 (Renard, 2011). V roce 2008 čítaly

⁷⁶ Dochází k jejímu zvyšování, dle čínského deníku *China Daily* došlo mezi lety 2009 a 2011 ze strany ČLR ke zvýšení pomoci Africe o 60% (China Daily, 2012).

⁷⁷ Celkem až na 70 % investic směřujících na africký kontinent pochází ze zemí jakými je Francie, Velká Británie a USA, avšak lze očekávat značný nárůst přílivu investic z ČLR (Pollock, 2007: 67).

⁷⁸ Infrastruktura představuje jedno z odvětví, ve kterém začala ČLR investovat velmi záhy po navázání spolupráce s Afrikou. ČLR v oblasti infrastruktury spolupracuje s 35 africkými zeměmi a mezi největší příjemce financí na podporu těchto projektů patří Nigérie, Angola, Súdán a Etiopie (OSN, 2010).

⁷⁹ Existují velké nejednotnosti, co se týče statistik ohledně čínských investic směřujících do Afriky (AfDB, 2010).

přímé zahraniční investice plynoucí z ČLR do Afriky na 6 %⁸⁰ celkového objemu investic směřující do Afriky (OSN, 2010). Dle čínského Ministerstva obchodu za posledních deset let přímé zahraniční investice směřující do Afriky se ročně zvýšily o cca 46 %. V roce 2011 dosáhly na 13 miliard USD (Cissé, 2012). Je nebytné zmínit skutečnost, kdy africké země z přímých zahraničních investic neprofitují stejně, neboť značná část investic směřuje do zemí s bohatými nalezišti surovin (Yeros, 2008). Mezi lety 2003 a 2008 byly největšími příjemci investic Jižní Afrika (64 %), Nigérie (9 %), Zambie (5 %), Alžírsko (5 %) a Súdán (4 %) (OSN, 2010). ČLR též zakládá speciální ekonomické zóny v rámci kontinentu (Schiere, 2011), které se stávají místem pro přísun čínských investic (Rebol, 2010: 45). K příslibu jejich založení došlo v rámci setkání FOCAC roce 2006, kdy se ČLR zavázala k vytvoření dalších 5 zón v rámci kontinentu. V roce 2007 se zavázala k vytvoření dalších 5 (OSN, 2010).

4.1.4 Spolupráce v bezpečnostní oblasti

Další sporná oblast spolupráce představuje spolupráce v bezpečnostním sektoru. ČLR aktivně dodává mnohým africkým zemím zbraně, čímž se pasivně podílí na udržování probíhajících konfliktů. Problém, který vzniká i při hodnocení množství transferu zbraní, souvisí s tím, že ČLR ani v této oblasti tyto informace nezveřejňuje (Kurlantzick, 2006). Během let 2003 a 2006 představovala ČLR třetího největšího exportéra zbraní do Afriky za Německem a Ruskem (Hofstedt, 2009: 84).

ČLR se na kontinentu angažuje i v rámci mezinárodních organizací při podpoře *peacekeepingových* misí (Meidan, 2006: 84; Tull, 2008). Do roku 2008 ČLR vyslala do *peacekeepingových* jednotek OSN v rámci kontinentu na 2 000 mírotvorců, což představuje více než ostatní stálí členové Rady Bezpečnosti OSN (Aning, 2010: 147). Afrika je kontinentem po desítky let sužovaným řadou konfliktů a válek. Za posledních 40 let na 30 hlavních světových konfliktů se odehrálo v Africe a vyžádalo si více jak 7 milionů mrtvých obyvatel a další miliony obyvatel byly vysídleny. Mnohé africké vlády vynakládají velké peníze na zbrojení. 95 % zbraní je do Afriky importováno, z čehož velká část pochází právě z ČLR, či alespoň s označením ‚*made in China*‘ (Assogbavi, 2010). Téměř každé zemi ČLR poskytuje alespoň skromnou pomoc v bezpečnostní

⁸⁰ Taktéž v roce 2004 (Eedes, 2006).

oblasti. Tím ČLR negativně přispívá k udržení válečných konfliktů v Africe (Shinn, 2008).

4.1.5 Ropa a nerostné suroviny

V souvislosti s ropou se můžeme setkat s pojmem tzv. ropné diplomacie, kterou se ČLR snaží z krátkodobého hlediska zajistit přísun nerostných zdrojů do země a z dlouhodobého hlediska se jí ČLR snaží o vytvoření pozice světového hráče v rámci ropného světového trhu, do jehož dění se ČLR dostala až v nedávné době (Taylor, 2006b: 3-4). V roce 2003 dokonce ČLR předešla Japonsko a stala se po USA druhým největším konzumentem ropy na světě (Taylor, 2006b: 10). Ropa se stala nejvíce žádanou komoditou ze strany ČLR. Země s bohatými nalezišti ropy se tak logicky staly největšími příjemci čínských investic (Serge, 2008). Existují však oprávněné obavy, že v budoucnu některé země bohaté na ropu postupně přijdou o své přírodní bohatství, aniž by z toho samy měly profit spočívající ve zlepšení jejich ekonomické situace (Horaz, 2011: 79). Zisky, které ropné země získají prodejem ropy, jsou často vynaloženy neefektivně. Místo zlepšení ekonomické situace slouží jen části společnosti. V těchto zemích často dochází k bojům, které jsou vedeny za cílem kontroly oblastí bohatých na nerostné suroviny, a k ještě více se zhoršující politické nestabilitě (Taylor, 2006b: 30).

Afrika se pro ČLR začala postupně stávat, a to již od 80. let minulého století, významným partnerem bez pochyby díky bohatým nalezištím nerostných surovin, kterými Afrika disponuje. V ČLR vzrůstá potřeba nejen ropy, avšak i dalších nerostných surovin jakými je například železná ruda, titan, měď, hliník či mangan (Meidan, 2006: 76). V Africe se nalézá 5 % objevených ropných zásob světa, z čehož 80 % spadá do Nigérie a Angoly (Oliveira, 2008). Zájem o africký kontinent tak stoupá s rostoucím zájmem ČLR po nerostných surovinách. Ropa představuje zásadní surovinu pro udržení tempa růstu čínské ekonomiky (Taylor, 2006b: 10). Poptávka po ropě vzrostla takovým tempem, že mezi lety 1995-2005 došlo ke zdvojnásobení spotřeby ropy na neuvěřitelných 6,8 milionů barelů denně (Taylor, 2006b: 10). Očekává se, že do roku 2025 to bude představovat až na 12,8 milionů barelů za den (Taylor, 2006b: 11). Mezi nejdůležitější společnosti, které se pohybují v ropném průmyslu, patří již dříve zmíněný Sinopec a CNPC. Obě společnosti jsou v dnešní době celosvětově významnými hráči (Taylor, 2006b: 7-8).

4.1.6 Africká perspektiva čínsko-africké spolupráce

4.1.6.1 Restrukturalizační programy – Afrika a její tradiční dárce

V 70. a následně v 80. letech prošel kontinent ekonomickými krizemi, které souvisely především s ropnými šoky, které značně zhoršily stav ekonomik jednotlivých afrických zemí (Brautigam, 2009: 43). Západ ve snaze o zlepšení situace na kontinentu přijal opatření, která jsou známa pod názvem restrukturalizační programy (Cheru – Obi, 2010), jež byly vytvořeny a řízeny mezinárodními měnovými institucemi, tedy Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou. Jejich implementace⁸¹ začala v rámci regionu již na konci 70. let 20. století (Logan – Mengisteab, 1993: 1). Politiky mezinárodních finančních institucí zahrnovaly stabilizační programy IMF a restrukturalizační programy pod vedením WB (Hope, 1999: 76).

Co je nutné zmínit, je skutečnost, kdy tyto programy byly vázány na splnění řady podmínek⁸², které, jak se později ukázalo, měly velmi negativní dopad⁸³ na budoucí vývoj afrických zemí (Hope, 1999: 76). Jednalo se mnohdy o desítky podmínek⁸⁴, které africké země musely pro obdržení půjčky splnit (Brautigam, 2009: 45). Od 80. let 20. století⁸⁵ se Afrika z důvodů těchto liberalizačních programů, které měly za následek rapidní nárůst zadluženosti afrických zemí, dostala do svízelné ekonomické situace. Ta byla způsobena nejen narůstajícími dluhy, avšak i v důsledku nízkých cen exportních komodit (Brautigam, 2009: 8). Dluhy se pro africké země staly problémem již od získání nezávislosti, avšak rapidně se prohloubily až v důsledku ropných krizí a následně obdrženými půjčkami (Logan – Mengisteab, 1993: 2-4). Tím, že africké země snížily obchodní bariéry a otevřely své trhy, tím se staly zdrojem levných surovin a

⁸¹ Do konce 80. let téměř většina afrických zemí byla nucena programy díky zhoršující se situaci přijmout (Ould-Mey, 1995: 1256). V 80. letech implementovalo restrukturalizační programy z tehdejších 47 afrických suverénních států 36 (Alao, 2010: 541).

⁸² Podmíněnost se ukázala být velmi kontraproduktivní (Pitcher, 2004: 379).

⁸³ Existují sporné názory na dopad restrukturalizačních programů na následný africký rozvoj (Noorbakhsh – Paloni, 2001: 479).

⁸⁴ Průměrně se jednalo až na 67 podmínek, ke kterým se země musely zavázat (Alao, 2010: 539).

⁸⁵ 80. léta 20. století jsou mnohdy v souvislosti s Afrikou označována za ztracenou dekádu (Samy, 2010: 83).

zdrojem levné pracovní využíváné řadou nadnárodních korporací, čímž se Afrika dostala ještě do větší chudoby (Alao, 2010: 541).

Demokratizační programy pokračovaly i v 90. letech 20. století (Taylor, 1998: 453). Na počátku 90. let došlo k vlně euforie, kdy se předpovídalo, že restrukturalizační programy budou mít pozitivní efekt na ekonomické zotavení řady afrických zemí (Rebol, 2010: 46). Oživení z 90. let bylo velmi křehké a očekávalo se, že skutečné dopady reforem se projeví až v budoucnu (Hope, 1999: 82; Logan – Mengisteab, 1993: 1). Pro mnohé státy však tato ekonomická terapie měla za následek pomalý vývoj ekonomik a vážné sociální problémy mnohdy i v podobě válečných konfliktů (Alao, 2010: 540). Kritici se domnívají, že restrukturalizační programy byly nevhodně nastaveny a nerespektovaly sociální a politické cíle afrických zemí, což je ještě více uvrhlo v chudobu⁸⁶ (Scott, 1998: 265; Brautigam, 2009: 76).

4.1.6.2 Marginalizace kontinentu v důsledku globalizace – perspektiva Afriky pro ČLR

Mnohdy se o Africe v rámci světa hovoří jako o marginalizovaném kontinentu, která byla způsobena neefektivními restrukturalizačními programy a globalizací, které kontinent uvrhly do chudoby (Edoho, 2011: 104). Na konci 90. let ekonomiky značné části Afriky stagnovaly a ve většině zemí zaznamenaly negativní růst⁸⁷ (Jetro, 2007). Z globalizace začaly těžit především industrializované země, avšak pro Afriku zmítanou ekonomickými problémy a sociálními nejistotami globalizace znamenala hlavně marginalizaci (Cheru – Calais, 2010; Mohan – Power, 2009) v globální ekonomice⁸⁸ a na kontinent začalo proudit čím dál méně investic pocházejících od tradičních dárců, tedy především od bývalých koloniálních velmocí (Edoho, 2011: 104). Afrika potřebuje pro svůj ekonomický růst jak spolupráci se Západem a tradičními donory, tak i

⁸⁶ V souvislosti s neúspěchem restrukturalizačních programů je často zmiňovaná Rwanda, kde špatná ekonomická situace ještě více zůstřila sociální nepokoje v zemi, které v roce 1994 vyústily v genocidu (Ould-Mey, 1995: 147).

⁸⁷ Situace se však postupně změnila v novém miléniu, kdy došlo k růstu většiny ekonomik Afriky. Růst se pohyboval okolo 4.9 % od roku 2000 do roku 2008. Tento růst tak představoval dvojnásobek růstu, kterého Afrika dosáhla během 80. a 90. let 20. století (Leke – Lund – Roxburgh – Wamelen, 2010).

⁸⁸ Marginalizace kontinentu byla způsobena především izolacionistickými politikami některých zemí (Ajayi, 2001).

spolupráci s ČLR, která mnohdy vyplňuje vakuum, které Západ vytvořil⁸⁹ (Haroz, 2011: 83-84).

4.1.7 ČLR jako alternativní partner pro Afriku

Díky svému enormnímu ekonomickému růstu, ke kterému v ČLR v posledních letech dochází, se postupně stává z ČLR významný ekonomický hráč globálního měřítka (Edoho, 2011: 104). ČLR získává stále více na statusu tzv. alternativního partnera pro africké země (Gaye, 2008), mnohdy na úkor spolupráce Afriky s tradičními partnery Západu (Rebol, 2010: 48). ČLR se stala pro mnohé africké země vzorem díky své enormně rostoucí ekonomice, jež je mnohými chudými africkými zeměmi považována za ekonomický zázrak (Brautigam, 2009: 10). Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, ČLR má vůči tradičním partnerům tu výhodu, že kontinent nekolonizovala (Brautigam, 2009: 10). Západ mnohdy Afriku spojuje s kontinentem plným beznaděje, HIV/AIDS, rájem teroristů, válečných konfliktů a dalších negativních faktorů. To následně určuje jejich přístup k Africe. ČLR však v kontinentu spatřuje strategicky významného partnera pro spolupráci, který dokáže nabídnout nové příležitosti. ČLR tak ke kontinentu přistupuje odlišně od Západu (Sautman – Hairong, 2007: 94).

Jak je patrné z vývoje v posledních letech, Západ a tradiční partneři Afriky, tedy především její bývalé koloniální mocnosti a též USA, ztrácí svoje monopolní postavení v rámci kontinentu. Dá se říci, že ČLR spolupracuje i s těmi zeměmi a angažuje se v těch oblastech, které byly a mnohdy jsou dodnes ze strany Západu zanedbávány (Desta, 2009: 29). Jak již bylo řečeno, ČLR se méně obává spolupracovat a angažovat se v nestabilních zemích a je ochotná nést rizika s tím spojené. Co se tedy týče sociální a environmentální bezpečnosti, nepředstavují s nimi spojená rizika pro ČLR překážku ve vzájemných vztazích (OSN, 2010). To, co ČLR též od Západu odlišuje, je skutečnost, kdy ČLR je v souvislosti s vytvářením a utužováním vzájemných vztahů

⁸⁹ V roce 2000 došlo k podpisu závazku k plnění osmi tzv. Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs – *Millenium Development Goals*) na půdě OSN. Rozvojové cíle tisíciletí měly mít za cíl ‚sociální přizpůsobení‘. Mělo dojít ke zvýšení přílivu pomoci na africký kontinent, avšak především do sociálního sektoru⁸⁹. Do oblastí infrastruktury a výroby však ze strany tradičních dárců došlo k výraznému poklesu (Brautigam, 2009: 76; Rebol, 2010: 41). Například v oblasti zemědělství šlo o pokles z 25 % z 80. let 20. století na pouhé 4 % v roce 2000 (Rebol, 2010: 41).

schopná podstoupit určitá rizika a i ztráty, které spolupráce v zemích zmítaných konflikty a nepokoji přináší. Tím se liší od Západu, který se spolupráci s nestabilními režimy typu Zimbabwe či Súdán raději vyhýbá (Pollock, 2007: 68). Afrika beze sporu potřebuje nového partnera, který by vyplnil mezery vzniklé zanedbáním tradičních donorů a partnerů. To se ČLR beze sporu daří realizovat. Investuje například do oblasti infrastruktury, stavby mostů a přehrad či elektráren, které Afrika akutně potřebuje pro přímé blaho svých občanů (Pollock, 2007: 70). Mnohé africké země oceňují, že ČLR se zaměřuje i na sociální blahobyt zemí, ne jen na profit ze zásob ropy (Lee – Shalmon, 2008).

Zdá se, že ČLR ve většině případů, i když mnohdy pomalu, tak stále plní závazky, ke kterým se v rámci FOCAC zavázala. Tradičním africkým partnerům a evropským institucím se však závazky plnit tak dobře nedaří. ČLR tak představuje pro Afriku významného aktéra spolupráce a je otázkou, kdy ČLR africký kontinent zcela ovládne. Afrika stále více potřebuje ČLR ke svému růstu a stále častěji se na zemi obrací (Grimm, 2012). V současné době se můžeme setkat s tím, že díky odlišnému přístupu ke spolupráci mnohé africké země dávají přednost spolupráci s ČLR než s tradičními partnery Západu (Yin – Vaschetto, 2011: 43-44). Některé africké státy dokonce jako protiváhu Západu přijaly tzv. *Look East Policy* (Chidaushe, 2007: 109).

4.1.7.1 Tzv. Pekingský konsensus

ČLR na kontinentu vyvažuje vliv západních velmocí a jejich tzv. Washingtonský konsensus (Martin, 2000), později známého pod názvem post-Washingtonský konsensus, tedy západní rozvojový model, který však dle mnohých odborníků nebyl úspěšný a uvrhl Afriku ještě do větších problémů a chudoby (Brautigam, 2009: 16). Pro čínský model spolupráce je charakteristické poskytování pomoci bez podmínek (Lagerkvist, 2009: 16). I když oba modely mají stejný cíl, mají však odlišné priority. Pro Pekingský konsensus se jedná o stabilitu a rozvoj. Washingtonský konsensus naopak vyžaduje nejdříve reformy, které jsou nezbytnou podmínkou pro stabilitu a rozvoj. Další rozdíl mezi oběma modely spočívá v tom, že Washingtonský model upřednostňuje privatizaci. Naopak Pekingský konsensus stojí na využívání veřejných peněz a vyžaduje ochranu veřejného majetku, čímž se stává pro mnohé africké země přijatelnější (Chaponnière, 2009: 75).

I když je ještě příliš brzy predikovat dopady Pekingského konsensu v Africe, jeho role bude pravděpodobně nejviditelnější v nedemokratických zemích Afriky. Právě v těchto zemích je Pekingský konsensus přijímán s tím, že může dojít k ekonomickému růstu při zachování současné nedemokratické vlády (Cho - Jeong, 2008; Friedman, 2008).

4.1.7.2 Princip „nevměšování se“ - rétorika a praxe

Způsob a charakter spolupráce ČLR vůči Africe se značně od západního modelu liší. Čínská zahraniční politika je již od začátku studené války, tedy od 50. let 20. století určována stejným modelem, který nebyl dodnes změněn. Jedná se především o princip tzv. nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států (Brautigam, 2009: 24). ČLR se do vnitřních záležitostí afrických zemí neplete, neboť tím prý ukazuje svůj respekt vůči tomu, že země své problémy dokážou vyřešit samy (Rebol, 2010: 48). Pro čínskou politiku nevměšování je též charakteristická její nevybíravost, kdy ČLR spolupracuje i s nedemokratickými a autoritativními režimy v Africe⁹⁰ (Samy, 2010: 85). To však jen opět potvrzuje fakt, kdy ČLR se vměšuje do vnitřních záležitostí jiných států. Podporou diktátorských režimů v Súdánu či Zimbabwe podporuje současné vládní režimy v zemi, které se mnohdy díky spolupráci s ČLR dokážou udržet u moci (Samy, 2010: 85; Askouri, 2007: 73, 77). Prezident Hu Jintao se vyjádřil, že „*Respektujeme (ČLR) právo lidu všech zemí vybrat si nezávisle jejich vlastní cestu rozvoje. Nikdy se nebudeme vměšovat do vnitřních záležitostí jiných zemí a nikdy na ně neuvalíme naši vlastní vůli*“ (Lagerkvist, 2009:119). Mnoho afrických států vítá čínskou politiku nevměšování se do vnitřních záležitostí. Africké země mají jiné hodnoty než Západ a samotné prosazování univerzálních lidských práv v rámci Afriky mnozí afričtí vůdci považují samo o sobě za porušování lidských práv. Západní pojetí lidských práv nepovažují za aplikovatelné v rámci kontinentu (Taylor, 2008: 82).

Dochází však ke sporu mezi čínskou rétorikou a skutečnou politikou, čehož byla důkazem i aktivní podpora řady revolučních hnutí v Africe, ke které došlo v 60. a 70. letech (OxResearch, 2012). I přes zmiňovanou politiku nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států, existují však případy, kdy ČLR se bez pochyb do vnitřních

⁹⁰ ČLR spolupracuje s nedemokratickými a netransparentním režimy a lze se jen domnívat, kolik financí případně na realizované projekty a kolik peněz skončí v kapsách zkorumpovaných politiků (Meidan, 2006: 86).

záležitostí některých afrických států vměšovala a stále vměšuje. Za zmínku stojí například plánované prezidentské volby, které se konaly v roce 2006 v Zambii, ve kterých se opoziční kandidát Michael Sata veřejně stavěl proti čínským praktikám v zemi a proti sílícímu vlivu ČLR a slíbil, že v případě zvolení uzná diplomaticky Taiwan. ČLR se v případě Zambie do vnitřních záležitostí vměšovala. Čínský velvyslanec pohrozil přerušением diplomatických vztahů se Zambii v případě zvolení opozičního kandidáta. Jedná se o klasické vměšování do vnitřních záležitostí a Zambie nepředstavuje ojedinělý případ (Brautigam, 2009: 150; Mbaye, 2010: 47).

Existuje kritika, že právě nevázaná pomoc a nevměšování se do vnitřních záležitostí afrických zemí zabraňuje realizaci jak ekonomických, tak i politických reforem v Africe (Haroz, 2011: 77).

4.1.7.3 Lidská práva

ČLR je v souvislosti s angažovaností na kontinentu kritizována pro přehlížení stavu lidských práv (Mümin, 2009) a za spolupráci s nedemokratickými režimy (Taylor, 2008: 63). ČLR podporuje africké vůdce, kteří se dopouští masivního porušování lidských práv, čímž dochází k prohubování a zhoršování již tak palčivého problému (Taylor, 2008: 64). Na rozdíl od Západu ČLR spolupracuje se zeměmi, kterým se Západ díky jejich tristnímu stavu lidských práv vyhýbá. Nejde však jen o lidská práva, avšak i o masivní problémy s korupcí (Taylor, 2008: 65). ČLR s africkými zeměmi spolupracuje nehledě na problémy s korupcí (Ozawa – Bellak, 2011: 13). ČLR zastává názor, že západní styl demokracie, avšak i západní pojetí lidských práv, nejsou v Africe aplikovatelné (Rotberg, 2008: 12).

Otázka lidských práv je však velmi citlivým tématem, neboť pojetí lidských práv je relativní. Dle ČLR má každý stát právo si stanovit své parametry pro jejich dodržování, neboť každá země k jejich dodržování přistupuje odlišně. Toto přesvědčení tak ČLR ospravedlňuje ve spolupráci se zeměmi, kde k rozsáhlému porušování lidských práv dochází, což se děje především v zemích s bohatými zásobami ropy (Ofodile, 2009: 90).

4.1.8 Budoucnost čínsko-africké spolupráce – perspektivy budoucích vzájemných vztahů

4.1.8.1 Globální ekonomická krize 2009 a její dopady v Africe

V období před globální ekonomickou krizí docházelo v Africe k pomalému ekonomickému růstu. V roce 2007 dokonce ekonomika kontinentu rostla o 5,8 %, což představuje nejvyšší růst ekonomiky, jenž byl v rámci kontinentu zaznamenán (Haroz, 2011: 74). Existují názory, že Afrika není marginalizována, avšak stěhuje se z pomyslné periferie, čímž zvyšuje svůj strategický význam (Qiang, 2010). Rok 2008 a následně 2009 představuje klíčový rok pro celou globální ekonomiku, kdy byl svět zasažen ekonomickou krizí, která je ve značné části světa patrná dodnes. I přes snížení intenzity vzájemného obchodu v důsledku krize v současnosti nic nenaznačuje tomu, že by globální ekonomická krize měla negativní dopad na vzájemnou spolupráci. To bylo demonstrováno jak při setkání fóra FOCAC v roce 2009 (Hofstedt, 2009), kdy se již očekávalo snížení vzájemné spolupráce v důsledku vypuknutí ekonomické krize, avšak i následovně v roce 2012, kdy se konalo zatím poslední setkání FOCAC. Ze slibů prezidenta Hu Jintao je zřejmé, že ČLR nehodlá své závazky vůči Africe snížit, ba naopak. Z jeho projevu je patrné, že se ČLR hodlá na kontinentu i nadále více angažovat a svou spolupráci prohlubovat. I přesto, že existovaly názory, že globální krize bude mít za následek dramatické stažení ČLR z kontinentu, tyto obavy se zatím nepotvrdily (Naidu – Corkin – Herman, 2009: 103). Globální ekonomická krize však měla negativní dopad i na vývoj v Africe (Nouck, 2009). V předkrizovém období rostla ekonomika Afriky o 5.6 % v roce 2008, avšak v roce 2009 tomu již bylo pouhých 2.5 %. Nicméně v roce 2010 začalo docházet k opětovnému růstu, kdy ekonomika rostla o 4.5 % (Schiere, 2010: 616). V souvislosti s globální krizí byla Afrika negativně zasažena především v důsledku snížení globálních cen exportních komodit, což představuje problém především pro ty země, které jsou závislé na vývozu jednoho druhu surovin (Naidu, 2010: 27). V důsledku krize se též Afrika stala celkově příjemcem nižšího objemu investic a klesl zájem o export (Gu – Schiere, 2011). I přesto, že zotavování z krize je patrné, stále jsou však ekonomiky některých afrických zemí zranitelné (Adisu – Sharkey – Okoroafo, 2010: 6-7).

V roce 2011 však opět došlo k poklesu růstu ekonomiky díky arabskému jaru na 3.4 %. Nyní dochází k opětovnému oživování růstu. Průměrný růst je odhadován na 4.5 % v roce 2012 a na rok 2013 4.8 % (AfDB, 2012a). Dle odhadů *The Economist* v roce

2012 dokonce poroste HDP kontinentu o 5 %, což je více než kdekoliv jinde. V roce 2013 může růst dosahovat na 5.7 % (The Economist, 2012c). Dle Africké rozvojové banky kontinentu se daří právě díky objevujícím se významným partnerům jako je ČLR i Indie (AfDB, 2012a). Do budoucna se očekává další snížení cen komodit způsobené sníženou poptávkou a zvýšenou dodávkou. Především státy s bohatými zásobami ropy budou těmi, kterým by se mělo dařit nejlépe. To, co může i v následujících letech zhoršit ekonomické vyhlídky Afriky, je především zhoršující se dluhová krize v Evropě, která snižuje ekonomický růst světa (AfDB, 2012a).

4.1.8.2 Ne/udržitelnost vzájemné spolupráce

Můžeme se též sekat s názory, že za současného stavu je vzájemná spolupráce neudržitelná do budoucna (Meidan, 2006: 91). Zjednodušený charakter spolupráce, kdy ČLR exportuje nerostné suroviny z Afriky (Bergesen, 2008) a naopak do Afriky importuje levné produkty, není do budoucna udržitelný (Haroz, 2011: 76-78). ČLR se dostává do kritiky jak Západu, tak i některých afrických zemí (Meidan, 2006: 91). Za zmínku stojí například negativní postoj bývalého prezidenta Jižní Afriky Thabo Mbekiho, který se domnívá, že vzor spolupráce, kdy ČLR exploatuje přírodní zdroje z Afriky a naopak importuje na africký trh zboží, bude mít za následek uvrhnutí Afriky do podřízeného stavu, který povede k prohlubující se nerozvinutosti a závislosti (Samy, 2010: 85; Taylor, 2006b: 23). Proti-čínský sentiment je v rámci Afriky nejvíce palčivým problémem v Zambii (Ntomba, 2011), avšak projevuje se v řadě afrických zemí, především tam, kde je velká přítomnost ČLR (Sergem 2008; Shinn, 2007: 55; Mbaye, 2010: 47). V Nigérii v oblasti delty Nigeru došlo v roce 2006 k útokům namířeným proti čínské expanzi v zemi (Taylor, 2006b: 26). Je zřejmé, že z krátkodobého hlediska má čínská angažovanost v Africe pozitivní dopady (Pollock, 2007: 70; Haroz, 2011: 65-66; Taylor, 2006b: 22), avšak dopady z dlouhodobého hlediska je příliš brzo predikovat (Pollock, 2007: 70). Je též otázkou, zdali z případného soutěžení mezi USA a ČLR na africkém kontinentu o přístup k ropným nalezištím bude Afrika profitovat (Chidaushe, 2007: 111; Hallinan, 2011; Chinascope, 2011).

Další skutečnost, které muselo ČLR na kontinentu čelit, představovala vlna revolučních povstání (Erian, 2012), která v roce 2011 především v arabské části Afriky vypukla. ČLR sice zaznamenala řadu problémů a ohrožených projektů, avšak naskytla jí i

příležitosti. Avšak ČLR ukázala, že dokáže problémům čelit, což potvrdila i v době vytvoření Jižního Súdánu, který vznikl oddělením od vlády v Chartúmu a se kterým následně ČLR navázala spolupráci (Ford, 2011).

4.1.8.3 Situace uvnitř ČLR a možný vývoj angažovanosti v Africe

I přes současný růst ekonomik většiny afrických zemí a i přes fakt, že v současné době nemá globální finanční krize negativní dopady na vzájemnou spolupráci, je nezbytné zmínit fakt, kdy v posledních letech dochází ke zpomalování čínské ekonomiky a pokud bude pokles pokračovat, či zdali se situace ještě zhorší, i v tomto případě je možné se domnívat, že to může mít na vzájemné vztahy negativní dopad. V ČLR docházelo v posledních více jak 25 letech k ročnímu růstu ekonomiky o cca 9 %, v poslední době se však i tento růst se zastavil a čínská ekonomika zpomaluje (Adisu – Sharkey – Okoroafo, 2010: 6-7). Redukce růstu ekonomiky může mít vliv na vzájemné vztahy (Schiere, 2009). Na druhou stranu však existují názory, že ČLR i nadále bude potřebovat suroviny (Naidu, 2010), především ropu, a též že bude i nadále potřebovat Afriku jako odbytíště pro své produkty a tak nelze očekávat, že by ČLR o kontinent přestala mít zájem.

Co se však může změnit je spolupráce ČLR s nedemokratickými režimy, jako je například Angola, Zimbabwe či Súdán, kde dochází k enormnímu porušování lidských práv a kde ČLR díky své podpoře vládnoucích diktátorů pomáhá současným režimům zůstat u moci. ČLR představuje v současné době druhou největší ekonomikou světa a očekává se, že brzy přežene USA a stane se ekonomickou velmocí. Existují názory, že pokud se ČLR bude chtít stát zodpovědnou velmocí v rámci mezinárodního společenství, nezbude ČLR nic jiného, než přijmout normy mezinárodního společenství a přestat s těmito režimy spolupracovat (Strauss, 2009: 794). ČLR by též měla usilovat o mír v Africe a nepodporovat nedemokratické země, neboť i pro ni by byla nejspíše jednotná Afrika perspektivnější, než balkanizovaný kontinent.

I navzdory překonání krize, která v současné době nevykazuje negativní dopady na vzájemnou spolupráci, existují názory, že na budoucí vztahy může mít vliv změna ve vedení jak země, tak i ve vedení Komunistické strany ČLR, která se očekává na podzim 2012 a na jaře 2013. FOCAC byl z velké části zformován prezidentem Hu Jintao a premiérem Wen Jiabao (Grimm, 2012). Na podzim 2012 se však Xi Jinping stal

generálním tajemníkem Komunistické strany po odcházejícím Hu Jintao, který následně přijde i o post prezidenta v březnu 2013. V březnu 2013 též bude ve své funkci vystřídán premiér Wen Jiabao (The Economist, 2012a). Další problém, který může do budoucna ovlivnit vzájemné vztahy, představuje vývoj uvnitř samotné ČLR. Existují prognózy, že v důsledku možných vnitřních politických nepokojů, které mohou vést k sociálním nepokojům, se ČLR bude více soustředit sama na sebe a je možné, že se bude zabývat dilematem souvisejícím s vnitřními výzvami a nikoliv zahraniční expanzí (Naidu, 2010: 31). ČLR se tak nejspíše nevyhne podstoupením ekonomických a politických reforem (Grimm, 2012). Nutnost reforem ve svém březnovém projevu z roku 2012 prohlásil sám odstupující prezident Hu Jintao (Grimm, 2012). ČLR zřejmě bude věrná svým principům, které zastává v rámci své zahraniční politiky. Tedy bude pravděpodobně i nadále oddělovat ekonomiku od politiky a tedy se nebude vměšovat do vnitřních záležitostí afrických zemí. Alespoň tedy rétoricky (Andělová, 2012).

4.2 Analyzované země

4.2.1 Angola

4.2.1.1 Angola – obecná charakteristika

Po získání nezávislosti vypukla v zemi⁹¹ občanská válka, která skončila v roce 2002 smrtí vůdce Jonase Savimbiho z hnutí UNITA (Klíma, 2008: 272-279). I když v současné době panuje v Angole mír, rozhodně současný politický režim považovat za demokratický nelze (Keenan, 2009). U moci je od roku 1979 (Klíma, 2008: 315) prezident José Eduardo dos Santos (Smith, 2012), který v zemi autoritářsky vládne (Rotberg, 2008: 5). V Angole tak dochází k obrácenému demokratizačnímu procesu při vládě jedné politické strany. Ústava dává prezidentovi právo zůstat u moci až do roku 2022 a parlament dle ní nemá pravomoc dohlížet nad výkonnou mocí (Morais, 2011). Dodnes Angola patří k zemím s nejhorší mírou korupce na světě. Angola je dnes ve fázi, kdy se snaží dostat z ekonomické, ale i politické stagnace (Kurlantzick, 2006). Ekonomická situace i deset let po skončení občanské války není ideální. Stále je v zemi velká chudoba a nezaměstnanost. V současné době se země vzpamatovává z následků ekonomické krize, která zasáhla svět v roce 2008, především pak v roce 2009. V roce 2011 činil růst ekonomiky 3.5 % a očekává se, že v roce 2012 nadále poroste, což je způsobeno jak vyššími cenami za ropu, tak i na základě růstu neropného sektoru (AfDB, 2012b).

4.2.1.2 Vývoj angažovanosti v Angole po roce 2000 – poválečné navazování vztahů

Významné období vzájemných vztahů se datuje od 21. století, především od ukončení občanské války v roce 2002. Angola se po ukončení občanské války ocitla v nové kapitole svých novodobých dějin. Jakožto země zničená válkou pro ni v první řadě bylo klíčové získat finance na poválečnou obnovu země. Nejdříve Angola započala jednání o finanční půjčce s Mezinárodním měnovým fondem. Ta však vedla ke krachu, neboť byla podmíněna řadou jak ekonomických, tak i politických reforem. S tímto přístupem však Angola nebyla spokojená a obrátila se na ČLR. Od té doby se ČLR postupně stává

⁹¹ Angola získala nezávislost v roce 1975 (Klíma, 2008: 315).

významným partnerem pro Angolu především díky své nepodmíněné pomoci (Obi, 2010: 184).

ČLR se tak stala alternativním partnerem pro zemi vůči Západu, který nedostatečně rychle reagoval na poskytnutí půjčky. Angola potřebovala finanční pomoc, čemuž podmíněnost Západu bránila. Čínská nepodmíněná spolupráce má totiž tu výhodu, že ji je mnohem snazší v krátké době poskytnout (Fereira, 2008: 299).

V rámci pomoci v poválečné rekonstrukce Angoly ČLR přislíbila nízkouřokovou půjčku v hodnotě 2 miliard USD se splatností do 17 let (Obi, 2010: 184). První půjčka měla hodnotu 2 miliard USD a byla vázána na ropu. První část měla hodnotu 1 miliardy USD, která byla poskytnuta v roce 2005. Poté došlo k obdržení i její druhé části. V roce 2006 došlo k opětovnému odsouhlasení půjčky vázané na dodávky ropy v hodnotě další 1 miliardy USD. Při státní návštěvě čínského premiéra Wen Jiabao téhož roku došlo k dalšímu příslibu čerpání úvěru v hodnotě 2 miliard USD. Úvěr, který tak za tuto dobu ČLR poskytla Angole, dosahoval hodnoty 7 miliard USD (Fereira, 2008: 300). V roce 2007 došlo k vyjednání další půjčky v hodnotě 500 milionů USD (Heroz, 2011).

V současné době je Angola příkladem jednoho z nejviditelnějších zapletení ČLR v rámci afrického kontinentu (Fereira, 2008). Od konce občanské války dochází i k nárůstu počtu vzájemných návštěv (Fereira, 2008).

4.2.1.3 Charakteristika vzájemných vztahů a vliv ČLR v Angole

Prezident Angoly dos Santos se k vzájemným vztahům vyjádřil s tím, že *„Čína potřebuje přírodní zdroje a Angola potřebuje rozvinout svoji ekonomiku. To je důvodem, proč se obě země zavázaly ke konstruktivní spolupráci“*. Mnohdy je tak vztah mezi Angolou a ČLR popisován jako *„perfektní manželství pohodlnosti“* (Fereira, 2008: 299). Formát spolupráce je jednoznačný. Angola je pro ČLR významným importérem ropy a ČLR je pro Angolu významným zdrojem investic, které převážně směřují do výstavby infrastruktury. Pro Angolu tak představuje ČLR alternativní zdroj spolupráce, významného obchodního partnera, významný zdroj přímých zahraničních investic a též nový model spolupráce. Naopak pro ČLR představuje Angola významného dodavatele ropy a též významný trh pro odbyt svých produktů (Vienes – Weimer – Campos, 2009).

V současné době žije v Angole odhadem na 100 000 čínských dělníků, kteří do Angoly přijeli především za účelem práce na projektech při rekonstrukci země. V rámci Angoly dochází i k rozšiřování používání čínského jazyka (Morais, 2011). Avšak i v rámci Angoly dochází k zintenzivňování proti-čínského sentimentu (Morais, 2011). ČLR i v Angole je kritizována za to, že upřednostňuje zaměstnávání svých čínských dělníků na úkor místních, tím tak Angolany připravuje o pracovní místa. Západ naopak ČLR kritizuje, že díky její angažovanosti nedochází v zemi k požadovaným reformám, a tím dochází následně i ke zhoršování situace v regionu (Lee – Shalmon, 2008).

Existují však i názory, že role ČLR v Angole je přeceňována, kdy ani sama Angola v čele s prezidentem dos Santosem nechce zemi uvázat do další závislosti na ČLR, spíše v ČLR spatřuje alternativního partnera pro spolupráci, kterého nutně potřebuje. Angola je nakloněna ke spolupráci i s dalšími zeměmi. V Angole dochází i ke kritickým ohlasům vůči novodobému vztahu k ČLR. Sám prezident dos Santos podotkl, že *„globalizace nás přirozeně činí vidět potřebu rozmanitosti v mezinárodních vztazích a potřebu přijetí principu konkurence, které dynamickým způsobem nahradily zkamenělý koncept zón vlivu, který dříve charakterizoval svět“* (Vinese – Weimer – Campos, 2009). I když tak byla spolupráce vítána angolskou elitou, dnes se však pojetí ČLR v zemi pomalu mění. I Angola přes pragmatické chování zůstává vůči ČLR odměřená (Ferreira, 2008: 310-316).

V současné době Angola implementuje program Mezinárodního měnového fondu SBA – *„Stand by Agreement“*, k jehož podpisu došlo v roce 2009, na základě jehož Angola podstupuje fiskální a monetární reformy⁹² (AfDB, 2012b).

4.2.1.4 Vztahy v ekonomické rovině

V roce 2010 představovala ČLR největšího obchodního partnera Angoly čítající na 40 % celkového angolského obchodu (European Commission, 2012a). I pro ČLR Angola v současné době představuje nejvýznamnějšího obchodního partnera na kontinentu (Corkin, 2009). Lze konstatovat, že vztah mezi oběma zeměmi se odehrává v rovině oboustranně výhodného partnerství. Angola je na jednu stranu země

⁹² *Stand by Agreement* – jedná se o stabilizační program pro léta 2009-2012 (IMF, 2012).

s bohatými nalezišti ropy⁹³, ČLR je na stranu druhou zemí, která je ochotna investovat do poválečné rekonstrukce, která byla od ukončení války a stále je pro Angolu klíčovou podmínkou pro budoucí rozvoj země. V roce 2002 představoval vzájemný bilaterální obchod 1 miliardu USD, v roce 2006 došlo k nárůstu na 11 miliard USD (Alves, 2008). V roce 2008 obchod narostl dokonce na 25.3 miliard USD (Corkin, 2009).

Západní státy však i nadále hrají roli nejdůležitějších investorů v zemi a neočekává se, že by se k nim Angola postavila zády (Vines, 2007). Západní firmy stále představují pro Angolu největší investory (Pollock, 2007). V roce 2008 byla ČLR čtvrtým největším poskytovatelem přímých zahraničních investic za Portugalskem, Jižní Afrikou a Brazílií. Podíl celkových čínských investic v rámci Angoly je však v porovnání s ostatními státy malý, i když neustále roste (Ferreira, 2008: 304). Je však nutné zmínit, že v roce 2004 dokonce půjčka ze strany ČLR byla 3x větší než rozvojová pomoc Angole ze zemí OECD. Mimo to v roce 2006 ČLR poskytla půjčku Angole 3x větší než Světová banka (Vines, 2007).

4.2.1.5 Ropný průmysl

Angola v rámci kontinentu představuje druhého největšího producenta ropy s produkcí dosahující 1.9 milionů barelů za den (AfDB, 2012b), čímž se řadí v rámci Afriky hned za Nigérii (Alves, 2008). Dle odhadů Angola vlastní na 25 miliard barelů zásob ropy (Pollock, 2007). V roce 2010 dosahoval export ropy na 97.5 % celkového angolského exportu, z čehož na 43.1 % bylo dovezeno do ČLR (AfDB, 2012b). Od roku 2006 představuje Angola největšího dodavatele ropy do ČLR (Morais, 2011), kdy se jí podařilo předejít Saudskou Arábii (Ferreira, 2008: 302). Ekonomika Angoly je z velké části závislá na exportu ropy (Keenan, 2009). V souvislosti s Angolou se mnohdy hovoří o tzv. angolském stylu, který symbolizuje půjčky do infrastruktury vázané na dodávky ropy, neboli ‚zdroje za infrastrukturu‘ (Vines - Weimer – Campos, 2009).

Spolupráce v ropné oblasti představuje nejvýraznější oblast vzájemných vztahů. K první čínsko-angolské dohodě v oblasti ropné produkce v poválečné Angole došlo v roce 2004, kdy čínská ropná společnost Sinopec získala 50 % Bloku 18 v tu dobu

⁹³ Spolupráce se nezaměřuje jen na ropný sektor, avšak ČLR s Angolou spolupracuje i v diamantovém sektoru a v oblasti produkce mědi (Ferreira, 2008: 306-308).

ovládaného ropnou společností British Petroleum BP. Došlo k založení podniku se společnou majetkovou účastí mezi angolskou ropnou společností Sonangol a čínským Sinopec. Dále v roce 2005 získal Sinopec Blok 3/80, jež byl do té doby spravován Francií. Postupně ČLR získala pod svoji moc další významné ropné bloky (Fereira, 2008: 306-307). V zemi však působí i významné mezinárodní ropné společnosti, jakými je Exxon Mobile, BP, Eni, Agip či například Chevron a to již od roku 1979, tedy od doby, kdy se k moci dostal současný prezident dos Santos (Lee – Shalmon, 2008: 117).

4.2.2 Nigérie

4.2.2.1 Nigérie – obecná charakteristika

I přes bohaté zásoby ropy je země sužována velkou nezaměstnaností a chudobou. Více jak 60 % populace žije pod hranicí chudoby. Mnohdy je za překážku rozvoje v zemi považován špatný stav infrastruktury. Stejně jako v případě Angoly je i v Nigérii velká korupce (AfDB, 2012c). V zemi, kde po léta dochází k násilí mezi jednotlivými etnickými a náboženskými skupinami, dochází intenzivně od roku 2011 ke zhoršování bezpečnostní situace, kdy na severu Nigérie začala aktivně působit islamistická sekta Boko Haram, která se snaží o vytvoření islamistického státu s právem šaría (Walker, 2012). Dle odhadů Africké rozvojové banky bude růst ekonomiky v roce 2012 dosahovat na 6.9 % (AfDB, 2012c).

4.2.2.2 Vývoj angažovanosti v Nigérii po roce 2000

Lze říci, že vzájemné vztahy se oteplují či ochlazují na základě toho, kdo je zrovna v Nigérii u moci. Spolupráci neusnadňuje rozdělení země na sever a jih, kdy obě části jsou osídlené jinými etnickými a náboženskými skupinami. Hraje důležitou roli, odkud jednotliví prezidenti pochází (Mthembu-Salter, 2009). Z tohoto hlediska představuje Nigérie zemi velmi nevypočitatelnou, což mnohdy vzájemné vztahy zhoršuje (Zheng – Egbula, 2011).

Po roce 2000 došlo k významnému prohloubení spolupráce především v době vlády prezidenta Oluseguna Obasanjo, zejména v průběhu jeho druhého volebního období, tedy mezi lety 2003 a 2007. V té době došlo i k významným státním návštěvám, kdy prezident ČLR Hu Jintao a premiér Wen Jiabao podnikli během tohoto období státní

návštěvy do Nigérie a i prezident Oluseguna Obasanjo několikrát navštívil ČLR. Mimo prezidentské státní návštěvy se uskutečnila i řada návštěv na ministerské úrovni (Zheng – Egbula, 2011). Vzájemné vztahy v době vlády prezidenta Obasanja byly charakterizovány především kontrakty ‚ropa za infrastrukturu‘ (Mthembu-Salter, 2009). Ty spočívaly v tom, že ČLR disponovala privilegovanými ropnými kontrakty a výměnou za dodávky ropy se ČLR zavázala k realizaci projektů na budování infrastruktury, již byl sám Obasanjo nadšen při svých návštěvách do ČLR. Prezident Obasanjo upřednostňoval to, že na rozdíl od Západu ČLR svou pomoc nepodmiňovala (Zheng – Egbula, 2011; Kiala, 2010).

Situace se však změnila v roce 2007, kdy se prezidentem stal Umaru Yar‘ Adua, který se k čínsko-nigerijským vztahům postavil chladněji. Během jeho vlády došlo k pozastavení či dokonce ke zrušení řady kontraktů, které byly dohodnuty během vlády prezidenta Obasanja a to především z důvodu jejich netransparentnosti (Zheng – Egbula, 2011). Ke zlepšení situace opětovně dochází od roku 2010 po smrti prezidenta Umaru Yar‘ Adua, který byl ve funkci vystřídán Goodluckem Jonathanem, který se zasloužil o nové navázání bližších vztahů s ČLR. Lze očekávat, že i nadále se budou vzájemné vztahy pozitivně vyvíjet (Zheng – Egbula, 2011).

4.2.2.3 Charakteristika vzájemných vztahů a vliv ČLR v Nigérii

I v čínsko-nigerijských vztazích hraje významnou roli ropa. Do ropného průmyslu Nigérie se však ČLR začala angažovat až v nedávné době (Obi, 2010). ČLR v ropném průmyslu Nigérie nedominovala, i když intenzita angažovanosti se rok od roku zvyšuje. Nigérie je nejlidnatější zemí Afriky, kde žije na 150 milionů obyvatel, tudíž se jedná pro ČLR i o významný a perspektivní trh pro odbyt svého zboží⁹⁴ (Taylor, 2007). ČLR představuje významného dodavatele zboží do země. Je však kritizován za dumpingové ceny a především padělky, které do Nigérie vyváží (Brautigam, 2008). ČLR je tak kritizována za nekalé obchodní taktiky (Mthembu-Salter, 2009).

Vzájemné vztahy však přesahují oblast ropného průmyslu a dochází též ke spolupráci v oblasti zemědělství či například telekomunikací. Pro ČLR se Nigérie stává jedním

⁹⁴ Na významu nabývá Nigérie i díky faktu, kdy v Nigérii dochází k rostoucím příjmům obyvatel, tedy i větší kupní síle (Zheng – Egbula, 2011).

z nejdůležitějších telekomunikačních trhů, kde působí dva silní čínští hráči. Jeden je reprezentován telekomunikační společností Zhong Xing (ZTE) a silnou roli má na nigerijském trhu též čínská společnost Huawei. Obě společnosti mají oproti evropským či jiným nadnárodním společnostem tu výhodu, že mají podstatně nižší ceny a jsou tak značnými konkurenty západním telekomunikačním společnostem působících v Nigérii (Zheng – Egbula, 2011). Jedním z nevýznamnějších projektů v oblasti telekomunikací představuje satelit NIGCOMSAT 1 (Zheng – Egbula, 2011), první komunikační satelit vybudovaný v roce 2007 (Ogunkola – Bankole – Adewuyi: 2009).

V současné době žije odhadem v Nigérii na 50 000 Číňanů (Zheng – Egbula, 2011). Oproti Nigerijcům mají tu výhodu, že jsou ochotni pracovat v rizikových oblastech a za nižší mzdy, čímž se stávají pro zaměstnávající Číňany výhodnějšími (Utomi, 2008). Za zaměstnávání Číňanů je ČLR je ustavičně kritizována (Ogunkola – Bankole – Adewuyi: 2009). V posledních letech dochází i v Nigérii k nárůstu proti-čínského sentimentu. Narůstá množství únosů či dokonce vražd čínských pracovníků především se angažujících v oblasti ropného průmyslu (Obiorah – Kew – Tanko, 2008).

V posledních letech též došlo k založení dvou Konfuciových institutů v zemi, které slouží na podporu čínského jazyka a čínské kultury (Zheng – Egbula, 2011). Spolupráce dochází i v oblasti bezpečnosti, kdy například v roce 2005 došlo k podpisu dohody týkající se nákupu bojových letounů v hodnotě 251 milionů USD (Shinn, 2008).

4.2.2.4 Vztahy v ekonomické rovině

Od roku 2000 dochází k dramatickému nárůstu vzájemného obchodu (Mthemba-Salter, 2009). Nárůst vzájemných vztahů demonstruje ta skutečnost, kdy v roce 2000 čítal vzájemný obchod na 2 miliardy USD (Zheng – Egbula, 2011), v roce 2005 3 miliardy USD (Pollock, 2007) a v roce 2010 již neuvěřitelných 18 miliard USD (Zheng – Egbula, 2011). Vzájemný obchod však je velmi nevyvážený, kdy i přes zvýšení nigerijského exportu do ČLR představoval v roce 2010 export ČLR do Nigérie na 87.3 % vzájemného obchodu, v roce 2000 tomu bylo na 66.7 % (Zheng – Egbula, 2011). ČLR však nepředstavuje tak významného obchodního partnera pro Nigérii, neboť v roce 2010 byly nejdůležitějším obchodním partnerem pro Nigérii USA čítající na 26.5 % nigerijského obchodu, ČLR čítala jen 6.7 % (European Commission, 2012b).

Na 87 % nigerijského exportu do ČLR je zastoupeno ropou a plynem (Zheng – Egbula, 2011). V roce 2010 představovala Nigérie čtvrtého nejvýznamnějšího obchodního partnera pro ČLR v rámci Afriky, avšak pro Nigérii zatím nepředstavuje významného obchodního partnera tak jako například USA, Brazílie či Francie (Zheng – Egbula, 2011). Pozice ČLR v zemi tak není tak silná jako v případě Angoly, která pomoc ČLR musela přijmout po neshodě se západními finančními institucemi (Obi, 2010: 186).

ČLR též představuje významný zdroj investic. V roce 2006 dosahovaly investice na 7 miliard USD (Pollock, 2007). Na podporu přílivu investic do země ČLR též v Nigérii vybudovala dvě zóny volného obchodu, Lekki a Ogun. Lekki zóna volného obchodu se nachází v blízkosti Lagosu, kde má ČLR dohled nad více jak 165 km², v případě volné zóny Ogun se jedná o dohled nad 100 km² (Zheng – Egbula, 2011). Významný akt spolupráce představuje založení Nigerijské obchodní komory v ČLR a Čínského centra podpory obchodu a rozvoje investic v Nigérii. V roce 2006 došlo následně mezi oběma zeměmi k založení Nigerijsko-čínského investičního fóra (Zheng – Egbula, 2011).

4.2.2.5 Ropný průmysl

Nigérie představuje nejvýznamnějšího producenta ropy v rámci kontinentu a 11. na světě (Pollock, 2007: 64). Již v roce 2004 došlo k podpisu mezi čínskou Petro-China společností a Nigerijskou národní ropnou korporací NNPC⁹⁵ o dodávce 30 000 barelů ropy za den do ČLR. Tato dohoda byla následována dohodou s NNPC týkající se průzkumu ropných vrtů. V tu dobu došlo k podpisu řady významných dohod, především v oblasti produkce ropy (Obi, 2010). V roce 2005 obě země podepsaly dohody, ve které CNOOC odkoupila 35 % kapitálový podíl v nigerijském ropném poli v hodnotě 2.27 miliard USD. Dále ČLR odkoupila podíl 35 % ropné licence v oblasti delty Nigeru v hodnotě 600 milionů USD (Obi, 2010). V roce 2006 denní produkce ropy vykazovala na 2.5 milionů barelů, kdy odhadem činí zásoby Nigérie na 35.2 miliard barelů. V oblasti ropy však dochází též k velkým ztrátám, kdy podle údajů z roku 2007 dochází denně ke krádežím na 70 000 až 300 000 barelů ropy (Pollock, 2007).

⁹⁵ NNPC – *Nigeria National Petroleum Corporation*.

4.2.3 Súdán

4.2.3.1 Súdán – obecná charakteristika – situace před oddělením Jižního Súdánu

Angažovanost ČLR v Súdánu představuje klasický příklad angažovanosti a spolupráce s nedemokratickou zemí, za niž je ČLR Západem ustavičně kritizována. ČLR je pro Súdán nejdůležitějším obchodním partnerem a to především díky tomu, že ČLR využila situace, kdy se ze země stáhly západní společnosti a Súdán začal hledat alternativní partnery pro udržení svých ekonomických zájmů. V tu chvíli vstoupila do hry i ČLR (Aning, 2010: 145).

Politicky je Súdán velmi nestabilní zemí, kde po léta nedemokraticky a pod kritikou Západu vládne Umar Bašír. Současný vývoj země byl velmi negativně ovlivněn oddělením Jižního Súdánu v roce 2011, který měl za následek, že Chartúm přišel o značnou část svých ropných rezerv (cca 75 %) a o část své populace (cca 20 %). Současné ekonomické vyhlídky tak nejsou příznivé. Vláda se snaží zavést úsporné programy na oživení ekonomiky. Dle odhadů by měla ekonomika v roce 2011 růst o 2.8 %, v předchozím roce se jednalo o 5 % růst. Od secese Jižního Súdánu však Súdán nepublikoval významná data analyzující vývoj ekonomické situace v zemi (AfDB, 2012d). Ještě před oddělením Jižního Súdánu si súdánská ekonomika vedla mnohem lépe, kdy dle údajů z roku 2005 dosahovala ročního růstu 8 až 10 % (He, 2010: 159).

4.2.3.2 Vztahy v ekonomické rovině

ČLR představuje pro Súdán nejdůležitějšího obchodního partnera a je jen otázkou, zdali by režim mohl přežít bez spolupráce a nezbytných financí proudících do Súdánu z ČLR. V roce 2010 představovala ČLR největšího obchodního partnera pro Súdán a to jak v rovině exportu (68.7 %), tak i importu (22.2 %). Čítala tak na 44.3 % celkového obchodu Súdánu (European Commission, 2012c). ČLR je pro Súdán nejen zdrojem investic, ale i zbraní⁹⁶, kterými po léta byl Súdán schopen živit své válečné konflikty, na stranu druhou je Súdán významným exportérem ropy do ČLR (Aning, 2010; He, 2010). Díky pomoci ze strany ČLR byl Súdán schopen začít vyvážet ropu, kterou do té doby musel importovat (He, 2010). V roce 2007 dosáhly čínské investice v Súdánu na 4 miliardy USD (Large, 2007).

⁹⁶ ČLR byla po léta významným dodavatelem zbraní do Súdánu (Shinn, 2008; Vines, 2007).

Mezi významné projekty, na kterých se ČLR v Súdánu podílela, patřila výstavba přehrady Merowe, známá též jako Hamdab přehrada, jejíž stavba probíhala v letech 2003 až 2005, při níž došlo k zaměstnání na 1 800 Číňanů a 1 600 Súdánců. Celá stavba byla v hodnotě 650 milionů USD. Avšak na 90 % zaměstnaných stavebních inženýrů a na 75 % techniků pocházelo z ČLR. Místní kvalifikovaní pracovníci čítali pouhých 20 % (Sautman – Hairong, 2007). ČLR byla kritizována za to, že za účelem stavby přehrady došlo k vysídlení řady Súdánců žijících v oblasti přehrady do oblasti se špatnou půdou pro hospodaření. ČLR je též v Africe pověstná svým nedodržíváním environmentálních standardů, které vedou k následnému zhoršování a znečišťování životního prostředí (Dijk, 2009).

4.2.3.3 Ropný průmysl

V roce 2006 dosáhla ropná produkce na 600 000 barelů za den. ČLR v tu dobu odebírala na 50-80 % súdánské ropy (McFarland, 2010). ČLR v letech 2010-2011 byla příjemcem na 73 % súdánského exportu, především tedy ropy (AfDB, 2012d). Súdán alespoň do rozdělení představoval třetího největšího producenta ropy v rámci Afriky a pro ČLR představuje súdánský export na 9 % importu ropy do země. Ropu začal Súdán exportovat až v roce 1999 (Obi, 2010). ČLR tak do rozdělení Súdánu byla klíčovým aktérem pro súdánskou ekonomiku (Shinn, 2009).

4.2.3.4 Politická dimenze vztahů

Co se týče politické dimenze vztahů, ČLR se jednoznačně stavěla proti uvalování sankcí na režim v Súdánu. I přes ustavičnou kritiku mezinárodního společenství se ČLR hájila svým přesvědčením, že diplomacie má prospěšnější roli než uvalování sankcí. Ekonomika Súdánu byla do rozdělení závislá na ropě a jejím vývozu do ČLR. V případě uvalení sankcí na ropný průmysl by se tak země nemohla nadále rozvíjet (He, 2010: 158-160). Súdán byl považován za jeden z nejkontroverznějších ‚*all-weather*‘⁹⁷ přátel ČLR v rámci kontinentu (Large, 2008b). Náměstek ministra zahraničí Zhou Wenzhong prohlásil v souvislosti se Súdánem, že ‚*Obchod je obchod, snažíme se oddělit politiku*

⁹⁷ Neboli přátel ‚do každého počasí‘.

od obchodu...Myslím si, že vnitřní záležitosti v Súdánu jsou vnitřní záležitosti (Taylor, 2006a).

4.2.3.5 Dárfúr – zpochybnění politiky nevměšování se

Súdán je klasickým příkladem toho, kdy se dostává rétorická politika ČLR a jejího nevměšování se do rozporu s realitou. ČLR po léta podporovala vládu v Chartúmu a i její postoj vůči krizi v Dárfúru. Tím, že stála po boku ústřední vlády, tím se do vnitřních záležitostí Súdánu vměšovala. Situace v oblasti Dárfúru⁹⁸, jež je po léta sužována etnickými nepokoji, došlo k vypuknutí bojů v roce 2003. Dnes představuje konflikt v Dárfúru jednu z nejhorších humanitárních krizí na světě (He, 2010: 157; Pearl, 2009). V roce 2004 přijalo OSN Rezoluci 1564, kterou odsoudilo konflikt v oblasti Dárfúru. ČLR se zdržela hlasování. Totéž se opakovalo i v roce 2005, kdy se ČLR zdržela hlasování o uvalení sankcí (Shinn, 2009). V roce 2006 se začala opětovně situace v Dárfúru zhoršovat a začalo docházet i k ohrožování čínských zájmů. Čínské ropné plošiny se opakovaně staly terčem útoků (Crisis Group, 2008). Za podporu vlády Súdánu byla ČLR ustavičně kritizována Západem a situace se vyostřila především v období před konáním olympijských her v roce 2008 v Pekingu⁹⁹. V této souvislosti došlo v ČLR ke změně chování a její politiky nevměšování se v praxi (Aning, 2010). Od roku 2007 je tak v čínské zahraniční politice zřejmý pragmatismus a též flexibilita (He, 2010: 161).

ČLR se stala klíčovým aktérem v řešení dárfúrské otázky, kdy podnikla nezbytné kroky v přesvědčení vlády v Chartúmu v přijetí mírové mise do země¹⁰⁰. Pro řešení celé situace zvolila Liu Guijina hlavním představitelem pro africké záležitosti (Aning, 2010).

⁹⁸ Dárfúr je oblast v západní části Súdánu, ve kterém žije na 80 etnických skupin. Leží na pomezí, kde se střetává arabská a africká kultura, které mezi sebou vedou dlouhodobý spor týkající se především strategického přístupu k surovinám (He, 2010: 156).

⁹⁹ V době před konáním olympijských her vznikla mezinárodní kampaň pod záštitou známých osobností s názvem *'The Genocide Olympics'* (Kristof, 2008), jejíž hlavní kritika spadala na ČLR a její politiku nevměšování se v souvislosti s pokračujícím konfliktem v Dárfúru (Budabin, 2009).

¹⁰⁰ ČLR ve své podstatě není proti mírovým misím, avšak je pro ni klíčové, aby daná mise byla jak autorizována OSN (He, 2010), tak aby byla odsouhlasena dotyčným státem (Aning, 2010: 150). Mise by též měla být až jako posledním možným řešením v případě, kdy ostatní vyjednávací prostředky selžou (He, 2010).

V roce 2007 dokonce sám prezident Hu Jintao vycestoval do Dárfúru, čímž jasně dal najevo ochotu spolupracovat s mezinárodním společenstvím ve vyřešení dárfúrské otázky (Crisis Group, 2008). Díky změně své politiky se podařilo ČLR přesvědčit vládu v Chartúmu v přijetí hybridní mise UNAMID¹⁰¹ (Shinn, 2009) pod hlavičkou OSN a Africké unie autorizované Rezolucí 1769 (He, 2010; Large, 2008b). ČLR dále přislíbila na 10.4 milionů USD v rámci humanitární pomoci (Crisis Group, 2008).

Dále stojí za zmínku skutečnost, kdy v roce 2008 Mezinárodní trestní soud¹⁰² ICC obvinil prezidenta Umara Bašira v souvislosti se situací v Dárfúru z válečných činů a v následujícím roce schválilo jeho zatčení, k čemuž se ČLR překvapivě vyjádřila pozitivně s tím, že by případné zatčení mohlo vést k vyřešení situace a následné stabilitě (Jackson, 2009). Ne vždy tak ČLR diplomaticky stála na straně Súdánu a jeho ústřední vlády.

4.2.4 Jižní Súdán

Jižní Súdán představuje nejnověji vzniklý stát na světě, 54. v rámci Afriky, který se odštěpil od Súdánu v roce 2011 po referendu (AfDB, 2012e), které v zemi proběhlo na základě dohody stanovené ve Všeobecné mírové dohodě z roku 2005¹⁰³, jež ukončila po 22 let trvající konflikt mezi severem a jihem Súdánu (He, 2010; Large, 2008b; Large, 2009). Všeobecná mírová dohoda stanovila pro obě části Súdánu odlišný systém s šestiletou přechodnou dobou, kdy dle dohody si v roce 2011 mohli obyvatelé jižní části Súdánu určit, zdali se chtějí oddělit od Súdánu a vytvořit samostatný stát (Large, 2009).

Situace v zemi zatím není příznivá, ekonomika Jižního Súdánu je zaostalá a velmi nestabilní a země trpí akutním nedostatkem kvalitní infrastruktury, finančních a též funkčních politických institucí. Pro obnovu země Jižní Súdán potřebuje přísun zahraničních investic a je tak nakloněn i spolupráci s ČLR (Crisis Group, 2012). Co se týče navazování spolupráce, ČLR je téměř vždy první a spolupráci a finance je připravena nabídnout s vidinou zisku ropy a nového partnera (Crisis Group, 2012). I

¹⁰¹ UNAMID – *African Union/United Nations Hybrid operation in Darfur*.

¹⁰² ICC – *International Criminal Court*.

¹⁰³ CPA – *Comprehensive Peace Agreement*.

přes angažovanost i jiných zemí v Jižním Súdánu Západ nemá tak rychlé tempo při navazování spolupráce jako ČLR. Jeden člen vlády Jižního Súdánu se vyjádřil, že *‘když podepíšete smlouvu s ČLR (ke stavbě něčeho), druhý den ráno již stavi‘* (Crisis Group, 2012). V poslední době značně narostl počet čínských firem působících v Jižním Súdánu (AfDB, 2012e).

4.2.4.1 Vývoj angažovanosti v Jižním Súdánu

Jižní Súdán představuje příklad pragmatičnosti a adaptability ČLR ve své zahraniční politice. I když po celá léta ČLR stála bok po boku Umaru Bašírovi a ústřední vládě v Chartúmu, dvoření nově vzniklému státu bylo nevyhnutelné. Jak již mnohokrát ČLR předvedla, dokáže se velmi rychle adaptovat. I přesto, že vláda v Súdánu se snažila zabránit čínskému vyvíjení vztahů s Jižním Súdánem, dnes se ČLR aktivně v zemi angažuje a to i přesto, že v době válčení ČLR ekonomicky i diplomaticky podporovala jeho protivníka, tedy vládu v Chartúmu (Large, 2008b: 291). Mezi Jižním Súdánem a ČLR tak dochází k nové kapitole vzájemných vztahů (Crisis Group, 2012).

Počátky vzájemných vztahů však spadají již do doby před vyhlášením nezávislosti, tedy do doby Všeobecné mírové dohody z roku 2005. Poprvé současný prezident Salva Kiir, tehdejší viceprezident sjednoceného Súdánu, navštívil ČLR v roce 2005 a následně 2007 (Crisis Group, 2012). Naposledy navštívil Kiir Peking v dubnu roku 2012, kdy do ČLR přiletěl za účelem vyjednání obnovy infrastruktury v zemi. Jižní Súdán spatřuje v ČLR klíčového aktéra, který může napomoci vyřešení mrtvého bodu mezi Jižním Súdánem a Súdánem, tak jak již dříve ČLR napomohla v případě konfliktu v Dárfúru. Oba Súdány jsou stále v konfliktu a existují oprávněné obavy, že se obě země znovu dostanou do války¹⁰⁴ (Safe World, 2012). Během návštěvy ČLR Jižnímu Súdánu nabídla půjčku v hodnotě 8 miliard USD na financování rozvojových projektů do oblasti infrastruktury, telekomunikací, energetiky a rozvoje zemědělství (BBC, 2012).

Ani pozice nového prezidenta Jižního Súdánu vůči ČLR však není jednoznačná, i on se vyjádřil proti závislosti země na ČLR. Jeho chování tak není vždy konzistentní a nakloněné směrem k ČLR. Avšak země pro svůj vývoj potřebuje investice a ČLR je ochotná je nabídnout. Mimo to je pomoc ze strany ČLR rychlá, neboť nepřichází

¹⁰⁴ Dle Amnesty International i nadále ČLR dodává zbraně do Jižního Súdánu (Borghet, 2012).

s podmínkami (Crisis Group, 2012). Jeden státní jihosúdánský guvernér se vyjádřil, že *'Číňané jsou zde a připraveni teď stavět...Američané...chtějí pouze mluvit o politikách a demokracii'* (Crisis Group, 2012).

4.2.4.2 Budoucnost ropného průmyslu po secesi Jižního Súdánu

Ekonomika Jižního Súdánu je zcela závislá na exportu ropy. V roce 2011 si dle údajů Africké rozvojové banky ekonomika Jižního Súdánu nevedla špatně díky příznivým cenám ropy a též díky nárůstu přílivu přímých zahraničních investic a to i ze strany ČLR. Situace je v zemi doposud však nestabilní a vyhlídky na růst pro rok 2012 jsou nejasné. V lednu roku 2012 došlo k zastavení těžby ropy, neboť se oba Súdány nebyly schopny dohodnout na poplatcích pro přepravu ropy přes Súdán (AfDB, 2012e). Ropa a zisky z jejího exportu jsou zcela klíčové pro ekonomiku země, neboť čítá až na 98 % jihosúdánských výnosů (BBC, 2012). Problém spočívá v tom, kdy sice Jižnímu Súdánu zůstala značná část ropných zásob, avšak infrastruktura pro její transfer, především pro její export mimo Afriku, mnohdy vybudovaná ČLR, se nachází v severním Súdánu. Jižní Súdán se snaží nalézt alternativní cesty v přepravě ropy, aby se vyhnul importu přes Súdán (Crisis Group, 2012). Právě poplatky za přesun ropy se staly hlavním sporným bodem mezi oběma Súdány, který se dodnes nepodařilo vyřešit¹⁰⁵.

ČLR v dnešní době představuje dominantního aktéra v obou Súdánech¹⁰⁶ a je dominantním aktérem v ropném průmyslu. V roce 2011 importovala ČLR na 260 000 barelů ropy za den z obou Súdánů a je tak největším kupcem jihosúdánské ropy (Torbati, 2012). V současné době má Jižní Súdán dokázané zásoby 7 miliard barelů (Dziadosz, 2012). Jižní Súdán je nakloněn spolupráci s ČLR především z důvodu uzavření ropné produkce z ledna roku 2012, kdy záhy země přišla o příjem z exportu (Dziadosz, 2012). Je však otázka, jak se budou vyvíjet vztahy se severním Súdánem, pro kterého byla ČLR klíčovým zahraničním partnerem, dnes však je toto partnerství v hrožení, neboť Súdán ztratil své lukrativní zásoby ropy (Crisis Group, 2012). I když ČLR hraje významnou roli v rekonstrukci Jižního Súdánu, jeho případná dominantní role však není jistá, neboť na konci roku 2011 se USA rozhodly o uvolnění sankcí na

¹⁰⁵ Informace k prosinci 2012 (Doki, 2012).

¹⁰⁶ I když si ČLR hodlá udržet dobré vztahy se Súdánem a zároveň budovat vztahy s novou vládou Jižního Súdánu, je otázka, jak se vzájemné vztahy budou do budoucna vyvíjet (BBC, 2012).

ropný průmysl. Do budoucna tak existuje možnost, že i USA se budou snažit o významnou roli ve hře o ropu (Crisis Group, 2012).

4.2.5 Zimbabwe

4.2.5.1 Zimbabwe – obecná charakteristika

Zimbabwe představuje další z tzv. *pariah* států, neboli vyděděnecký státu v rámci světa, kde se ČLR aktivně i přes kritiku Západu angažuje. V Zimbabwe je po více jak 32 let od získání nezávislosti u moci Robert Mugabe, který v zemi nedemokraticky po léta vládne (The Economist, 2012d). Ekonomická situace v zemi je velmi špatná, kdy je země sužována řadou problémů od velké nezaměstnanosti po vysokou míru inflace¹⁰⁷. Mezi lety 2010 a 2012 docházelo v zemi k opakovanému snižování ekonomického růstu. V roce 2010 představoval růst HDP 9 %, o rok později 6.8 % a odhady na rok 2012 předvídají růst pouhých 4.4 %, což je způsobeno hlavně politickou nejistotou v zemi (AfDB, 2012f). V Zimbabwe je nedostatek základního konzumního zboží, především pak akutní nedostatek paliv. Situace se nevyvíjí slibně a nelze zatím očekávat obrát k lepšímu (Karumbidza, 2007).

Co se týče politické situace v zemi, v roce 2000 se v Zimbabwe konaly parlamentní volby, během nichž došlo ke vzniku opozice. I přesto se však Zimbabwe nedočkal férových voleb a opozice neměla šanci na výhru. Pro následné posílení role vládní strany se ZANU-PF¹⁰⁸ v témže roce pokusila změnit ústavu, kdy mělo dojít ke zvýšení koncentrace moci v rukou prezidenta. Referendum však dopadlo pro vládní stranu fiaskem, po němž se ZANU-PF začala obávat o to, že přijde o moc v zemi. Následně se v roce 2002 konaly prezidentské volby, při kterých došlo k občanským nepokojům a zabití desítek opozičních příznivců. Volby byly považovány za zmanipulované a umožnily tak Mugabemu zůstat u moci. Postupně v zemi začalo docházet k intenzivním vládním protestům, na které vládnoucí strana zareagovala represemi, zastrašováním a útoky na příznivce opozice a jejich členy (Brown – Sriram, 2008). Následkem zmanipulovaných voleb a z důvodu masivního zabírání farem od bělošského obyvatelstva (JETRO, 2007) se mezinárodní společenství od Zimbabwe odvrátilo.

¹⁰⁷ Inflace na konci roku dosáhla na 231 000 000 % a nezaměstnanost se pohybovala na více jak 90 % (CNN, 2011).

¹⁰⁸ ZANU-PF - *The Zimbabwe African National Union – Patriotic Front*.

Zimbabwe bylo vyloučeno z Commonwealthu a došlo ke snížení humanitární pomoci směřující do země včetně uvalení embarga na dovoz zbraní. I WB a IMF podnikly opatření ve formě zastavení pomoci (Browm – Sriram, 2008).

K vyhocení situace v zemi, kde dochází k masivnímu potlačování opozice, došlo v roce 2005 po zmanipulovaných parlamentních volbách, kdy Zimbabwe spustilo kampaň, při níž došlo k vysídlení na 700 000 občanů. Kampaň nesla název *Murambatsvina*, jež v překladu znamená ‚vymetení špíny¹⁰⁹‘ (Hulec – Olša, 2008: 470-471), kdy došlo ke zbourání nelegálních staveb jak ve městech, tak i na venkově. Až na 18 % obyvatel země bylo touto kampaní ať přímo, tak i nepřímo zasaženo (Myles, 2010). Kritika se na Zimbabwe snesla především ze strany Velké Británie a USA, které požadovaly, aby Africká unie jednala a situaci vyřešila, avšak ani ta nebyla schopná jednat (Ansham, 2008: 37).

Z voleb v roce 2008 vzešla ZANU-PF opět podvodem jako vítěz. Avšak o rok později již neměla v parlamentu většinu, došlo tak k dohodě o sdílení moci mezi prezidentem Mugabem a opozičním představitelem Morganem Tsvangiraiem (CNN, 2011), jenž se stal předsedou vlády. Jednalo se o zmanipulované volby, při nichž došlo k masivním útokům na opozici, při nichž zahynulo na 300 podporovatelů opozice, mnoho jich bylo brutálně napadeno či mučeno (Conway-Smith, 2012). Dosud není situace v zemi příznivá, další parlamentní volby jsou očekávány v roce 2013 (The Economist, 2012b).

4.2.5.2 Vývoj angažovanosti v Zimbabwe po roce 2000

I v případě Zimbabwe začala spolupráce v době hledání alternativních partnerů poté, co se od země odvrátily tradiční partnerské země, což bylo v posledních letech ještě více umocněno právě na základě nedemokratického vládnutí prezidenta Mugabeho. Zimbabwe tak, aby udrželo chod své ekonomiky, se obrátilo na ČLR pro alternativní přísun pomoci a investic, které do země přichází bez podmíněnosti (Tull, 2008; Aning, 2010: 153; Brautigam, 2009). Existují názory, že bez spolupráce s ČLR by Mugabeho režim nebyl schopen finančně přežít (Keenan, 2009).

¹⁰⁹ Již v roce 2000 došlo k zemi k vyhlášení pozemkové reformy, která měla za následek násilné vyvlastňování půdy bílých farmářů (Hulec – Olša, 2008: 451-455).

V roce 2002 bylo na Zimbabwe uvaleno embargo, i přesto avšak ČLR vzájemné vztahy utužovala (Shinn, 2008). Při parlamentních volbách v roce 2005 se ČLR postavila opětovně proti uvalení sankcí na Zimbabwe. ČLR tak představuje pro Zimbabwe významný zdroj politické podpory (Brown – Sriram, 2008). Zimbabwe se obrátilo na ČLR s hledáním podpory. ČLR se postavila na stranu Zimbabwe a odmítla přijetí rezoluce OSN uvalující na zemi sankce (Tull, 2008).

V souvislosti s vývojem v zemi, kdy se od Zimbabwe začalo mezinárodní společenství odvracet, přijalo Zimbabwe tzv. *Look East Policy*, čímž se obrátila směrem k ČLR s potřebou spolupráce. Předseda Parlamentu Zimbabwe Emmerson Mnangagwa se vyjádřil, že *„s „přáteli do každého počasí“ jako je ČLR...Zimbabwe nikdy nebude kráčet sama“* (Vines, 2007). Mugabe zase prohlásil, že *„díváme se na východ, kde slunce vychází, a otočili jsme naše záda na západ, kde slunce zapadá“* (Aning, 2010: 153). Mugabe se dokonce vyjádřil, že by se mandarínština měla stát vyučovaným jazykem na škole (JETRO, 2007). Avšak dle kritiků ani snaha o navázání hlubší spolupráce s ČLR nezabránila a nezastavila pokračující úpadek země (Youde, 2007).

Vzájemné vztahy se však ani mezi ČLR a Zimbabwe ne vždy vyvíjejí hladce a bez problémů. Nelze tedy hovořit o bezproblémovém partnerství. I pro ČLR je Zimbabwe a chování Mugabeho velmi nepředvídatelné. Když v roce 2006 a 2007 prezident Hu Jintao podnikl cestu do Afriky, Zimbabwe ze své cesty vynechal. Dle Iana Taylora i ČLR nahlíží na Zimbabwe s nedůvěřivostí. Na rozdíl od Západu, který kritiku říká nahlas, ČLR se takto veřejně nevyjadřuje (Taylor, 2008). Když mezinárodní společenství chtělo uvalit na Zimbabwe sankce po naprosto zmanipulovaných volbách v roce 2008, ČLR se k tomu postavila odmítavě a při hlasování v Radě bezpečnosti OSN návrh společně s Ruskou federací vetovala (Rotberg, 2008: 15).

Zimbabwe by jistě větší angažovanost ČLR uvítala, avšak její angažovanost není stálá. Mnohdy ani nedojde k realizaci dohodnutých projektů. V roce 2007 vládnoucí strana opět podnikla tvrdé zákroky vůči opozici, po nichž sama ČLR uznala nevyzpytatelnost Zimbabwe (Brown – Sriram, 2008).

I přes ochlazení vzájemných vztahů způsobených především zmanipulovanými volbami v roce 2008 došlo však v poslední době k opětovnému prohloubení spolupráce (Laing – Foster, 2011). Dle údajů z roku 2011 se ČLR zavázala poskytnout zimbabwské ekonomice na 10 miliard USD v investicích na oživení ekonomiky do oblasti těžebního

sektoru a zemědělství (Smith, 2011; Dzirutwe, 2011b). V březnu roku 2011 ČLR podepsala dohodu, že Zimbabwe poskytne půjčku na 700 milionů USD (Dzirutwe, 2011a). Dle údajů ze září 2012 čínská firma Guangdong plánuje v Zimbabwe investovat na 3.5 miliardy USD do výstavby tepelné elektrárny (Reuters, 2012). ČLR se též snaží pragmaticky navázat dobré vztahy i s opozicí, tedy s Hnutím pro demokratickou změnu MDC¹¹⁰ (Laing – Thornycroft, 2011). V roce 2012 poprvé premiér Tsvangirai podnikl zahraniční cestu do Pekingu (Conway-Smith, 2012).

4.2.5.3 Spolupráce v ekonomické rovině

Dle údajů z roku 2010 je největším obchodním partnerem pro Zimbabwe Jižní Afrika s 43.7 %, ČLR dosahuje 9.7 % (European Commission, 2012d). Největšího importéra do země představuje sousední Jižní Afrika, jež se podílí na 48 % celkového importu Zimbabwe. ČLR dosahuje pouhých 5 % (AfDB, 2012f). V roce 2010 představoval čínský export do Zimbabwe na 159 milionů USD, naopak Zimbabwe do ČLR exportovala zboží v hodnotě 57 milionů USD (Dzirutwe, 2011b). Dle čínského velvyslance v Zimbabwe Xin Shunkanga se vzájemný obchod zvýšil v roce 2012 na 800 milionů USD, což představuje v posledních dvou letech zdvojnásobení (Conway-Smith, 2012).

Zimbabwe představuje zemi, která nemá bohaté zásoby ropy. Zimbabwe do ČLR exportuje zejména tabák, platinu¹¹¹ a další minerály (Maroodza, 2011). Zimbabwe je pro ČLR především významným dodavatelem tabáku, avšak vyjma jeho Zimbabwe nepředstavuje pro ČLR významný zdroj surovin (Shinn, 2008). Zimbabwe má též nemalé zásoby diamantů (Smith, 2011). ČLR naopak do Zimbabwe dováží zemědělské stroje a elektronické produkty, jakými jsou například televize či mobilní telefony (Rotberg, 2008). ČLR se nejvíce v Zimbabwe angažuje v oblastech těžebního průmyslu, zemědělství a ve výstavbě infrastruktury (Rotberg, 2008). Dle některých kritiků se však Zimbabwe dostává do dluhové pasti a závislosti na ČLR, neboť Zimbabwe není schopná

¹¹⁰ MDC – *Movement for Democratic Change*.

¹¹¹ Významný artikl zimbabwského exportu představuje též platina (Chan-Fishel, 2007), již má druhé největší zásoby na světě a které jsou důležité pro čínský automobilový průmysl (Zhu, 2007). ČLR má podepsaný kontrakt s druhou největší firmou zaměřující se na produkci platiny a chromu Zimasco, kde si ČLR sjednala 92 % kapitálový podíl s možností koupení i zbylých procent podílu (Myles, 2010).

splácet své závazky vůči ČLR (Myles, 2010). I ze Zimbabwe však přichází kritické hlasy vůči spolupráci s ČLR. Tedy především v souvislosti s přílivem levných čínských výrobků (Karumbidza, 2007; JETRO, 2007).

ČLR též aktivně spolupracuje se Zimbabwe v bezpečnostním sektoru (Shinn, 2008). V roce 2004 hodlalo Zimbabwe od ČLR získat zbraně v celkové hodnotě na 240 milionů USD. Tuto informaci však ČLR dementovala. Následně došlo k objednání dodávek zbraní v hodnotě na 1.6 milionů USD a v roce 2005 se jednalo o poskytnutí zbraní Zimbabwe v celkové hodnotě na 3 miliony USD. Tím však spolupráce neutichla, k dalším kontraktům došlo i v následujících letech. ČLR nadále poskytla režimu Mugabeho mezi lety 2006 a 2007 výcvik zimbabwejských důstojníků v ČLR (Shinn, 2008). Dle odhadů Zimbabwe do roku 2004 se stalo příjemcem na 600 milionů USD (Karumbidza, 2007).

I přesto, že dochází k nárůstu čínských investic, pořád nepřevyšují počet těch pocházejících ze sousedních zemí, jako je Jižní Afrika, Zambie či Angola (Smith, 2011). Podíl čínských investic nedosahuje takových čísel, neboť Zimbabwe nepředstavuje stabilní zemi. ČLR je opatrná z důvodu opakovaných konfiskací půdy, které zemi uvrhly do ještě větší bídy a způsobily obrovskou inflaci. Situace se však v poslední době trochu lepší a to především díky dohodě s opozicí, ke které došlo po parlamentních volbách v roce 2008 (Laing – Foster, 2011).

Závěr

ČLR se aktivně na africkém kontinentu angažuje již po několik desítek let. V diplomové práci byla zkoumána spolupráce ČLR s Afrikou a posléze detailněji se čtyřmi vybranými africkými zeměmi ve třech stanovených obdobích, které byly ohraničeny významnými mezníky, jež měly za následek buď změnu charakteru vzájemných vztahů, či alespoň intenzitu vzájemné spolupráce. Jak se vyvíjely jednotlivé africké země a především jak ekonomicky rostla ČLR, tím docházelo k proměně charakteru spolupráce. To vše bylo též umocněno vnějšími událostmi a povahou mezinárodního systému, tedy především samotnou studenou válkou a obdobím po konci studené války, které měly značný vliv na podobu směřování čínské zahraniční politiky. K určení časových period došlo záměrně, neboť bylo předpokládáno, že v jejich rámci docházelo k odlišným vzorům a intenzitě spolupráce. Jako zkoumané jednotky byly vybrány Angola, Nigérie, Súdán a Zimbabwe. Jedná se o státy nacházející se v subsaharské Africe, pojí je tedy společný historický vývoj a podobná ekonomická a politická situace. Vyjma Zimbabwe se jedná o státy s bohatými nalezišti ropy, jež představuje pro ČLR lukrativní importní artikl. Díky tomu se tyto země stávají atraktivní pro ČLR a vzájemnou spolupráci. Zimbabwe a Súdán představují extrémní případy spolupráce ČLR s autoritářskými režimy. O povaze demokracie však lze pochybovat i v dalších dvou studovaných státech. Ve všech analyzovaných jednotkách započala vzájemná spolupráce již v době studené války tím, jak došlo k diplomatickému uznání ČLR vládami těchto zemí.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat angažovanost ČLR v Africe v daných zemích a v určených časových periodách. Byly hledány odpovědi na to, ***jak se čínsko-africká spolupráce měnila v historické perspektivě***. Dále bylo v práci analyzováno, ***co tvoří základy vzájemné spolupráce a jaké negativní a pozitivní stránky tato spolupráce africkým zemím přináší***. Vzhledem k rozsahu práce a množství zkoumaných států a časových period nebylo cílem diplomové práce podat detailní analýzu vzájemných vztahů, spíše však charakterizovat hlavní roviny spolupráce a nalézt odpověď na to, jak se vzájemné vztahy měnily v historické perspektivě.

V prvním období, tedy od roku 1955 až po rok 1989, byla spolupráce ovlivněna probíhající studenou válkou. Hlavní motivy pro angažovanost ČLR v Africe byly převážně politické popudy a spolupráce se odehrávala především v ideologické rovině. Významný moment pro navázání vzájemných vztahů představovala Bandungská

konference, které se zúčastnily státy s podobným vnímáním studené války, jež později vytvořily tzv. Hnutí nezúčastněných států a jež se následně staly reprezentanty tzv. Třetího světa.

V tu dobu se vzájemné vztahy odehrávaly především ve formě rozvojové pomoci směřující z ČLR do Afriky (avšak vzhledem k ekonomické situaci v tehdejší ČLR velmi limitovanou), studentských výměn a technické spolupráce. Došlo též k řadě formálních a neformálních státních návštěv. V době dekolonizace se ČLR podílela na podpoře řady dekolonizačních hnutí. Afrika se stala jedním z míst zástupných konfliktů studené války, kde jak ČLR, tak i Sovětský svaz a USA soupeřily o sféru vlivu. Jedním z hlavních důvodů angažovanosti ČLR v Africe bylo především soupeření o diplomatické uznání mezi kontinentální Čínou a Taiwanem, z něhož ČLR vzešla vítězně. To bylo potvrzeno tím, kdy ČLR získala v roce 1971 křeslo stálého člena Rady bezpečnosti OSN, k čemuž značnou měrou přispěly i africké státy. Již v tu dobu se začala Afrika profilovat jako významný spojenec ČLR v mezinárodních organizacích.

Jak se však později ukázalo, ani toto období nepředstavuje koherentní období. I v tuto dobu docházelo k ochlazení či naopak oteplování spolupráce na základě změn vnitřních politik ČLR. K ochlazení vztahů došlo v době kulturní revoluce, především mezi lety 1966-1969. K následnému oteplení v 70. letech 20. století významně přispěl nejvýznamnější projekt ČLR v Africe v době studené války, jímž byla výstavba železničního spojení *Tazara* spojující Tanzanii a Zambii. Na konci 70. let však došlo k opětovnému ochlazení vztahů z důvodu tzv. čtyř modernizací, kdy se ČLR zaměřila sama na sebe a na svůj ekonomický rozvoj a na navazování spolupráce se Západem, především tedy s USA, a následné ‚otevření se‘ světu. Již na konci tohoto období postupně začalo docházet ke snižování významu ideologie a ekonomické vztahy se začaly pomalu dostávat do popředí.

V druhém období, tedy v 90. letech 20. století, zažila ČLR jakýsi návrat na africký kontinent. ČLR sice Afriku jako partner nikdy neopustila, avšak na konci studené války došlo k poklesu vzájemných vztahů. 90. léta však předznamenala nastupující význam Afriky v zahraniční politice ČLR. To bylo dáno tím, kdy mezinárodní společenství ČLR odsoudilo za krvavé potlačení mírových demonstrací na náměstí Nebeského klidu z roku 1989. To jen upevnilo roli Afriky v ČLR a začalo docházet ke konsolidaci vzájemných vztahů. Z Afriky se postupně začal formovat významný nejen politický,

avšak i ekonomický partner pro ČLR. Vzájemné vztahy se tak začaly postupně posouvat z ideologicky a politicky motivované spolupráce k pragmaticky a ekonomicky zaměřeným vztahům.

Největší pozornost byla v práci věnovaná vzájemným vztahům od roku 2000, tedy od vzniku Fóra čínsko-afriické spolupráce, jež ČLR založila pro konsolidaci vzájemných vztahů. Od tohoto data dochází k enormnímu nárůstu vzájemných vztahů. Toto období lze označit za čistě pragmatické, kdy ČLR Afriku začala využívat čistě ke svým vlastním národním zájmům. Spolupráce probíhá především v ekonomické rovině, avšak významná spolupráce probíhá i v oblastech politické a vojenské sféry. V této kapitole byly detailně popsány jednotlivé složky vzájemných vztahů. Charakter spolupráce je jednoznačný. ČLR Afriku potřebuje především díky jejím bohatým zásobám přírodních surovin, zejména pak ropy, které potřebuje pro udržení svého ekonomického růstu. Právě státy s bohatými nalezišti ropy představují země, se kterými ČLR nejvíce spolupracuje. Dále Afrika představuje trh pro vývoz levných spotřebních produktů. Afrika, kde má ČLR navázány diplomatické vztahy s 50 státy, též pro ČLR představuje významného spojence v rámci mezinárodních organizací. Naopak Afrika potřebuje finance (především ve formě přímých zahraničních investic a pomoci), technologie a *know-how* pro svůj rozvoj. Dá se tedy říci, že jde o vzájemně prospěšné vztahy. I přesto, že se ČLR odvolává na solidaritu, rovnost a vzájemný prospěch pro obě strany, její sobecké motivace v realizaci národních zájmů jsou však evidentní.

Zahraničí politika v Africe je vedena tzv. Pěti principy mírové koexistence, které hrají roli v zahraniční politice ČLR již od doby studené války. Prim pro ČLR hraje především respektování státní suverenity afrických zemí, kdy se do vnitřních záležitostí států „nevměšuje“ a svou pomoc „neváže“ splněním politických či ekonomických reforem. ČLR je tak považována za alternativní zdroj (viz. Pekingský a Washingtonský konsensus) financí pro Afriku, kdy se právě tyto složky stávají pro mnohé nedemokratické země přijatelnější od podmíněné pomoci ze strany Západu. Dnes je ČLR největším obchodním partnerem v Africe. Co se však týče objemu přímých zahraničních investic a pomoci, nedosahují jeho hodnoty těch pocházejících ze Západu.

Za svou politiku vůči Africe je však soustavně kritizována Západem, který se domnívá, že svým nevměšováním se a nevázanou pomocí ještě více v Africe zhoršuje otázku lidských práv. Nejvíce je kontroverzní spolupráce s nedemokratickými zeměmi, jako je

například Zimbabwe či Súdán. Jedná se o státy, kde Západ odmítá spolupracovat. Se zintenzivňující se angažovaností ČLR v Africe se začínají i zintenzivňovat proti-čínské protesty v afrických zemích. ČLR je kritizována jak za zaplavení afrických trhů levnými čínskými výrobky, tak i například minimálním zaměstnáváním Afričanů při realizaci svých projektů. Tím může docházet ke zhoršující se ekonomické situaci afrických zemí.

Cílem práce bylo ověřit, *že čínská zahraniční politika „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí afrických zemí a též politika „nevázané“ pomoci je důvodem vysokého afrického zájmu o spolupráci s Čínskou lidovou republikou“*. Z důvodu množství získaných dat je zkoumání pravdivosti této hypotézy relevantní až v případě našeho třetího období. Analýza zkoumaných jednotek – tedy Angoly, Nigérie, Súdánu a Zimbabwe, potvrdila pravdivost hypotézy. Avšak je potřeba dodat, že jen tyto nezávislé proměnné nedokáží vysvětlit to, proč africké státy s ČLR spolupracují. ČLR se beze sporu stala pro dané země alternativním partnerem vůči Západu, kdy od zemí, se kterými v Africe spolupracuje, nevyžaduje politické a ekonomické reformy podmiňující spolupráci, ani se dle rétoriky nevměšuje do vnitřních záležitostí daných států. To se pro mnohé, především ty nedemokratické země, stává alternativní vůči spolupráci k Západu, který svou spolupráci podmiňuje politickými a ekonomickými reformami. Odlišný přístup ČLR je tak atraktivní především pro autoritativní režimy, se kterými Západ odmítá spolupracovat.

Angola v našem případě potvrdila naši hypotézu, kdy díky nepodmíněné pomoci, kdy v zemi skončila v roce 2002 občanská válka a kdy země hledala nezbytné finance pro poválečnou rekonstrukci země, se stala ČLR klíčovým hráčem v Angole, která nebyla ochotna přijmout podmíněnost spolupráce západních finančních institucí. Avšak i přesto, že ČLR je v dnešní době nejvýznamnějším obchodním partnerem v Angole, dochází ke spolupráci i se zeměmi Západu a dnes dokonce Angola implementuje program IMF, na jehož základě musí podstupovat reformy. Pro Súdán, ještě před oddělením Jižního Súdánu, se též ČLR stala nejdůležitějším obchodním partnerem. ČLR využila situace, kdy ze země odešly západní společnosti a kdy Západ přestal se zemí spolupracovat. Súdán uvítal čínskou politiku nevázané pomoci, kdy ČLR spolupráci nepodmiňovala ani ekonomickými, ani politickými reformami. Zimbabwe, stejně jako Súdán, představuje zemi, kde dochází k minimální angažovanosti Západu. Zimbabwe je považováno za vyděděnecký stát v rámci mezinárodního společenství, od kterého se Západ odvrátil. Robert Mugabe veřejně prohlásil svůj příklon ke spolupráci k ČLR a to

díky nepodmíněnosti její pomoci a politice nevměšování se do vnitřních záležitostí. Avšak pozice ČLR není v zemi silná, ČLR nepředstavuje tak významného obchodního partnera pro Zimbabwe jako například Jižní Afrika. Co se týče Nigérie, i přesto, že má bohaté zásoby ropy, ČLR nepředstavuje tak významného partnera pro zemi jako například USA. ČLR je považována za „nově přichozího“ v rámci ropného průmyslu země. Prezident Olusegun Obasanjo sice rétoricky upřednostňoval spolupráci s ČLR díky nepodmíněnosti spolupráce, avšak ČLR se nedostala do pozice významného hráče v rámci Nigérie, která má tradičně pevné vztahy se Západem.

Politika „nevměšování“ se a „nevázaná“ pomoc jsou sice pro mnohé africké země atraktivní, avšak je nutné podotknout, že Afrika potřebuje především finance a tak je nakloněná nejen spolupráci s ČLR, avšak i s dalšími státy. Afrika své partnery hledá jak na Západě, tak i na Východě. Na politiku „nevměšování se“ a „nevázané“ pomoci by tak spíše mělo být nahlíženo jako na alternativu vůči Západu, ne jako hnací motor vzájemných vztahů. Afrika potřebuje finance, to je to, co podněcuje africké země ke spolupráci s ostatními zeměmi. I otázka nevměšování se je však sporná, neboť tím, jak podporuje jednotlivé vlády v Africe (Súdán, Zimbabwe) a především ty nedemokratické, tím se do vnitřních záležitostí vměšuje, neboť tím pomáhá vládám zůstat u moci. ČLR se aktivně vměšovala i v době dekolizačních bojů, kdy podporovala různá revoluční hnutí.

Role ČLR v Africe bezesporu neustále roste. Její angažovanost je patrná v každém africkém státu, se kterým má ČLR navázané diplomatické vztahy. Jedná se o proces, který se neustále vyvíjí a který se bude i do budoucna měnit s tím, jak se bude měnit jak vnitřní situace uvnitř ČLR, tak i v rámci mezinárodního systému. Je otázkou, jak se situace bude vyvíjet do budoucna v souvislosti se zpomalující se čínskou ekonomikou či se změnami plánovanými ve vedení ČLR. Dopady je ještě příliš brzy predikovat. V současné době se hovoří o ne/udržitelnosti spolupráce, kdy současný model, kdy ČLR extrahuje přírodní suroviny z kontinentu a naopak na kontinent vyváží hotové levné produkty, se nezdá být do budoucna udržitelný. Pro udržitelnost spolupráce je též nutné, aby Afrika jakožto kontinent adoptovala jednotnou politiku vůči ČLR, neboť koherentní a strategická politika vůči ČLR Africe schází.

Summary

As the economy of the People's Republic of China has been constantly growing in the last few decades, PRC has been actively searching abroad for new partners. Due to its immense economic strength China has been steadily emerging as one of the foremost economic powers in the world. Chinese political, economic, and military capacity have also risen dramatically. However to maintain its present economic growth, China needs vast supplies of natural resources and especially oil to boost its economy. Africa with its rich reserves of natural resources and ever increasing oil production has thus become an attractive continent for China. Africa now stands at the forefront of Chinese foreign policy decisions.

Regarding modern history China has been involved within the African continent for the few last decades. The turning point which accelerated Chinese cooperation in Africa stems from the year 1955, when the Bandung Conference took place. Even though China has been active in Africa for many years, the pattern of cooperation has changed. During the Cold War Chinese incentives to engage in Africa were ideologically driven. Nowadays the Chinese approach to Africa seems very pragmatic. The pattern of cooperation is evident. China extracts mineral resources from Africa and exports cheap consumer goods to Africa. However Chinese involvement in Africa should not be regarded as a zero-sum game. China is a source for African direct foreign investments, foreign aid and know-how which is needed for its development.

However China has been continually criticized by the West for its involvement in Africa, especially for its policy of non-interference and aid which comes without conditions. It is assumed that Chinese involvement in countries like Zimbabwe (regarded as a pariah state) or Sudan only worsens the situation in the countries and their already poor human rights records. As the Chinese presence in Africa is growing, also anti-Chinese sentiment within African countries like Nigeria is also growing. Nevertheless it is too premature to claim whether Africa will benefit or not from Chinese involvement in the long term.

Seznam literatury a zdrojů

Periodická literatura

ADEM, Seifudein: 2010. The Paradox of China's Policy in Africa. *African and Asian Studies*, 9/2010, 334-355.

ADIE, W. A. C.: 1962. China, Russia, and the Third World. *The China Quarterly*, 11/1962, 200-213.

ADISU, Kinfu – SHARKEY, Thomas – OKOROAFU, Sam C.: 2010. The Impact of Chinese Investment in Africa. *International Journal of Business and Management*, 9/2010, 3-9.

AGUILAR, Renato – GOLDSTEIN, Andrea: 2009. The Chinisation of Africa: The Case of Angola. *The World Economy*, 11/2009, 1543-1562.

AJAYI, S. Ibi: 2001. What Africa Needs to Do to Benefit from Globalization. *Finance and Development*, 4/2001, 6-8.

ALAO, Rasheed Olajide: 2010. Impoverishing Africa: The Alternative Therapy to the World Bank and IMF Economic Medicine. *European Journal of Scientific Research*, 4/2010, 531-543.

ANDĚLOVÁ, Petra: Změna čínského vedení: puklý monolit. *Mezinárodní politika*, 11/2012, 4-7.

BERGESEN, Albert J.: 2008. The New Surgical Colonialism: China, Africa, and Oil. *Conference Papers – American Sociological Association*, 2008.

BUDABIN, Alexandra Cosima: 2009. Genocide Olympics: The Campaign to Pressure China Over The Darfur Conflict. *CEU Political Science Journal*, 4/2009, 520-565.

CHENG, Joseph Y. S. – SHI, Huangao: 2009. China's African Policy in the Post-Cold War Era. *Journal of Contemporary Asia*, 1/2009, 87-115.

CHINASCOPE: 2011. The Fight for Oil Interests between China and the U.S. Will Be a Protracted War. *Chinascop*, 2011.

CHO, Young Nam – JEONG, Jong Ho: 2008. China's Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects. *Asian Survey*, 3/2008, 453-472.

- COLLINS, Stephen: 2009. The Efficacy of Economic Sanctions, Economic Sanctions and American Foreign Policy in the Unipolar Era. *New England Journal of Political Science*, 2/2009, 235-263.
- CONTESSI, Nicola P.: 2009. Experiments in Soft Balancing: China-Led Multilateralism in Africa and the Arab World. *Caucasian Review of International Affairs*, 4/2009, 404-434.
- CORKIN, Lucy: 2011. Redefining Foreign Policy Impulses toward Africa: The Roles of the MFA, the MOFCOM and China Exim Bank. *Journal of Current Chinese Affairs*, 4/2011, 61-90.
- DESTA, Asayehgn: 2009. China's South-South Cooperative Investments and Co-development Modalities in Africa. *International Journal of Business Research*, 6/2009.
- DING, Sheng: 2010. Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the Status Quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19/2010, 255-272.
- DOLEJŠÍ, Tomáš: 2012. Čínská energetická politika vůči Africe. *Mezinárodní politika*, 11/2012, 12-15.
- DOWNS, Erica S.: 2004. The Chinese Energy Security Debate. *The China Quarterly*, 177/2004, 21-41.
- EDOHO, Felix M.: 2011. Globalization and Marginalization of Africa: Contextualization of China-Africa Relations. *Africa Today*, 1/2011, 103-124.
- EEDES, James: 2006. Trade Watch: China in Africa – Rogue trading. *Foreign Direct Investment*, 2006.
- ENUKA, Chuka: 2011. Aid in Sino-African Relations: An Analysis of the Promptings, Pluses and Problems of China's Aid to Africa. *IUP Journal of International Relations*, 2/2011, 41-53.
- ENUKA, Chuka: 2010. The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC): A Framework for China's Re Engagement with Africa in the 21st century. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 2/2010, 209-218.

- ERIAN, Stephanie: 2012. China at the Libyan Endgame, *Policy*, 2012, 49-52.
- FIJALKOWSKI, Lukasz: 2011. China's 'soft power' in Africa? *Journal of Contemporary African Studies*, 2/2011, 223-232.
- FORD, Peter: 2011. Libya unrest tests China's interests in the Middle East. *The Christian Science Monitor*, 2. 3. 2011.
- FRAVEL, M. Taylor: 2010. International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion. *International Studies Review*, 2010, 505-532.
- FRIEDMAN, Edward: 2008. How Economic Superpower China Could Transform Africa. *Journal of Chinese Political Science/Association for Chinese Political Science*, 14/2008, 1-20.
- GILBERT, Katie: 2011. Sudan Change. *Institutional Investor-International Edition*, 3/2011, 10-12.
- HALLINAN, Bonn: 2011. Is the Libya Intervention Directed at China? *Foreign Policy in Focus*, 25. 3. 2011.
- HAROZ, David: 2011. China in Africa: Symbiosis or Exploitation? *The Fletcher Forum on World Affairs*, 2/2001, 65-88.
- HOFSTEDT, Todd: 2009. China in Africa: An AFRICOM Response. *Naval War College Review*, 2009, 79-100.
- HOPE, Kempe Ronald: 1999. Development Prospects and Policy for Africa: Structural Adjustment and Beyond. *Review of Black Political Economy*, 4/1999, 75-92.
- ISMAEL, Tareq Y.: 1971. The People's Republic of China and Africa. *The Journal of Modern African Studies*, 4/1971, 507-529.
- JACKSON, Steven F.: 2009. Comparative Diplomacy: Chinese Relations with Sudan and Angola, 1959-2009. *Conference Papers – International Studies Association*, 2009.
- JACKSON, Steven F.: 1995. China's Third World Foreign Policy: The Case of Angola and Mozambique, 1961-93. *The China Quarterly*, 142/1995, 142/1995.

- JAKOBSON, Linda: 2009. China's diplomacy toward Africa: drivers and constraints. *International Relations of the Asia-Pacific*, 3/2009, 403-433.
- JAKOBSON, Linda – DAOJIONG, Zha: 2006. China and the Worldwide Search for Oil Security. *Asia-Pacific Review*, 2/2006, 60-73.
- JING, Men – GEERAERTS, Gustaaf: 2001. International Relations Theory in China. *Global Society*, 3/2001, 251-276.
- JINYUAN, Gao: 1984. China and Africa: The Development of Relations over Many Centuries. *African Studies*, 331/1984, 241-250.
- KEENAN, Patrick J.: 2009. Curse or Cure? China, Africa, and The Effects of Unconditioned Wealth. *Berkeley Journal of International Law*, 1/2009, 84-126.
- KIALA, Carine: 2010. China-Angola aid relations: strategic cooperation for development? *South African Journal of International Affairs*, 3/2010, 313-331.
- KIRCHICK, James: 2007. Africa's New Hegemon: From Cape to Cairo via Beijing. *The Weekly Standard*, 24/2007, 14-16.
- KRAGELUND, Peter: 2009. Knocking on a Wide-open Door: Chinese Investments in Africa. *Review of African Political Economy*, 122/2009, 479-497.
- LAGERKVIST, Johan: 2009. Chinese eyes on Africa: Authoritarian flexibility versus democratic governance. *Journal of Contemporary African Studies*, 2/2009, 119-134.
- LANGMIA, Kehbema: 2011. The Secret Weapon of Globalization: China's Activities in Sub-Saharan Africa. *Journal of Third World Studies*, 2/2011, 41-58
- LARGE, Daniel: 2009. China's Sudan Engagement: Changing Northern and Southern Political Trajectories in Peace and War. *The China Quarterly*, 199/2009, 610-626.
- LARGE, Daniel.: 2008a. China & the Contradictions of 'Non-interference in Sudan'. *Review of African Political Economy*, 115/2008, 93-106.
- Le PERE, Garth: 2007. China and Africa: Dynamics of an Enduring Relationship. *Global Dialogue*, 1/2/2007, 69-78.

- LoBAIDO, Anthony C.: 2007. From Rhodesia to Zimbabwe. *The New American*, 17/2007.
- LOGAN, Ikubolajeh Bernard – MENGISTEAB, Kidane: 1993. IMF-World Bank Adjustment and Structural Transformation in Sub-Saharan Africa. *Economic Geography*, 1/1993, 1-24.
- MAROODZA, Rangarirai: 2011. The socio-economic dimensions of Zimbabwe's Look East Policy. *Berkeley Journal of Social Sciences*, 4/2011, 1-11.
- McFARLAND, Sherri: 2010. Africa in Retrospect: Russia, Iran and Chinese Supplies to Sudan. *African and Asian Studies*, 9/2010, 462-480.
- McCORMICK, Dorothy: 2008. China & India as Africa's New Donors: The Impact of Aid on Development. *Review of African Political Economy*, 115/2008, 73-92.
- MEIDAN, Michal: 2006. China's Africa Policy: Business Now, Politics Later. *Asian Perspective*, 4/2006, 69-93.
- MOHAN, Giles – POWER, Marcus: 2010. Towards a Critical Geopolitics of China's Engagement with African Development. *Geopolitics*, 2010, 462-495.
- MOHAN, Giles – POWER, Marcus: 2009. Africa, China and the 'new' economic geography of development. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 24-28.
- MORAIS, de Rafael Marques: 2011. The New Imperialism. China in Angola. *World Affairs*, 2011, 67-74.
- MÜMIN, Müjde: 2009. China's Energy Investments in Africa – Achilles Heel for China's Foreign Policy. *Proceedings of the International Conference on Information Technologies*, 2009, 52-62.
- NAIDU, Sanusha – CORKIN, Lucy - HERMAN, Hayley: 2009. China's (Re)-Emerging Relations with Africa: Forging a New Consensus? *Politikon*, 2009, 87-115.
- NATHAN, Andrew J.: 1994. Human Rights in Chinese Foreign Policy. *The China Quarterly*, 139/1994, 622-643.
- NDLOVU-GATSHENI, Sabelo J.: 2010. Angola-Zimbabwe Relations: A Study in the Search for Regional Alliances, *Round Table*, 411/2010, 631-653.

- NOORBAKHS, Farhad – PALONI, Alberto: 2001. Structural Adjustment and Growth in Sub-Saharan Africa: The Importance of Complying with Conditionality. *Economic Development and Cultural Change*, 3/2001, 479-509.
- NOUCK, Nola Lucien: 2009. Is The Financial Crisis Playing Against China in Africa? *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 1/2009, 1-9.
- NTOMBA, Reginald: 2011. US and China: The Fight for economic supremacy in Africa. *African Business*, 2011, 72-73.
- NYE, Joseph S.: 2005. "The Rise of China's Soft Power". *Wall Street Journal Asia*, 29. 12. 2005.
- OBUAH, Emmanuel: 2008. Understanding Contemporary Sino-Africa Relations: Continuity and Change. *Conference Papers – International Studies Association*, 2008
- OFODILE, Uche: 2009. Trade, Aid and Human Rights: China's Africa Policy in Perspective. *Journal of International Commercial Law and Technology*, 2/2009, 86-99.
- OFODILE, Uche Ewelukwa: 2008. Trade, Empires, and Subjects – China-Africa Trade: A New Fair Trade Agreement, or the Third Scramble for Africa? *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2/2008, 505-583.
- OGUNBADEJO, Oye: 1981. Angola: Ideology and Pragmatism in Foreign Policy. *International Affairs*, 2/1981, 254-269.
- OGUNBADEJO, Oye: 1976. Nigeria and the Great Powers: The Impact of the Civil War on Nigerian Foreign Relations. *African Affairs*, 298/1976, 14-32.
- OSEI-HWEDIE, Bertha Z.: 2008. China-Africa Relations in the New Millennium: Opportunities and Challenges. *ICFAI Journal of International Relations*, 3/2008, 44-59.
- OULD-MEY, Mohameden: 1995. Democratization in Africa: The Political Face of SAPs. *Journal of Third World Studies*, 2/1995, 122-158.
- OxRESEARCH: 2012. CHINA: Libya deepens Beijing's intervention dilemma. *OxResearch Daily Brief Service*, 24. 6. 2012.

- OZAWA, Terutomo – BELLAK, Christian: 2011. Will the World Bank's Vision Materialize? Relocating China's Factories to Sub-Saharan Africa, Flying-Geese Style. *Global Economy Journal*, 3/2011, 1-16.
- PANT, Harsh V.: 2008. China in Africa: The Push Continues But All's Not Well. *Defense & Security Analysis*, 1/2008, 33-43.
- PEARL, Danielle: 2009. Foreign Investment and State-Led Anarchy: A Case Study of China and Sudan. *Conference Papers – Midwestern Political Science Association*, 2009, 1-22.
- PITCHER, M. Anne: 2004. Conditions, Commitments, and the Politics of Restructuring in Africa. *Comparative Politics*, 4/2004, 379-398.
- POLLOCK, Greg: 2007. Back to the Future: Understanding China's Return to Africa and its Implications for U.S. Policy. *Journal of Public and International Affairs*, 2007, 55-79.
- PRYBYLA, Jan S.: 1964. Communist China's Economic Relations with Africa 1960-1964. *Asian Survey*, 11/1964, 1135-1143.
- REBOL, Max: 2010. Chinese Aid to Africa: Filling the Gaps that Others Left. *Turkish Journal of International Relations*, 2/2010, 39-55.
- REED, William Cyrus: 1993. International Politics and National Liberation: ZANU and the Politics of Contested Sovereignty. *African Studies Review*, 2/1993, 31-59.
- SAMY, Yiagadeesen: 2010. China's Aid Policies in Africa: Opportunities and Challenges. *The Round Table*, 406/2010, 75-90.
- SAUTMAN, Barry – HAIRONG, Yan: 2007. Friends and Interests: China's Distinctive Links with Africa. *African Studies Review*, 3/2007, 75-114.
- SCHIERE, Richard: 2010. Building Complementarities in Africa between Different Development Cooperation Modalities of Traditional Development Partners and China. *African Development Review*, S1/2010, 615-628.
- SCHOEMAN, Maxi: 2008. China and Africa: whose challenge and whose opportunity? *African Spectrum*, 2008, 403-413.

- SCOTT, Gerald: 1998. Who Has Failed Africa. IMF Measures or the African Leadership? *Journal of Asian and African Studies*, 3/1998, 265-274.
- SERGE, Michel: 2008. When China Met Africa. *Foreign Policy*, 166/2008, 38-46.
- SHINN, David H.: 2009. China and the Conflict in Darfur. *The Brown Journal of World Affairs*, 1/2009, 85-99.
- SHINN, David H.: 2007. An Opportunistic Ally. *Harvard International Review*, 2007, 52-56.
- SHINOBU, Takashi: 1987. China's Bilateral Treaties, 1973-82: A Quantitative Study. *International Studies Quarterly*, 4/1987, 439-456.
- SLAWECKI, Leon M. S.: 1963. The Two Chinas in Africa. *Foreign Affairs*, 2/1963, 398-409.
- STRAUSS, Julia C.: 2009. The Past in the Present: Historical and Rhetorical Lineages in China's Relations with Africa. *The China Quarterly*, 199/2009, 777-795.
- SZCZUDLIK-TATAR, Justyna: 2010. Soft Power in China's Foreign Policy. *The Polish Quarterly of International Affairs*, 3/2010, 45-68.
- TAN-MULLINS, May – MOHAN, Giles – POWER, Marcus: 2010. Redefining 'Aid' in China-Africa Context. *Development and Change*, 5/2010, 857-881.
- TAYLOR, Ian: 2008. Sino-African Relations and the Problem of Human Rights. *African Affairs*, 426/2008, 63-87.
- TAYLOR, Ian: 2007. China's Relations with Nigeria. *The Round Table*, 392/2007, 631-645.
- TAYLOR, Ian: 2006a. China's oil diplomacy in Africa. *International Affairs*, 5/2006, 937-959.
- TAYLOR, Ian: 2002. Taiwan's Foreign Policy and Africa: the limitations of dollar diplomacy. *Journal of Contemporary China*, 30/2002, 125-140.
- TAYLOR, Ian: 1998. China's Foreign Policy towards Africa in the 1990s. *The Journal of Modern African Studies*, 3/1998, 443-460.

- TAYLOR, Ian: 1997. The Two Chinas Compete in Africa. *Contemporary Review*, 1581/1997, 192-194.
- TAYLOR, Ian – CARMODY, Pádraig: 2010. Flexigemony and Force in China's Resource Diplomacy in Africa: Sudan and Zambia Compared. *Geopolitics*, 2010, 496-515.
- VICENTE-GONZALEZ, Ruben: 2011. China's engagement in South America and Africa's extractive sectors: new perspectives for resources curse theories. *The Pacific Review*, 1/2011, 65-87.
- VINES, Alex: 2007. China in Africa: A Mixed Blessing? *Current History*, 2007, 213-219.
- WANG, Yizhou: 2009. Transition of China's Diplomacy and Foreign Relations. *China & World Economy*, 3/2009, 93-101.
- WISSENBACH, Uwe: 2009. The EU's Response to China's Africa Safari: Can Triangular Co-operation Match Needs? *European Journal of Development Research*, 4/2009, 662-674.
- WEN, Jiabao: 2004. Carrying Forward the Five Principles of Peaceful Coexistence in the Promotion of Peace and Development. *Chinese Journal of International Law*, 2/2004, 363-368.
- WORM, Verner – LI, Xin: 2010. Building China's Soft Power for a Peaceful Rise. *Journal of Chinese Political Science/Association of Chinese Political Studies*, 2010, 69-89.
- YEROS, Paris: 2008. China in Africa: A Great Leap Forward? *Conference Papers – International Studies Association*, 2008, 1-14.
- YIN, Jason Z. – VASCHETTO, Sofia: 2011. China's Business Engagement in Africa. *The Chinese Economy*, 2/2011, 43-57.
- YOUDE, Jeremy: 2007. Why Look East? Zimbabwean Foreign Policy and China. *Africa Today*, 3/2007, 2-19.
- YU, George T.: 1988. Africa in Chinese Foreign Policy. *Asian Survey*, 8/1988, 849-862.

YU, George T.: 1977. China and the Third World. *Asian Survey*, 11/1977, 1036-1048.

YU, George T.: 1968. Dragon in the Bush: Peking's Presence in Africa. *Asian Survey*, 12/1968, 1018-1026.

YU, George T.: 1966. China's Failure in Africa. *Asian Survey*, 8/1966, 461-468.

YU, George T.: 1963. Peking versus Taipei in the World Arena: Chinese Competition in Africa. *Asian Survey*, 9/1963, 439-453.

ZHANG, Li: 2010. The Rise of China: media perception and implications for international politics. *Journal of Contemporary China*, 2010, 233-254.

ZHAO, Hong: 2008. China-U.S. Oil Rivalry in Africa. *The Copenhagen Journal of Asian Studies*, 2/2008, 97-119.

Neperiodická literatura

ADIE, W. C.: 1964. Chinese Policy Towards Africa. In: HAMRELL, Sven – WIDSTRAND, Carl G. (eds.). *The Soviet Block, China and Africa*. Pall Mall Press Ltd.: London, 43-63.

ALDEN, Chris: 2008. Africa without Europeans. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 349-360.

ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de: 2008. Introduction: China Returns to Africa. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 1-26.

ALVES, Ana Cristina: 2008. Chinese Economic Diplomacy in Africa: The Lusophone Strategy. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 69-81.

- ANING, Kwesi: 2010. China and Africa: towards a new security relationship. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 145-154.
- ANSPRENGER, Franz: 1964. Communism in Tropical Africa. In: HAMRELL, Sven – WIDSTRAND, Carl G. (eds.). *The Soviet Block, China and Africa*. Pall Mall Press Ltd.: London, 75-100.
- ASKOURI, Ali: 2007. China's investments in Sudan: displacing villages and destroying communities. In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Oxford.
- ASSOGBAVI, Desire: 2010. The role of China in peace and security in Africa. In: HARNEIT-SIEVERS, Axel – MARKS, Stephen – NAIDU, Sanusha (eds.). *Chinese and African Perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Capetown, 194-200.
- BEULE, Filip de – BULCKE, Daniel Van den: 2009. China's Opening Up, From Shenzhen To Sudan. In: DIJK, Meine Pieter van. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam University Press, 31-54.
- BRAUTIGAM, Deborah: 2009. The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa. Oxford University Press: Oxford.
- BRAUTIGAM, Deborah: 2008. 'Flying Geese' or 'Hidden Dragon'? Chinese Business and African Industrial Development. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 51-68.
- BROWN, Stephen – SRIRAM, Chandra Lekha: 2008. China's Role in Human Rights Abuses in Africa: Clarifying Issues of Culpability. In: Rotberg, Robert (eds.). *China into Africa. Trade, Aid, and Influence*. Brookings Institution Press: Washington D. C., 250-271.
- CAMPBELL, Horace: 2007. China in Africa: Challenging US Global Hegemony. In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Oxford, 119-137.

- CHAN-FISHEL, Michelle: 2007. Environmental Impact. More of the Same? In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Oxford, 139-152.
- CHAPONNIÈRE, Jean-Raphael: 2009. Chinese Aid to Africa, Origins, Forms and Issues. In: DIJK, Meine Pieter van. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam University Press, 55-82.
- CHERU, Fantu – CALAIS, Magnus: 2010. Countering ‘new imperialism’: what role for the New Partnership for Africa’s Development? In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 221-237.
- CHERU, Fantu – OBI, Cyril: 2010. Introduction – Africa in the twenty-first century: strategic and development challenges. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 1-9.
- CHIDAUSHE, Moreblessings: 2007. China’s Grand Re-Entrance into Africa – Mirage or Oasis? In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Oxford, 107-118.
- DENG, Yong: 2008. *China’s Struggle for Status. The Realignment of International Relations*. Cambridge University Press: Cambridge.
- DIJK, Meine Peter van: 2009. The Political Impact of the Chinese in Sudan. In: DIJK, Meine Pieter van. *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam University Press, 141-156.
- DRULÁK, Petr: 2010. *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál: Praha.
- FAIRBANK, John K.: 1998. *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha.
- GAYE, Adama: 2008. China in Africa: After the Gun and the Bible...A West African Perspective. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 129-142.
- GEDA, Alemayehu – MESKEL, Atnafu G.: 2010. China and India’s growth surge: the implications for African manufactured exports. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 97-106.

- GILPIN, Robert: 1987. *The Political Economy of International Relations*. Princeton University Press: Princeton.
- HAIFANG, Liu: 2010. China's development cooperation with Africa: a historical perspective. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 53-62.
- HE, Wenping: 2010. The Darfur issue: a new test for China's Africa policy. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 155-166.
- HE, Wenping: 2008. China's Perspective on Contemporary China-Africa Relations. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 143-166.
- HULEC, Otakar – OLŠA, Jaroslav: 2008. *Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha.
- KARUMBIDZA, John Blessing: 2007. Win-Win Economic Cooperation: Can China Save Zimbabwe's Economy? In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*, Pambazuka Press: Oxford, 87-105.
- KLÍMA, Jan: 2008. *Dějiny Angoly*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha.
- KLÍMA, Jan: 2003. *Nigérie*. Nakladatelství Libri: Praha.
- KRPEC, Oldřich – HODULÁK, Vladan: 2011. *Politická ekonomie mezinárodních vztahů*. Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav: Brno.
- KUCHYŇKOVÁ, Petra: 2006. Paradigmata mezinárodní politické ekonomie. In: KRPEC, Oldřich – PŠEJA, Pavel (eds.). *Mezinárodní politická ekonomie*, Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav: Brno, 21-50.
- LANTEIGNE, Marc: 2009. *Chinese Foreign Policy: an introduction*. Routledge: London.
- LARGE, Daniel: 2008b. From Non-Interference to Constructive Engagement? China's Evolving Relations with Sudan. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVIEIRA,

Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 295-318.

LARGE, Daniel: 2007. As the Beginning Ends: China's Return to Africa. In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Oxford, 153-168.

LEE, Henry – SHALMON, Dan: 2008. Searching for Oil: China's Oil Strategies in Africa. In: Rotberg, Robert (eds.). *China into Africa. Trade, Aid, and Influence*. Brookings Institution Press: Washington D. C., 109-136.

LOWENTHAL, Richard: 1964. The Sino-Soviet Split and its Repercussions in Africa. In: HAMRELL, Sven – WIDSTRAND, Carl G. (eds.). *The Soviet Block, China and Africa*. Pall Mall Press Ltd.: London, 131-145.

MARTIN, Brendan: 2000. *New leaf or fig leaf?: the challenge of the new Washington consensus*. Bretton Woods Project: London.

MBAYE, Sanou: 2010. Matching China's activities with Africa's needs. In: HARNEIT-SIEVERS, Axel – MARKS, Stephen – NAIDU, Sanusha (eds.). *Chinese and African Perspectives on China in Africa*, Pambazuka Press: Capetown, 39-53.

MONSON, Jamie: 2008. Liberating Labour? Constructing Anti-Hegemony on the TAZARA Railway in Tanzania, 1965-76. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVIEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 197-220.

MORGENTHAU, Hans J.: 1993. *Politics among nations: the struggle for power and peace*. McGraw-Hill: New York.

MÜLLER, Kurt: 1964. Soviet and Chinese Programmes of Technical Aid to African Countries. In: HAMRELL, Sven – WIDSTRAND, Carl G. (eds.). *The Soviet Block, China and Africa*. Pall Mall Press Ltd.: London, 101-130.

NAIDU, Sanusha: 2010. China in Africa a maturing of the engagement? In: HARNEIT-SIEVERS, Axel – MARKS, Stephen – NAIDU, Sanusha (eds.). *Chinese and African Perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Capetown, 25-38.

NYE, Joseph S. Jr.: 2002. *The Paradox of American Power*. Oxford University Press: Oxford.

OBI, Cyril: 2010. African oil in the energy security calculations of China and India. In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 181-192.

OBIORAH, Ndubisi – KEW, Darren – TANKO, Yusuf: 2008. “Peaceful Rise“ and Human Rights: China’s Expanding Relations with Nigeria. In: Rotberg, Robert (eds.). *China into Africa. Trade, Aid, and Influence*. Brookings Institution Press: Washington D. C., 272-295.

OJHA, Ishwer C.: 1969. *Chinese Foreign Policy in an Age of Transition: The Diplomacy of Cultural Despair*. Beacon Press: Boston.

OLIVEIRA, Ricardo Soares de: 2008. Making Sense of Chinese Oil Investment in Africa. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 83-110.

QIANG, Zeng: 2010. China’s strategic relations with Africa. In: HARNEIT-SIEVERS, Axel – MARKS, Stephen – NAIDU, Sanusha (eds.). *Chinese and African Perspectives on China in Africa*. Pambazuka Press: Capetown, 56-69.

REID, Richard J.: 2011. *Dějiny moderní Afriky: od roku 1800 po současnost*. Grada: Praha.

ROCHA, John: 2007. A New Frontier in the Exploitation of Africa’s Natural Resources: The Emergence of China. In: MANJI, Firoze – MARKS, Stephen (eds.). *African perspectives on China in Africa*, Pambazuka Press: Oxford, 15-34.

ROTBURG, Robert: 2008. China’s Quest for Resources, Opportunities, and Influence in Africa. In: ROTBERG, I. Robert (ed.). *China into Africa*. Brookings Institution Press: Washington, D. C., 1-20.

SHAW, Timothy M.: 2010. China, India and (South) Africa: what international relations in the second decade of the twenty-first century? In: CHERU, Fantu – OBI, Cyril (eds.). *The Rise of China & India in Africa*. Zed Books: London, 13-20.

SHINN, David H.: 2008. Military and Security Relations: China, Africa, and the Rest of the World. In: Rotberg, Robert (eds.). *China into Africa. Trade, Aid, and Influence*. Brookings Institution Press: Washington D. C., 155-196.

TULL, Denis M.: 2008. The Political Consequences of China's Return to Africa. In: ALDEN, Chris – LARGE, Daniel – OLIVEIRA, Ricardo Soares de (eds.). *China Returns to Africa: a Rising Power and a Continent Embrace*. Hurst: London, 111-128.

WAISOVÁ, Šárka: 2005. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.: Plzeň.

WESTAD, Odd Arne: 2005. *The global Cold War: third world interventions and the making of our times*. Cambridge University Press: Cambridge.

Dokumenty

AfDB: 2012a. Macroeconomic Prospects. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment, *OECD Publishing*, dostupné na: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/development/african-economic-outlook-2012/macroeconomic-prospects_aeo-2012-3-en (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2012b. Angola. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment. *OECD Publishing*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Angola%20Full%20PDF%20Country%20Note.pdf> (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2012c. Nigeria. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment. *OECD Publishing*, dostupné na: http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Nigeria%20Full%20PDF%20Country%20Note_01.pdf (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2012d. Sudan. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment. *OECD Publishing*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Sudan%20Full%20PDF%20Country%20Note.pdf> (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2012e. South Sudan. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment. *OECD Publishing*, dostupné na: <http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/east-africa/south-sudan/> (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2012f. Zimbabwe. African Economic Outlook 2012: Promoting Youth Employment. *OECD Publishing*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Zimbabwe%20Full%20PDF%20Country%20Note.pdf> (náhled 15. 11. 2012).

AfDB: 2010. Chinese Trade and Investment Activities in Africa. *The African Development Bank Group Chief Economist Complex*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Chinese%20Trade%20%20Investment%20Activities%20in%20Africa%2020Aug.pdf> (náhled 15. 11. 2012).

ANSHAN, Li: 2006. Transformation of China's Policy towards Africa. *Center on China's Transnational Relations, Peking University*, dostupné na: http://www.cctr.ust.hk/materials/working_papers/WorkingPaper20_LiAnshan.pdf (náhled 4. 2. 2012).

ANSHAN, Li: 2007. Transformation of China's Policy towards Africa. When, Why and What, *Peking University*, dostupné na: www.dur.ac.uk/resources/china.studies/Li%20An%20Shan.doc (náhled 4. 2. 2012).

BORGHT, van der Erwin: 2012. South Sudan: Arms supplies fuelling violations in forgotten conflict. *Amnesty International*, 28. 6. 2012, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/news/south-sudan-arms-supplies-fuelling-violations-forgotten-conflict-2012-06-27> (náhled 19. 11. 2012).

BROWN, Kerry – CHUN, Zhang: 2009. China in Africa – Preparing for the Next Forum for China Africa Cooperation, *Chatman House*, dostupné na: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Asia/0609ch_af.pdf (náhled 4. 2. 2012).

- CAMPOS, Indira – VINES, Alex: 2008. Angola and China: A Pragmatic Partnership. *Chatman House*, dostupné na:
http://csis.org/files/media/isis/pubs/080306_angolachina.pdf (náhled 11. 2. 2012).
- CISSÉ, Dauda: 2012. FOCAC: trade, investments and aid in China-Africa relations. *Stellenbosch University, Centre for Chinese Studies*, dostupné na:
http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2012/05/FOCAC_Policy-Briefing_tradeinvest_final.pdf (náhled 23. 7. 2012).
- COOK, Sarah – LAM, Wing: 2009. The Financial Crisis and China: What are the implications for low income countries? *University of Sussex, Institute of Development Studies*, dostupné na:
<http://www.ids.ac.uk/files/dmfile/FinancialCrisisChinaandlowincomecountries.pdf> (náhled 23. 4. 2012).
- CRISIS GROUP: 2012. China's New Courtship in South Sudan. *International Crisis Group*, dostupné na: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/186-chinas-new-courtship-in-south-sudan> (náhled 25. 11. 2012).
- CRISIS GROUP: 2008. China's Thirst for Oil. *International Crisis Group*, dostupné na:
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/north-east-asia/153_china_s_thirst_for_oil.ashx (náhled 23. 3. 2012).
- ECOWAS-SWAC/OECD: 2006. Atlas on Regional Integration in West Africa: Africa and China. *ECOWAS-SWAC/OECD*, dostupné na:
<http://www.oecd.org/dataoecd/42/26/38409391.pdf> (náhled 10. 2. 2012).
- EDINGER, Hannan – BURKE, Christopher: 2008. AERC Scoping Studies on China-Africa Relations: A Research Report on Zimbabwe. *University of Stellenbosch, Centre for Chinese Studies*, dostupné na:
http://www.aercafrica.org/documents/asian_drivers_working_papers/Zimbabwe-China.pdf (náhled 1. 4. 2012).
- ERNST, Christopher – FERRER, Alfons Hernández – ZULT, Daan: 2005. The end of the Multi-Fibre Arrangement and its implication for trade and employment. *International Labour Organization*, dostupné na:

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_elm/documents/publication/wcms_114030.pdf (náhled 9. 12. 2012).

ESTERHUYSE, Harrie – BURGESS, Meryl: 2012. FOCAC: Addressing joint environmental challenges? *Stellenbosch University, Centre for Chinese Studies*, dostupné na: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2012/07/FOCAC_Policy-Briefing_Enviro_final.pdf (náhled 23. 7. 2012).

EUROPEAN COMMISSION: 2012a. Angola – Trade Statistics. *European Commission*, dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122456.pdf (náhled 30. 11. 2012).

EUROPEAN COMMISSION: 2012b. Nigeria – Trade Statistics. *European Commission*, dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113427.pdf (náhled 30. 11. 2012).

EUROPEAN COMMISSION: 2012c. Sudan – Trade Statistics. *European Commission*, dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/january/tradoc_147395.pdf (náhled 30. 11. 2012).

EUROPEAN COMMISSION: 2012d. Zimbabwe – Trade Statistics. *European Commission*, dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/january/tradoc_147429.pdf (náhled 30. 11. 2012).

GRIMM, Sven: 2012. The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC) - Political rationale and functioning. *Stellenbosch University, Centre for Chinese Studies*, dostupné na: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2012/05/FOCAC_Policy-Briefing_political_final.pdf (náhled 23. 7. 2012).

GU, Jing – SCHIERE, Richard: 2011. Post-crisis Prospects for China-Africa Relations. *African Development Bank Group*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/WPS%20No%20124%20Post-crisis%20Prospects%20for%20China-Africa%20Relations.pdf> (náhled 12. 10. 2012).

HRW: 2010. Angola: Oil Wealth Eludes Nation's Poor. *Human Rights Watch*, 13. 4. 2012, dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2010/04/12/angola-oil-wealth-eludes-nation-s-poor> (náhled 4. 12. 2012).

HRW: 2003. China's Involvement in Sudan: Arms and Oil. *Human Rights Watch*, dostupné na: <http://www.hrw.org/reports/2003/sudan1103/26.htm> (náhled 15. 2. 2012).

HU, Jintao: 2012. Open Up New Prospects for A New Type of China-Africa Strategic Partnership, dostupné na: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t953166.htm> (náhled 30. 11. 2012).

IMF: 2012. Statement at the Conclusion of the 2012 Article IV Consultation and First Post-Program Monitoring in Angola. *International Monetary Fund Press Release 12/183*, 17. 5. 2012, dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2012/pr12183.htm> (náhled 7. 12. 2012).

JANSSON, Johanna: 2009. The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC). *Stellenbosch University, Centre for Chinese Studies*, dostupné na: <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/11/CCS-FOCAC-Briefing-Paper-August-2009.pdf> (náhled 18. 11. 2012).

JETRO: 2007. The Impact of the Chinese in Africa. *JETRO London*, dostupné na: http://www.davidandassociates.co.uk/davidandblog/newwork/China_in_Africa_5.pdf (náhled 12. 2. 2012).

KURLANTZICK, Joshua: 2007. Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World. *Foreign Policy Research Institute*, dostupné na: <http://www.fpri.org/enotes/200708.kurlantzick.chinacharmoffensive.html> (náhled 25. 12. 2012).

KURLANTZICK, Joshua: 2006. Beijing's Safari: China's Move into Africa and Its Implications for Aid, Development, and Governance. *Carnegie Endowment*, dostupné na: http://www.carnegieendowment.org/files/kurlantzick_outlook_africa2.pdf (náhled 15. 1. 2012).

LEKE, Acha – LUND, Susan – ROXBURGH, Charles – WAMELEN, van Arend: 2010. What's driving Africa's growth. *McKinsey Quarterly*, dostupné na:

http://www.mckinseyquarterly.com/Whats_driving_Africas_growth_2601 (náhled 30. 12. 2012).

MAGLAD, Nour Eldin A: 2008. Scoping Study on Chinese Relations with Sudan, dostupné na: http://www.aercafrica.org/documents/china_africa_relations/Sudan.pdf (náhled 15. 2. 2012).

MOHAN, Giles – POWER, Marcus: 2008. The geopolitics of China's engagement with African development. *The Open University*, 9. 7. 2008, dostupné na: http://www.open.ac.uk/socialsciences/bisa-africa/workshop/mohan_and_%20power.pdf (náhled 25. 12. 2012).

MTHEBMU-SALTER: 2009. Elephants, Ants and Superpowers: Nigeria's Relations with China. *South African Institute of International Affairs*, dostupné na: http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/Nigeria_s_Relations_with_China.pdf (náhled 15. 2. 2012).

OGUNKOLA, Olawale E. – BANKOLE, Abiodun S. – ASEWUYI, Adeolu: 2009. China-Nigeria Economic Relations. *African Economic Research Consortium*, dostupné na: <http://www.efiko.org/material/China-Nigeria%20Economic%20Relations%20by%20E.%20Olawale%20OGUNKOLA%20%20et.%20al.pdf> (náhled 10. 2. 2012).

OSN: 2010. Aid to Africa. *United Nations Office of the Special Advisor on Africa and the NEPAD-OECD Africa Investment Initiative*, dostupné na: http://www.un.org/africa/osaa/reports/2010_Aidbrief.pdf (náhled 16. 11. 2012).

RENARD, Mary-Francoise: 2011. China's Trade and FDI in Africa. *AfDB African Development Bank Group*, dostupné na: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working%20126.pdf> (náhled 16. 11. 2012).

SAFE WORLD: 2012. China and South Sudan. *Safe World*, dostupné na: <http://www.saferworld.org.uk/downloads/pubdocs/China-South%20Sudan%20briefing%20English.pdf> (náhled 25. 10. 2012).

SCHIERE, Richard: 2011. China and Africa: An Emerging Partnership for Development? – An overview of Issues. *AfDB African Development Bank*, dostupné na:

<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/WPS%20No%20125%20China%20and%20Africa%20%20An%20Emerging%20Partnership%20.pdf>
(náhled 17. 11. 2012).

SCHIERE, Richard: 2009. Impact of the Financial and Economic Crisis on China's Trade, Aid and Capital Inflows to Africa. *AfDB African Development Bank*, dostupné na: http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Financial-Information/Impact_china.pdf (náhled 23. 4. 2012).

TAYLOR, Ian: 2006b. Unpacking China's Resource Diplomacy in Africa. *Center on China's Transnational Relations*, dostupné na: http://www.cctr.ust.hk/materials/working_papers/WorkingPaper19_IanTaylor.pdf (náhled 7. 2. 2012).

UTOMI, Pat: 2008. China and Nigeria. *Center for Strategic and International Studies*, dostupné na: http://csis.org/files/media/csis/pubs/080603_utomi_nigeriachina.pdf (náhled 7. 2. 2012).

WALKER, Andrew: 2012. What is Boko Haram? *United States Institute of Peace*, dostupné na: <http://www.usip.org/files/resources/SR308.pdf> (náhled 25. 11. 2012).

WINKLER, Sigrid: 2012. Taiwan's UN Dilemma: To Be or Not To Be. *Brookings*, 2012, dostupné na: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2012/06/20-taiwan-un-winkler> (náhled 6. 1. 2013).

XIAOMIN, Zhang – JIANBAO, Luo: 2009. China's Africa Policy and its Soft Power. *Online Journal of World Affairs*, dostupné na: <http://www.victoria.ac.nz/atp/articles/pdf/JianboXiaomin-2009.pdf> (náhled 10. 10. 2012).

ZHENG, Qi – EGBULA, Margaret: 2011. West African Challenges. China and Nigeria: A Powerful South-South Alliance. *Sahel and West Africa club secretariat (SWAC/OECD)*, dostupné na: <http://www.oecd.org/china/49814032.pdf> (náhled 15. 10. 2012).

ZHU, Zhiqun: 2007. China's New Diplomacy in Africa. *University of Bridgeport USA*, dostupné na: <http://sloc.cafe24.com/upload/publication01/2007B06.pdf> (náhled 14. 4. 2012).

Internetové zdroje

ADAMS, Jonathan: 2008. In battle with China for allies, Taiwan resorts to riskier tactics. *The New York Times*, 8. 5. 2008, dostupné na: <http://www.nytimes.com/2008/05/08/world/asia/08iht-taipei.1.12688964.html?pagewanted=all> (náhled 3.12.2012).

BBC: 2012. South Sudan ,agrees \$8bn deal with China'. *BBC News Africa*, 28. 4. 2012, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17883321> (náhled 19. 11. 2012).

CHEN, Deming: 2012. China, Africa poised to embrace a brighter future for economic co-op and trade. *China Daily*, 17. 7. 2012, dostupné na: http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2012-07/17/content_15592162.htm (náhled 20. 7. 2012).

CHINA DAILY: 2012. Sino-African ties prosper. *China Daily*, 19. 7. 2012, dostupné na:

http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2012-07/19/content_15598685.htm (náhled 20. 7. 2012).

CNN: 2011. China: West has no right to punish Zimbabwe. *CNN Wire Staff*, 12. 2. 2011, dostupné na:

<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/02/12/zimbabwe.china/index.html> (náhled 19. 11. 2012).

CONWAY-SMITH, Erin: 2012. China's new Zimbabwe strategy: Woo the opposition. *Global Post*, 31. 5. 2012, dostupné na:

<http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/africa/zimbabwe/120530/china-zimbabwe-tsvangirai-beijing> (náhled 19. 11. 2012).

DOKI, Charlton: 2012. South Sudan to refine oil for domestic consumption. *The East African*, 1. 12. 2012, dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/news/South-Sudan-to-refine-oil-for-domestic-consumption/-/2558/1634446/-/d5jwqd/-/index.html> (náhled 30. 12. 2012).

DZIADOSZ, Alexander: 2012. Special Report: South Sudan's Chinese oil puzzle. *Reuters*, 14. 11. 2012, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/11/14/us-southsudan-chinese-oil-idUSBRE8AD0B520121114> (náhled 19. 11. 2012).

DZIRUTWE, MacDonald: 2011a. China lends Zimbabwe \$700 million. *Reuters*, 21. 3. 2011, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2011/03/21/oukwd-uk-zimbabwe-china-idAFTRE72K2J720110321> (náhled 19. 11. 2012).

DZIRUTWE, MacDonald: 2011b: China stands behind resource-rich Zimbabwe: foreign minister. *Reuters*, 11. 2. 2011, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2011/02/11/us-zimbabwe-china-idUSTRE71A2PC20110211> (náhled 19. 11. 2012).

FILÍPKOVÁ, Lenka – KUŽVART, Jan: 2011. Arabské jaro - rok poté. *Ihned.cz*, 20. 12. 2011, dostupné na: <http://amo.blog.ihned.cz/c1-54251860-arabske-jaro-rok-pote> (náhled 4. 12. 2012).

KRISTOF, Nichola D.: 2008. China's Genocide Olympics. *The New York Times*, 24. 1. 2008, dostupné na: http://www.nytimes.com/2008/01/24/opinion/24kristof.html?_r=0 (náhled 7. 12. 2012).

KU, Er-Teh: 2011. Examining Chinese aid to Africa. *Taipei Times*, 21. 6. 2011, dostupné na: <http://www.taipetimes.com/News/editorials/archives/2011/06/21/2003506291> (náhled 16. 11. 2012).

LAING, Aislinn – THORNYCROFT, Peta: 2011. China in Zimbabwe: what does it mean for Robert Mugabe? *The Telegraph*, 10. 2. 2011, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/zimbabwe/8315104/China-in-Zimbabwe-what-does-it-mean-for-Robert-Mugabe.html> (náhled 19. 11. 2012).

LAING, Aislinn – FOSTER, Peter: 2011. China renews relationship with Zimbabwe. *The Telegraph*, 10. 2. 2012, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/zimbabwe/8315432/China-renews-relationship-with-Zimbabwe.html> (náhled 19. 11. 2012).

MUSHI, Deogratias: 2012. China, Africa trade grows, hits historic links. *Daily News*, 17. 7. 2012, dostupné na: <http://www.dailynews.co.tz/index.php/biz/7541-china-africa-trade-grows-hits-historic-high> (náhled 16. 11. 2012).

REUTERS: 2012. Chinese firm plans \$3.5 bln Zimbabwe power plant. *Reuters*, 18. 9. 2012, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/09/18/zimbabwe-power-idUSL5E8KI23M20120918> (náhled 19. 11. 2012).

SMITH, David: 2012. Angola's José Eduardo dos Santos: Africa's least-known autocrat. *The Guardian*, 30. 8. 2012, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/aug/30/angola-jose-eduardo-dos-santos> (náhled 19. 11. 2012).

SMITH, David: 2011. China poised to pour \$10bn into Zimbabwe's ailing economy. *The Guardian*, 1. 2. 2012, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/01/zimbabwe-china-10-billion-economy> (náhled 19. 11. 2012).

SPARROW, Andrew: 2002. Mugabe made Zimbabwe a pariah state, says Straw. *The Telegraph*, 26. 8. 2002, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1405419/Mugabe-made-Zimbabwe-a-pariah-state-says-Straw.html> (náhled 30. 12. 2012).

SULAIMAN, Tosin: 2012. Foreign direct investment into Africa to double by 2014: UN. *Reuters*, 6. 7. 2012, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/07/06/ozatp-africa-investment-idAFJOE86501J20120706> (náhled 16. 11. 2012).

THE ECONOMIST: 2012a. Changing guard. *The Economist*, 17. 11. 2012, dostupné na: <http://www.economist.com/news/china/21566685-china-shuffles-its-leadership-putting-princeling-command-changing-guard> (náhled 20. 11. 2012).

THE ECONOMIST: 2012b. Fighting over a new rule book. *The Economist*, 27. 10. 2012, dostupné na: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21565279-robert-mugabe-rejects-new-constitution-faces-election-fighting-over-new> (náhled 7. 12. 2012).

THE ECONOMIST: 2012c. Bulging in the middle. *The Economist*, 20. 10. 2012, dostupné na: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21564856-boom-sub-saharan-africa-attracting-business-talent-rich-world> (náhled 16. 11. 2012).

THE ECONOMIST: 2012d. Move over, Mugabe. Is the music stopping for Zimbabwe's octogenarian president? *The Economist*, 14. 4. 2012, dostupné na: <http://www.economist.com/node/21552596> (náhled 7. 12. 2012).

TORBATI, Yeganeh: 2012. South Sudan criticizes China diplomacy in conflict. *Reuters*, 1. 5. 2012, dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/05/01/us-sudan-china-idUSBRE84012120120501> (náhled 19. 11. 2012).

WANG, Xiaotian: 2012. Trade between China, Africa strengthening. *China Daily*, 19. 7. 2012, dostupné na: http://europe.chinadaily.com.cn/business/2012-07/19/content_15599662.htm (náhled 23. 7. 2012).

Projekt diplomové práce

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Katedra mezinárodních vztahů

Projekt diplomové práce:

Angažovanost Čínské lidové republiky v Africe

Autor: Petra Svobodová

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Formulace problematiky

Za poslední desetiletí (významný mezník představuje rok 1978, kdy v zemi došlo k důležitým reformám) dochází v Číně k nebývale vysokému ročnímu nárůstu dynamiky a výkonu ekonomiky, kdy její růst opakovaně ročně převyšuje 10%. I díky tomu se Čína stala významným hráčem na světovém hřišti. V současnosti je dle absolutního HDP čtvrtou největší ekonomikou světa. Neustále stoupá její ekonomický, vojenský, ale i politický potenciál. Je zřejmé, že se Čína svými aktivitami snaží dohnat či dokonce předejít současné postavení Spojených států. S rostoucím průmyslem a s rostoucí poptávkou čínského obyvatelstva se zvyšuje i spotřeba surovin a energií, což způsobuje rostoucí zájem Číny po surovinách, především pak po ropě. I přesto, že si Čína dříve zakládala na své soběstačnosti, v současnosti je nucena pro udržení růstu tempa své ekonomiky suroviny do země dovážet.

V posledních letech hraje pro Čínu stále významnějšího obchodního partnera Afrika. Dochází tak k postupnému propojení nejlidnatější země světa s nejchudším kontinentem. Afrika je velmi bohatý kontinent na přírodní suroviny a ropu, o kterou jeví zájem nejen Čína, ale i Spojené státy a Evropa. Čína je však na dobré cestě, aby získala na černém kontinentu převažující vliv. Nejen, že Čína je stále více závislá na dovozu ropy a dalších surovin z Afriky, ale též Afrika slouží jako příhodný trh pro export čínských spotřebních komodit, který zahrnuje například textilní výrobky. Na vztahy mezi Čínou a africkými zeměmi však nelze nahlížet jako na hru s nulovým součtem. Vzájemné aktivity jsou přínosem pro obě strany. Na jednu stranu Afrika exportuje do Číny své přírodní bohatství, na stranu druhou je pro Afriku největším přínosem to, že Čína kontinent zásobuje obrovskými finančními obnosy a též svým know-how, které mohou přispět k jejímu rozvoji.

I přesto, že Čína zastává vůči Africe politiku partnerství a rovnosti, ne vždy se jedná o vztah rovnocenný. Lze se domnívat, že čínská přítomnost v Africe přináší kontinentu i negativní stránky a může tak paradoxně přivádět kontinent ještě do větší chudoby. Můžeme zmínit například zaplavení afrických trhů levnými čínskými komoditami, které znehodnocují africké podnikání. Africe též nemusí přispívat fakt, že Čína svoji pomoc „neváže“ a zastává politiku „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí států, čímž ještě více zhoršuje otázku lidských práv v zemích jako je například Súdán či Zimbabwe.

V současnosti spolupráce nabývá nových dimenzí, než jak tomu bylo v minulosti. Vzájemná spolupráce zahrnuje několik klíčových prvků jako je vojenská spolupráce, obchod se strategickými surovinami, obrovský příliv čínských investic do Afriky a též již zmíněný ochod se základními spotřebními komoditami.

Výběr zemí

I přesto, že Čína spolupracuje s velkým počtem afrických zemí, vybrala jsem následující státy, jimiž jsou Súdán, Zimbabwe, Angola a Nigérie. Jedná se o země, které jsou bohaté na přírodní suroviny, především pak na ropu (vyjma Zimbabwe, které má však významné naleziště jiných přírodních surovin jako je například železná ruda, měď či nikl), díky čemuž se tyto státy stávají pro Čínu stále více atraktivními pro vzájemnou spolupráci. Angola, Súdán a Nigérie¹¹² představují z pohledu obchodního obratu pro Čínu nejvýznamnější africké partnery. I Zimbabwe představuje významného čínského obchodního partnera a navíc má spolupráce s tímto státem i další zajímavá specifika. V případě Zimbabwe se jedná především o kontroverzní čínské zahraniční aktivity s autoritářským režimem Roberta Mugabeho.

Jedná se o země, které mají dlouhodobé obchodní styky s Čínou, které probíhají již několik desítek let (s výjimkou Jižní Afriky, která s Čínou začala významně spolupracovat až po pádu apartheidu). V posledních letech dochází k významnému nárůstu vzájemné spolupráce.

Časová období

Ve své práci se budu zabírat především obdobími posledních přibližně šedesáti let. Tuto časovou periodu jsem rozdělila do tří období. První období začíná rokem 1949, tedy v době, kdy došlo ke vzniku komunistické Číny (především se však jedná o období po začátku dekolonizace v Africe), a končí na počátku devadesátých let, tedy po skončení bipolární konfrontace. Další období představují devadesátá léta, kdy konec konfliktu mezi Východem a Západem změnil charakter vzájemné spolupráce mezi Čínou a jednotlivými africkými zeměmi. Důraz bude kladen především na období, které začíná rokem 2000 a trvá až do současnosti. Rok 2000 je významný především tím, že bylo založeno Fórum čínsko-africké spolupráce a byl uspořádán první summit Číny se

¹¹² Nejvýznamnějšího obchodního partnera v Africe však představuje Jižní Afrika. Vzhledem k faktu, že tyto dva státy začaly mezi sebou spolupracovat až v 90. letech 20. století po pádu apartheidu a vzhledem k faktu, že má práce analyzuje vztahy již od dob dekolonizace, rozhodla jsem se tuto zemi do své práce nezařadit.

zástupci 44 afrických zemí. Od tohoto roku došlo k výraznému nárůstu spolupráce mezi Čínou a Afrikou a vzájemná spolupráce nabyla odlišných dimenzí.

Důvod volby tématu

Důvod, proč jsem se rozhodla zpracovat svoji diplomovou práci na téma zahraniční politiky Číny na africkém kontinentu, je především fakt, že i přesto, že Čína se neustále těší stále se zvětšujícímu se vlivu na africkém kontinentu, není této problematice v českém kontextu věnováno příliš pozornosti. Další důvod spatřuji ve faktu, že i přesto, že čínsko-africké vztahy se těší dlouhé historii, v současnosti má tato spolupráce odlišné dimenze, které reflektují i již zmíněný ekonomický boom (ale nejen ten), ke kterému v zemi za poslední desetiletí dochází, kdy průměrně ročně vzroste čínská ekonomika přibližně o 10%. Tyto změny ve vzájemných vztazích považují za zajímavé, neboť se jedná o stále probíhající aktivity, které neustále mohou v jednotlivých zemích Afriky měnit svůj charakter (tím mám na mysli především se zvyšující se proti-čínské aktivity v některých zemích, které jsou nejvíce patrné v Zambii).

Cíl práce

Ve své práci se zaměřím na jednotlivé čínské aktivity v Africe, které budu na základě dostupných internetových zdrojů a literatury analyzovat. Vzhledem k tomu, že fenomén spolupráce Číny s africkými zeměmi nepředstavuje nový jev, nastíním vzájemné vztahy již od svého počátku. Především se však budu zabývat současnými vzájemnými vztahy, které mají odlišnou dimenzi od vztahů předchozích.

Cílem mé práce je nalézt odpovědi na následující otázky:

Co tvoří základ vzájemné spolupráce Číny s vybranými africkými zeměmi a jaké negativní a pozitivní stránky tato spolupráce přináší africkým zemím?

Jak se vzájemná čínsko-africká spolupráce měnila v historické perspektivě?

Hypotéza, kterou se práce snaží ověřit, či vyvrátit, je to, že čínská politika „nevměšování“ se do vnitřní politiky jiných států a též její politika „nevázané“ pomoci je důvodem vysokého afrického zájmu o spolupráci s Čínskou lidovou republikou.

Operacionalizace proměnných

V hypotéze jsem stanovila následující nezávislé proměnné, kterými jsou ekonomické nevměšování/vměšování a též politické nevměšování/vměšování. Za další nezávislou proměnnou jsem stanovila nevázanou/vázanou pomoc. Závislou proměnnou v našem případě představuje ne/spolupráce afrických zemí s Čínou. Ve své práci budu zkoumat, zda a jak se nezávislé proměnné měnily v průběhu jednotlivých období, a na základě toho jak se následně měnila závislá proměnná.

Ve své práci budu vycházet z odborných textů a pramenů, které se touto problematikou zabývají, dále bude nutné čerpat z oficiálních stránek jednotlivých ministerstev zahraničních věcí a též se zaměřím na analýzu výroků politických představitelů obou stran, tedy jak Číny, tak i dalších vybraných afrických zemí spolupracujících s Čínou. Bude též nutné se zaměřit na postoje afrických zemí a její politické a mediální reprezentace ke stoupající intenzitě vzájemné spolupráce.

Teoretické východisko

Východiskem mé práce je zjistit, na základě jaké teorie mezinárodních vztahů lze interpretovat angažovanost Čínské lidové republiky na africkém kontinentu. Domnívám se však, že možné východisko pro moji práci představuje neorealismus. Neorealismus vychází z realismu, kterým však dnes již nelze vysvětlit chování států v mezinárodním systému. Namísto realismu, který se zaměřuje na lidskou povahu, která je od přírody špatná, se neorealismus zabývá mezinárodním systémem. Dle hlavního myslitele neorealismu Kennetha Waltze řídicí princip mezinárodního systému představuje jeho anarchická povaha, kde nejdůležitější roli sehrávají státy. Waltz se staví vůči antropologickému základu mezinárodních vztahů, který zastávají realisté. Dle Waltze moc v mezinárodním systému plyne z distribucí schopností mezi samotnými státy. Dle neorealistů jsou ekonomické nástroje používány pro dosažení jak politických, tak i vojenských cílů.

Výběr metody

Dané téma jsem se rozhodla zpracovat v rámci případové studie. Bude se jednat o diachronní analýzu čínského přístupu k vybraným africkým zemím. Pro tuto metodu jsem se rozhodla především proto, že v mé ambici není tento případ zobecnit, avšak důraz kladu na hlubší porozumění tomuto konkrétního případu. Tento případ zkoumám pro jeho jedinečnost. Vzhledem k tomu, že jsem předem stanovila výzkumné otázky, bude se jednat o jednopřípadovou studii, která bude mít vysvětlující charakter. Zvolené téma je ohraničené jak časově, tak tematicky, ale je nutné ho zkoumat v širším kontextu, jak historickém, tak i mezinárodním. Vzhledem k tomu, že provádím diachronní analýzu celkem dlouhodobého vývoje čínské zahraniční politiky a též díky faktu, že se soustředím na poměrně velký počet zemí, není v mých silách zabíhat do historických detailů.

Ve své práci se zaměřím na dvě roviny spolupráce a to na ekonomickou a politickou, které budu detailně kvalitativně i kvantitativně analyzovat v různých časových periodách. V práci budu vycházet z řady kvantitativních údajů jako je například objem vzájemného obchodu, množství exportu z Číny do afrických zemí a naopak, objem investic či například množství humanitární pomoci Číny africkým zemím, které mi pomohou zanalyzovat intenzitu čínské angažovanosti na africkém kontinentu. Dále budu kvalitativně analyzovat povahu vzájemné spolupráce a její jednotlivé složky. Zaměřím se na kladné a záporné stránky, které vzájemná spolupráce zemím Afriky přináší. Co se týče politické spolupráce, zaměřím se na Afriku jako na možného spojence Číny v multilaterálních organizacích na mezinárodním poli. Dále se zaměřím především na to, jaký vliv Čína sehrává v podpoře afrických často nedemokratických režimů.

Rozdělení kapitol

Kapitola 1.: první kapitola bude obsahovat výzkumný rámec studované problematiky – teoretický základ, formulace problematiky, shromažďování dat, metodologie výzkumu atd.

Kapitola 2.: v druhé kapitole se zaměřím na vývoj čínsko-afrických vztahů v období od vzniku komunistické Číny, kdy především bude pro nás významným mezníkem období

protikoloniálních bojů v Africe a následná dekolonizace v afrických zemích, až do konce konfliktu mezi Východem a Západem.

Kapitola 3.: ve třetí části se zaměřím na vývoj vzájemných vztahů v období od konce bipolární konfrontace, tedy od počátku devadesátých let až do začátku 21. století.

Kapitola 4.: v následující kapitole budu klást důraz na vývoj vztahů mezi Afrikou a Čínou od roku 2000, tedy od roku, který představuje významný mezník vzájemných vztahů v současnosti. Těž analyzuji kladné a negativní dopady čínsko-africké spolupráce na africké státy a jejich ekonomický rozvoj a též analyzuji jednotlivé dimenze spolupráce v současnosti.

Seznam literatury

a) neperiodická

Alden, Ch: 2008. *China Returns to Africa: A Rising Power and a Continent Embrace*. Columbia University Press: Columbia.

Drulák, P.: 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Portál: Praha.

Guzzini, S.: 2004. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. Barrister & Principal: Brno.

Lanteigne, M.: 2009. *Chinese foreign policy*. Routledge: London.

Pšeja, P. – Krpec, O.: 2006. *Mezinárodní politická ekonomie*. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity: Brno.

Shaun, B.: 2009. *China and the Global Political Economy*. Palgrave: Great Britain.

b) periodická

Michel, S: 2008. When China met Africa. *Foreign Policy*, 2008, 39-46.

Sautman, B. – Hairong, Y.: 2008. The Forest for the Trees: Trade, Investment and the China-in-Africa discourse. *Pacific Affairs*, 1/2008, 9-29.

Swan, James: 2008. China-Africa Relations and the Global Village: Diplomatic Perspective. *DISAM Journal of International Security Assistance Management*, 3/2008.

Taylor, I: 2008. Sino-African Relations and the Problem of Human Rights. *African Affairs*, 426/2008, 63-87.

Yu, G.T.: 1988. Africa in Chinese Foreign Policy. *Asian Survey*, 8/1988, 849-862.

Záhořík, J.: 2008. Severovýchodní Súdán. „Zapomenutý konflikt“ v širší perspektivě. *Mezinárodní vztahy*, 3/2008, 47-63.

c) internetové zdroje

Berdych, A. – Prášil, V.: 2006. Půlstoletí čínsko-africké mesaliance. *Mezinárodní politika*, 12/2006

(dostupné na: <http://www.amo.cz/publikace/pulstoleti-cinsko-africke-mesaliance.html>, datum náhledu 17.12.2009).

Broadman, H.G.: 2008. China and India Go to Africa. *Foreign Affairs*, 2008 (dostupné na: <http://www.freerepublic.com/focus/f-chat/1986806/posts>, datum náhledu 17.12.2009).

Brookers, P. – Shin, J.H.: 2006. China's Influence in Africa: Implications for the United States. *The Heritage Foundation*, 22.2.2006 (dostupné na: <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/bg1916.cfm>, datum náhledu 17.12.2009).

China in Africa: Developing ties. *BBC News*, 22.10.2007 (dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7086777.stm>, datum náhledu 17.12.2009).

Hanson, S.: 2008. China, Africa, and Oil. *Council on Foreign Relations*, 6.6.2008 (dostupné na: <http://www.cfr.org/publication/9557/>, datum náhledu 17.12.2009).

Lee, J.: 2009. China's Africa Gambit. *Time*, 16.10.2009 (dostupné na: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1934868,00.html>, datum náhledu 17.12.2009).

Looy, Judith van de: 2006. Africa and China: A Strategic Partnership? *African Studies Centre*, 2006, 1-28 (dostupné na: <http://www.ascleiden.nl/pdf/wp67.pdf>, datum náhledu 17.12.2009).

Lyman, N.P.: 2005. China's Rising Role in Africa. *Council on Foreign Relations*, 21.6.2005 (dostupné na: http://www.cfr.org/publication/8436/chinas_rising_role_in_africa.html, datum náhledu 17.12.2009).

Politzer, M.: 2008. China and Africa: Stronger Economic Ties Mean More Migration. *Migration Information Source*, 2008 (dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=690>, datum náhledu 17.12.2009).

Swain, J.: 2008. Africa, China's new frontier. *Times Online*, 10.2.2008 (dostupné na: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/africa/article3319909.ece>, datum náhledu 17.12.2009).